

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการจัดสร้างฐานข้อมูลโสตทัศนจดหมายเหตุอีสาน

: ภาพเก่าจังหวัดอุบลราชธานี

หัวหน้าโครงการ

นางสาวชนิษฐา ทูมมากรณ์

ผู้ร่วมโครงการ

นายพนม จรูญแสง

นางสาววนิดา สมตระกูล

นางสาวชัชฌา นราจันทร์

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2546

กิตติกรรมประกาศ

โครงการจัดสร้างฐานข้อมูลโสตทัศนจดหมายเหตุอีสาน : ภาพเก่าจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากเงินงบประมาณ หมวดอุดหนุนทั่วไป โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 คณะทำงานขอขอบพระคุณผู้บริหาร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีไว้เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ให้การสนับสนุนให้โครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อ.กฤษณ์ธาดา จันทรีโพธิ์ศรี อดีตผู้อำนวยการหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และคุณ ลำดวน สุขพันธุ์ หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ อุบลราชธานี ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและแนะนำ ตลอดจนการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารเล่มนี้ ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทั้งในนามของหน่วยงานและบุคคลทุก ๆ ท่าน ที่ให้ความกรุณาเอื้อเฟื้อภาพและและข้อมูล ตลอดจนการแนะนำแหล่งข้อมูลในการสืบเสาะและค้นหากภาพจากแหล่งต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังรายนามต่อไปนี้

1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ อุบลราชธานี
3. สำนักงานศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี
4. สำนักศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษก
5. โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
6. โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม
7. โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
8. โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
9. โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
10. เทศบาลนครอุบลราชธานี
11. เทศบาลเมืองวารินชำราบ
12. วัดศรีอุบลรัตนาราม
13. ร้านเบอร์ลิน
14. คุณพ่อสุวิทย์ คุณมผล
15. อ.ปัญญา แสงเหล่า
16. คุณเพชรศรี จันทรีโรจนานนท์ โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
17. คุณดาชนัน เทียมสุวรรณ

18. คุณสุบสันต์ แก้วบัวขาว

19. คุณสาทิส หอญ์สกุล

ห้องอาหารเจียวกี้

20. คุณนงนุช เปี่ยมสูงเนิน

21. อุบลวานิชสมาคม

22. www.guideubon.com

และขอขอบคุณคณะทำงานทุกท่านที่เสียสละเวลาร่วมกันดำเนินงาน ช่วยกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ จนการดำเนินงานโครงการนี้สำเร็จลงได้

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
บทนำ	1
การเมืองและการปกครอง	4
พุทธศาสนาในเมืองอุบลราชธานี	14
การศึกษา	21
การสาธารณสุข	27
การคมนาคม	30
วิถีชีวิตความเป็นอยู่และประเพณี	39
มรดกทางธรรมชาติ	57
การมาเยือนอุบลราชธานีของบุคคลสำคัญ	72
เหตุการณ์สำคัญในอดีต	86
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	

บทนำ

ณ ริมฝั่งบริเวณของแม่น้ำมูลอันเป็นสายน้ำที่ไหลลงมาหล่อเลี้ยงบรรดาผู้อาศัยอยู่ตามป่าดงในแถบนั้น เมื่อราว พ.ศ.2310 เจ้าพระวอและเจ้าพระตาสองพี่น้องเสนาบดีเมืองเวียงจันทน์ได้เกิดเหตุขัดแย้งกับเจ้าศิริบุญสารซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ จึงได้ชักชวนไพร่พลอพยพข้ามฝั่งโขงหนีมาตั้งรกรากอยู่ที่หนองบัวลำภู และได้สร้างป้อมก่อกำแพงเมืองเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อเป็นการป้องกันตนเอง และได้ขนานนามเมืองนี้ว่า “นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” (บางท่านเรียกว่าหนองบัวลำภู ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดอุดรธานี แต่ปัจจุบันได้ตั้งขึ้นเป็นจังหวัดหนองบัวลำภูแล้ว)

เมื่อความทราบถึงพระเจ้าศิริบุญสาร ก็กล่าวหาว่าเจ้าพระวอกับเจ้าพระตาคิดการกบฏ จึงได้จัดส่งกองทัพเข้ามาปราบ แต่ก็ถูกไพร่พลของเจ้าพระวอและเจ้าพระตาตีแตกกลับไปทุกครั้ง และทำการสู้รบกันอยู่ถึง 3 ปี ฝ่ายเจ้าพระวอกับเจ้าพระตาเห็นว่ากำลังของตนมีน้อย จึงได้ไปขอกำลังของกองทัพมาให้ความช่วยเหลือ แต่พม่ากลับส่งกำลังไปช่วยพระเจ้าศิริบุญสารตีเมืองหนองบัวลำภู หรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานแตก ทำให้เจ้าพระตาเสียชีวิตในที่รบ ส่วนเจ้าพระวอกับไพร่พลที่เหลือก็แตกหนีลงไปยังนครจำปาศักดิ์

ต่อมา เจ้าพระวอเกิดหมายใจกับพระเจ้าองค์หลวงเจ้านครจำปาศักดิ์ จึงได้อพยพย้ายหนีกลับไปตั้งมั่นอยู่ที่ดอนมดแดง ริมฝั่งแม่น้ำมูล และมีหนังสือมาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อปี พ.ศ.2319 เมื่อพระเจ้าศิริบุญสารทราบเรื่อง จึงแต่งตั้งพระยาสุโขทัยคุมกองทัพมาตีเจ้าพระวอที่ดอนมดแดง แล้วล้อมจับเจ้าพระวอได้จึงให้ประหารชีวิต

ท้าวคำ บุตรเจ้าพระวอ ท้าวคำมยง ท้าวทิดพรหม บุตรเจ้าพระตาหลบหนีไปได้ และแจ้งเรื่องมายังเมืองนครราชสีมาให้นำความกราบบังคมทูลพระเจ้ากรุงธนบุรีเพื่อขอกำลังไปช่วย ซึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยกกองทัพไปตีเมืองจำปาศักดิ์และเวียงจันทน์ ในปี พ.ศ.2321 แล้วยึดเมืองทั้งสองไว้และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตกับพระบางลงมายังกรุงธนบุรี พร้อมกับคุมตัวเจ้านครจำปาศักดิ์ลงมาด้วย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดฯ ให้เจ้านครจำปาศักดิ์กลับไปครองจำปาศักดิ์ดังเดิม โดยเป็นเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีนับแต่นั้นมา

ส่วนท้าวคำมยง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ ให้ตั้งเป็น พระประทุมสุรราช ขึ้นกับเมืองจำปาศักดิ์ ในปี พ.ศ.2323 เมืองเขมรเกิดจลาจล พระประทุมฯ ท้าวทิดพรหม และท้าวคำสิงห์ ได้ร่วมยกทัพไปปราบพร้อมกับสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก แต่ก็เกิดเหตุการณ์ทางกรุงธนบุรีเสียก่อน พระประทุมฯ จึงได้ติดตามกองทัพไปยังกรุงธนบุรีด้วย

ครั้นเมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกได้ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว พระประทุมฯ จึงขอพระราชทานย้ายครอบครัวไปตั้งภูมิลำเนาที่บ้านห้วยแจะระแหม (ใกล้กับเมืองอุบลในปัจจุบัน) และท้าวคำสิงห์ย้ายไปอยู่บ้านสิงห์โคก สิงห์ท่า

ต่อมาได้เกิดกบฏอ้ายเชียงแก้วชาวเมืองโขง ซึ่งแสดงตนเป็นผู้วิเศษ ยกกำลังไปล้อมเมืองจำปาศักดิ์ ขณะที่เจ้านครจำปาศักดิ์กำลังประหารหนังก พระประทุมสุรราชและท้าวฝ่ายหน้าพากันยกกำลังไปปราบปะทะกับอ้ายเชียงแก้วที่แก่งตะนะ จับอ้ายเชียงแก้วได้จึงให้ประหารชีวิต เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบในการทำประโยชน์ต่อบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท้าวฝ่ายหน้าบุตรเจ้าพระตาเป็นเจ้าพระวิไชยราชขัตติวงศ์ ครองนครจำปาศักดิ์สืบแทนพระเจ้าองค์หลวง และให้พระประทุมสุรราชเป็น “พระประทุมวรราชสุริยวงศ์” ยกฐานะบ้านแจะแม่ขึ้นเป็นเมืองอุบลราชธานีศรีวณาภัย เมื่อวันจันทร์เดือน 8 แรม 13 ค่ำ ปีชวด พ.ศ.2335 ต่อมาพระประทุมฯ เห็นว่าบ้านห้วยแจะแม่ไม่เหมาะที่จะตั้งเป็นเมืองใหญ่ จึงได้ย้ายมาตั้งบ้านเมืองที่ตำบลบ้านร้าง เรียกว่า “ตงอู๋มั่ง” ริมฝั่งแม่น้ำมูลอันเป็นที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน พร้อมกับได้สร้างพระอารามหลวงขึ้น

ภายหลังการก่อตั้งเมืองอุบลฯ แล้ว ก็ได้มีการตั้งเมืองสำคัญในเขตปกครองของจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นอีกหลายเมือง เช่น ใน พ.ศ.2357 โปรดฯ ให้ตั้งบ้านโคกพนมเปญ เป็นเมืองเขมราฐธานี

ปี พ.ศ.2366 ยกบ้านนาถ่อขึ้นเป็นเมืองโขงเจียม (โขงเจียม) โดยขึ้นกับนครจำปาศักดิ์

ปี พ.ศ. 2368 ในรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกบ้านช่องนางให้เป็นเมืองเสนางคนิคม ยกบ้านน้ำโคมใหญ่ขึ้นเป็นเมืองเดชอุดม ให้หลวงอภัยเป็นหลวงยกบัตรหลวงมหาดไทยเป็นหลวงปลัด ตั้งหลวงธิเบศร์เป็นพระศรีสุระ เป็นเจ้าเมือง รักษาราชการแขวงเมืองเดชอุดม

ปี พ.ศ. 2390 ตั้งบ้านดงกระซุหรือบ้านไร่ ขึ้นเป็นเมืองบัวกัน ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นเมืองบัวบุณฑริก หรืออำเภอบุณฑริกในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2401 ตั้งบ้านค้อใหญ่ ให้เป็นเมือง ขอดตั้งท้าวจันทบรม เป็นพระอมรอำนาจ เป็นเจ้าเมือง ตั้งท้าวบุตรตะเป็นอุปฮาด ให้ท้าวสิงหราชเป็นราชวงศ์ ท้าวสุริโยเป็นราชบุตร รักษาราชการเมืองอำนาจเจริญ ขึ้นกับเมืองเขมราฐ

ปี พ.ศ. 2406 ในรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านกว้างลำชะโด ตำบลปากมูล เป็นเมืองพิบูลมังสาหาร

และให้ตั้งบ้านสะพือ เป็นเมืองตระการพิชัย ตั้งท้าวสุริยวงษ์ เป็นพระอมรตลใจ เป็นเจ้าเมือง

ปี พ.ศ. 2422 ในรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านท่าอิทธิเป็นเมืองขามเฒ่า และให้ตั้งบ้านเขลา (บ้านพระเหลา) เป็นเมืองพนานิคม

ปี พ.ศ.2423 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านนาจอหอ เป็นเมืองวารินชำราบ

ปี พ.ศ. 2424 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านจันทานาโคม เป็นเมืองโคมประดิษฐ์ (ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่อำเภอสำโรง)

ปี พ.ศ.2425 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านที่เป็นเมืองเกษมสีมา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นอำเภอม่วงสามสิบนั้นเอง

อุบลราชธานี จึงเป็นเมืองที่มีเขตการปกครองอย่างกว้างขวางที่สุด ทางด้านตะวันออกของภาคอีสานตอนล่างครอบคลุมที่ราบและแม่น้ำสายสำคัญของภาคอีสานถึง 3 สายด้วยกัน คือ แม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง อีกทั้งยังมีแม่น้ำสายเล็กๆ ที่มีกำเนิดจากเทือกเขาในที่นี้ เช่น ลำแซบก ลำเซบาย ลำโดมใหญ่ เป็นต้น

แม่น้ำทั้งหลายเหล่านี้ไหลผ่านที่ราบทางด้านเหนือและทางด้านใต้ทอดเป็นแนวยาวสู่ปากแม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง ยังความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ในบริเวณแถบนี้ทั้งหมด ทำให้เกิดสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์มาแต่โบราณกาล

ปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่สุดชายแดนทางตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 18,112 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,089 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.18 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับ 3 ของประเทศ ดินแดนแห่งนี้ตั้งมั่นอยู่บนอารยธรรมอันเก่าแก่ที่มีมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีพัฒนาการทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ตามยุคสมัย นับแต่ยุคสร้างบ้านแปงเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยเมื่อสองร้อยปีเศษมาแล้ว ได้พัฒนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้ามาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน ดังหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏหลายแห่ง อุบลราชธานีเป็นเมืองใหญ่และเมืองหลักแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในอนาคตอุบลราชธานีจะก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการค้าขาย นอกจากนี้อุบลราชธานียังมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นทั้งประเภทธรรมชาติ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีจำนวนมาก ทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานีจึงถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๕๐ การเมืองและการปกครอง ๕

การปกครองระบบเดิม

เมืองอุบลราชธานีระยะแรกก่อนการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น มีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร การปกครองบ้านเมืองคงยึดหลักจารีตประเพณีโบราณที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งนครหลวงพระบางและเวียงจันทน์ยังเป็นราชธานี ผู้ปกครองสูงสุดของเมืองคือ คณะอาญาสี่ หรือ อาขญาสี่ อันประกอบด้วย เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร รวม 4 ตำแหน่ง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 กอง ตามตำแหน่งและประกาศให้ราษฎรมาขึ้นสำมะโนครัวในกองใดกองหนึ่งตามความสนใจ

ประมาณปี พ.ศ. 2420-2425 กรุงเทพฯ ได้ขยายอำนาจการควบคุมดูแลการปกครองไปยังภาคอีสานตะวันออกเฉียงเหนือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการหลายนายเป็นข้าหลวงออกไปประจำหัวเมืองต่าง ๆ และหลวงจินตารักษ์ได้มาเป็นข้าหลวงประจำเมืองอุบลราชธานีคนแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2425 จักรพรรดิพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ หลวงภักดีณรงค์ (ทัต ไกรฤกษ์) ปลัดบัญชากระทรวงมหาดไทย มาดำรงตำแหน่งข้าหลวงกำกับการเมืองอุบลราชธานี

ในปี พ.ศ. 2433 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า การปกครองหัวเมืองสยามในภาคอีสานยังได้รับการดูแลไม่ทั่วถึง ประเทศมหาอำนาจต่างแสวงหาเมืองขึ้น ฝรั่งเศสเข้ายึดประเทศเวียดนามและเขมรไว้ในอาณัติ ทั้งยังพยายามที่จะบีบบังคับก่อเรื่องกับไทยอยู่เนืองๆ เพื่อยึดเอาดินแดน จึงได้มีสารตราโปรดเกล้าฯ ให้จัดการบริหารราชการส่วนภูมิภาคใหม่ โดยรวมหัวเมือง เอก โทตรี และจัตวาแต่เดิมเข้าด้วยกัน แล้วจัดเป็น 4 กอง มีข้าหลวงไปประจำบัญชาการ ณ หัวเมืองทั้ง 4 กอง¹ คือ

1. หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าหลวงตั้งกองบัญชาการ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์ หัวเมืองนี้ประกอบด้วย เมืองเอก 11 เมือง หัวเมืองโท ตรี จัตวา 26 เมือง
2. หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าหลวงตั้งกองบัญชาการอยู่ ณ เมืองอุบลราชธานี ประกอบด้วย หัวเมืองเอก 12 เมือง หัวเมืองโท ตรี จัตวา 36 เมือง
3. หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง ข้าหลวงตั้งกองบัญชาการ ณ เมืองนครราชสีมา มีหัวเมืองเอก 3 เมือง หัวเมืองโท ตรี จัตวา 18 เมือง

¹ คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุ จังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 7) กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุบลราชธานี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2532

4. หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ข้าหลวงตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองหนองคาย หัวเมืองเอก 18 เมือง หัวเมืองโท ตรี จัตวา 38 เมือง

ปี พ.ศ.2434 โปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าเป็น “หัวเมืองลาวกาว”² (หรือมณฑลอีสานในเวลาต่อมา) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่ผู้แทนพระองค์ขึ้นไปปฏิรูปการปกครอง โดยทรงมีบัญชาการอยู่ ณ เมืองอุบลราชธานี ข้าหลวงใหญ่ที่ทรงรับสั่งไปจัดการปกครองหัวเมืองลาวกาว ทรงมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองด้วยทรงพระราชทานอาญาสิทธิ์ให้ สามารถลงโทษตัดสินประหารชีวิตผู้กระทำความผิดก่อนกราบบังคมทูลและถวายรายงานให้ทราบภายหลัง จึงเห็นว่า เมืองอุบลราชธานีกลายเป็นศูนย์กลางการปกครองของหัวเมืองลาวกาวและมีความเจริญรุ่งเรืองโดยลำดับ

ขณะเดียวกันได้ทรงจัดระเบียบการปกครองใหม่ โดยยกเลิกกองเจ้าเมือง กองอุปราช กองราชวงศ์ และกองราชบุตรที่ปกครองสืบกันมาแต่เดิม เฉพาะเมืองใหญ่ให้หม่อมบ้าน ตำบลแยกออกจาก 4 กองดังกล่าว แล้วแบ่งออกเป็น 8 เส้น เมืองที่ขึ้นกับเมืองใหญ่แบ่งเป็น 4 เส้น เพราะพลเมืองน้อย ส่วนตำแหน่งอาญาสิทธิของเมืองคงไว้ให้บังคับบัญชา นายแสน นายแขวง และเมืองขึ้นของตนไปตามเดิม ยกเลิกหน้าที่และตั้งกรมการเมืองรองจากคณะอาญาสิทธิเป็นนายแสน นายแขวง และกรมการเมืองผู้ช่วยตามสมควร ส่วนหม่อมบ้านตำบลที่รวมเข้าเป็นเส้นนั้นก็ให้นายแสนเอากกรมการเมืองผู้น้อยของแต่ละเมืองกำกับหม่อมบ้านละ 1 คน ส่วน ตาแสง จำบ้าน สารวัตรบ้านก็ให้คงไว้ตามเดิม

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงมณฑลลาวกาวได้ 2 ปี ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายกลับพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ บ้ายจากมณฑลลาวกาวมาทรงดำรงตำแหน่งแทนเมื่อ พ.ศ. 2438 และในปีต่อมาก็ได้เริ่มใช้ระบบเทศาภิบาลในการปกครอง โดยแบ่งส่วนการปกครองหัวเมืองออกเป็นมณฑล จัดระบบงานราชการเช่นเดียวกับกระทรวงในพระนคร ข้าหลวงสำเร็จราชการมณฑล หรือข้าหลวงใหญ่ตามทำเนียบที่ได้ตั้งไว้ก่อนหน้า และเปลี่ยนมาเป็น “สมุหเทศาภิบาล”

กรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์เมื่อทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมณฑลเป็น “มณฑลอีสาน” เมื่อ พ.ศ. 2443 นั้นได้ทรงปรับปรุงจัดระบบการบริหารราชการหลายประการด้วยกัน นอกจากนี้ ยังได้ทรงพัฒนากิจการด้านต่าง ๆ ขึ้นในเมืองอุบลราชธานี ทั้งด้านกระบวนการยุติธรรม การศึกษา การศาสนา สาธารณูปโภค การตำรวจ และการคมนาคม เป็นต้น

² มณฑลลาวกาว ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อ พ.ศ. 2442 และในปี พ.ศ. 2443 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอีสาน ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการแบ่งอีสานออกเป็น 2 มณฑล คือ มณฑลร้อยเอ็ด และ มณฑลอุบล การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลได้ยกเลิกไปเมื่อปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้จังหวัดต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ โดยตรง

ในด้านการปกครองระหว่าง พ.ศ. 2440-2442 ได้ทรงตั้งทำเนียบข้าราชการหัวเมืองขึ้นสำหรับผู้สืบสายสกุลของเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง โดยให้มีตำแหน่งอยู่ในราชการของเมืองแต่เดิมไปก่อน เมื่อจัดทำเนียบแล้วเสร็จก็ทรงคัดเลือกเอาผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ ชื่อนั้นตรงกับราชการมาช้านานอยู่ในตำแหน่งปกครอง และได้ทรงยกเลิกคณะอาญาสี่ นับเป็นการรวมอำนาจการบริหารทั้งหมดเข้าเป็นของรัฐบาลกลางโดยเด็ดขาด และเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกกระเทือนต่อผลประโยชน์และฐานะของผู้สืบเชื้อสายเจ้าเมืองหรือเจ้านคร จึงทรงพิจารณาตัวบุคคลจากคณะอาญาสี่ตามหลักการข้างต้นเข้าดำรงตำแหน่งใหม่ในระบบเทศาภิบาล คือ ผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ยกบัตรเมือง ผู้ช่วยราชการเมือง ทุกหัวเมือง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งข้าหลวงต่างพระองค์ สำเร็จราชการมณฑลอีสานประจวบ ณ เมืองอุบลราชธานี เป็นเวลาถึง 17 ปี ทรงปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นที่เรียบร้อย นำความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่บ้านเมืองทุกประการ ปี พ.ศ. 2453 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จขึ้นสู่กรุงเทพฯ และให้ยกเลิกตำแหน่งข้าหลวงต่างพระองค์นับแต่นั้นเป็นต้นมา

ล่วงมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกมณฑลอีสานออกเป็น 2 มณฑล คือ มณฑลร้อยเอ็ดกับมณฑลอุบล ใน พ.ศ. 2455 โปรดเกล้าฯ ให้ย้าย "พระยาศรีธรรมมาศกราช" (ปั่ว บุณนาค) เมื่อครั้งเป็น "พระยาวิเศษสิงหนาท" ปลัดมณฑลประจำจังหวัด ขุขันธ์ มาดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลอุบล

พ.ศ. 2456 มีพระราชโองการให้รวมมณฑลอุดร มณฑลอุบล และมณฑลร้อยเอ็ดเป็นภาค เรียกว่า "ภาคอีสาน" ตั้งที่บัญชาการมณฑลภาคที่เมืองอุดรธานี ให้พระยาราชบุณยกิจบูลย์ภักดี (อวบ เปาวโลหิต) ดำรงตำแหน่งอุปราชภาคอีสาน และสมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดรอีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. 2459 ทรงพระกรุณาให้เปลี่ยนชื่อเรียกเมืองศูนย์กลางที่มีอำนาจมาสังกัดอยู่นั้นเป็น "จังหวัด" ทั้งหมด ส่วนผู้ว่าราชการเมืองก็เปลี่ยนเป็น "ผู้ว่าราชการจังหวัด" เมืองอุบลราชธานีจึงกลายมาเป็น "จังหวัดอุบลราชธานี" ในที่สุด

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2468 เกิดเศรษฐกิจตกต่ำ งบประมาณแผ่นดินไม่พอจ่าย รัฐบาลจำเป็นต้องยุบเลิกตำแหน่งหน้าที่ราชการและปลดข้าราชการออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนมาก เฉพาะกระทรวงมหาดไทยได้ยกเลิกตำแหน่งปลัดจังหวัดถึง 35 จังหวัด ให้นายอำเภอทำหน้าที่แทน ยกเลิกปลัดมณฑลทุกมณฑล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ตั้งศาลากลางรัฐบาลทำการแทนอีกหน้าที่หนึ่งและยกเลิกภาคอีสาน โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาหมื่นมนตรีย้ายไปดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลพายัพ ส่วนมณฑลอุบลราชธานีกับมณฑลร้อยเอ็ดถูกยุบลงเป็นจังหวัดพร้อมกัน โดยโอนการปกครองจังหวัดทั้งสองไว้ในมณฑลนครราชสีมา ซึ่งมี "พระยาเพชรปानी" (ตัน รักตประจิดร) เป็นสมุหเทศาภิบาล

การปกครองระบบมณฑลเทศาภิบาล ได้ใช้ปกครองประเทศมาจนถึงที่สุดสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ. 2475) และได้มีการปฏิรูปการบริหารงานส่วนภูมิภาคขึ้นใหม่ ใน พ.ศ. 2478 โดยยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล ให้จังหวัดเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่สำคัญที่สุด และมีการปรับปรุงจัดตั้งองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นขึ้นอีกส่วนหนึ่งพัฒนามาโดยลำดับ จนกระทั่งเป็นระบบที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้

รายชื่อเจ้าเมือง ข้าหลวงประจำจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี³

1. พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวคำมง)	พ.ศ. 2335-2338
2. พระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวทิดพรหม)	พ.ศ. 2338-2383
3. เจ้าราชบุตรสุ้ย ถึงแก่อนิจกรรมที่กรุงเทพฯ ก่อนมาดำรงตำแหน่ง	-
4. พระพรหมราชวงศา (ภูทอง)	พ.ศ. 2388-2408
5. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ)	พ.ศ. 2408-2425 ⁴
6. หลวงจินดารักษ์ (ฉนัต กัปตัน)	พ.ศ. 2425
7. พระยาศรีสิงหเทพ (หัตถ์ ไกรฤกษ์)	พ.ศ. 2425-2436
8. พระยาภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์)	พ.ศ. 2436-2441
9. พระโยธิบรักษ์ (เคลือบ ไกรฤกษ์)	พ.ศ. 2441-2543
10. พระอุบลเดชประชารักษ์ (เลื้อย ณ อุบล)	
11. พระอุบลการประชาธิบดี (บุญชู พรหมวงศานนท์)	
12. หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว. ปฐม คเนจร)	
13. อำมาตย์เอกพระภิรมย์ราชา (พร้อม วาจรัตน์)	พ.ศ. 2456-2458
14. อำมาตย์เอกพระยาปทุมเทพภักดี (อ่วม บุญยรัตพันธุ์)	พ.ศ. 2458-2465
15. อำมาตย์โทพระยาปทุมเทพภักดี (ธน ณ สงขลา)	พ.ศ. 2465-2469
16. อำมาตย์เอกพระยาตรังคภูมาภิบาล (เจิม ปันยารชุน)	พ.ศ. 2469-2471
17. อำมาตย์โทพระยาสิงหนุพันธุ์ (สวาสดี บุณสมภพ)	พ.ศ. 2471-2473
18. อำมาตย์โทพระยาประชาศรีสรเดช (ฉาบ บลนิวาส)	พ.ศ. 2473-2476
19. พ.ต.อ. พระขจิตหารุณกรรม (เงิน หนูนภักดี)	พ.ศ. 2476-2478

³ ลำดับที่ 1-5 เรียกตำแหน่งนี้ว่า "เจ้าเมือง"

ลำดับที่ 6-9 เรียกตำแหน่งนี้ว่า "ข้าหลวงกำกับราชการเมือง"

ลำดับที่ 10-13 เรียกตำแหน่งนี้ว่า "ผู้ว่าราชการเมือง"

ลำดับที่ 14-51 เรียกตำแหน่งนี้ว่า "ผู้ว่าราชการจังหวัด"

⁴ ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 15 หน้าที่ 5330 กล่าวว่า เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองอุบลราชธานี ตั้งแต่ พ.ศ.2408-2429

20. อำมาตย์เอกพระปทุมเทวาภิบาล (เปี่ยม เอกสิทธิ์)	พ.ศ. 2478-2481
21. อำมาตย์เอกพระยาอนุบาลพายัพกิจ (ปุ่น อาสนจินดา)	พ.ศ. 2481
22. อำมาตย์เอกพระพรหมนครานุรักษ์ (เอกได้ พิศาลบุตร)	พ.ศ. 2481-2482
23. อำมาตย์โทพระยาอนุমানสารกรม (โต้ง สารักคานนท์)	พ.ศ. 2482-2483
24. พ.ต.อ. พระกล่ากลางสมร (มงคล หงษ์ไกร)	พ.ศ. 2483-2484
25. หลวงนครคุณูปถัมภ์ (หยวก ไทโรจน์)	พ.ศ. 2484-2487
26. หลวงนรัตถรักษา (ชื่น นรัตถรักษา)	พ.ศ. 2487-2489
27. นายเชื้อ พิทักษากร	พ.ศ. 2489-2490
28. หลวงอรรถสิทธิ์สิทธิสุนทร (อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร)	พ.ศ. 2490-2492
29. นายขอบ ขัยประภา	พ.ศ. 2492-2494
30. นายยุทธ จัณยานนท์	พ.ศ. 2494-2495
31. นายสง่า สุขรัตน์	พ.ศ. 2495-2497
32. นายเกียรติ ธนกุล	พ.ศ. 2497-2498
33. นายสนิท วิไลจิตต์	พ.ศ. 2498-2499
34. นายประสงค์ อิศรภักดี	พ.ศ. 2499-2501
35. นายกำจัด ยาติสุวัฒน์	พ.ศ. 2501-2509
36. นายพัฒน์ บุญยรัตพันธุ์	พ.ศ. 2509-2513
37. พลตำรวจตรีวิเชียร ศรีมันตร	พ.ศ. 2513-2516
38. นายเจริญ ปานทอง	พ.ศ. 2516-2518
39. นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์	พ.ศ. 2519-2520
40. นายประมูล จันทรจำนง	พ.ศ. 2520-2522
41. นายบุญช่วย ศรีสารคาม	พ.ศ. 2522-2528
42. นายเจริญสุข ศิลพันธ์	พ.ศ. 2528-2528
43. เรือตรีदनัย เกตุศิริ	พ.ศ. 2528-2532
44. นายสายสิทธิ พรแก้ว	พ.ศ. 2532-2535
45. นายไมตรี ไนกุล	พ.ศ. 2535-2537
46. นายนิศักดิ์ ราชพิศ	พ.ศ. 2537-2538
47. นายยุวัฒน์ วุฒิเมธี	พ.ศ. 2538-2540
47. นายชาติสง่า โมฬีชาติ	พ.ศ. 2540-2541
48. นายคิวง แสงมณี	พ.ศ. 2541-2543
49. นายรุ่งฤทธิ์ มกรพงศ์	พ.ศ. 2543-2544

50. นายชัยสิทธิ์ โหตระกิตย์

พ.ศ.2544-2546

51. นายจิรศักดิ์ เกษณียบุตร

พ.ศ.2546-ปัจจุบัน

รูปที่ 1 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร
ข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาว
ปราบ ณ เมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ. 2434-2436

รูปที่ 1-5 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์
ข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน
ระหว่าง พ.ศ. 2436-2453

รูปที่ 6 อำมาตย์ตรี พระวิภาคย์พจนกิจ (เล็ก สิงห์ขัติ)
อดีตข้าหลวงมหาดไทยผู้ช่วย (ร.ศ. 125-129)
เลขานุการในพระองค์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์
ข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน

รูปที่ 7 พระยาศรีสิงหเทพ (หัตถ์ ไกรฤกษ์)
ข้าหลวงประจำเมืองอุบลราชธานี คนที่ 2
พ.ศ. 2426 - 2430

รูปที่ 8 พระยาภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์)
ข้าหลวงประจำเมืองอุบลราชธานี
(แถวกลาง ยืน เรียงจากซ้ายไปขวา ลำดับที่ 9)

รูปที่ 9 พระยาศรีธรรมมาศ (บัว บุญนาค)
สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุบลราชธานี
พ.ศ. 2455

รูปที่ 10 พระยาเพชรปานิ (ตัน รักษประจิตร)
สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา พ.ศ. 2468
ขณะนั้นมณฑลอุบลราชธานีได้บูรณาการปกครอง
ของมณฑลนครราชสีมา

รูปที่ 11 พระอุบลเดชประชารักษ์
(ท้าวโพธิสาร - เสือ ณ อุบล)
ผู้ว่าราชการเมืองอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2440-2442]

รูปที่ 12 พระอุบลศักดิ์ประชาบาล
(ท้าวไชยบุญมาร - กุคำ สุวรรณงูฏ)
ยกกระบัตรเมือง
[พ.ศ. 2440-2442]

๘ พุทธศาสนาในเมืองอุบลราชธานี ๘

พระพุทธศาสนาได้ถูกเผยแพร่สู่เมืองอุบลราชธานีเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ทราบแต่ว่าชนดั้งเดิมมีการนับถือศาสนามาก่อนแล้ว คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ บสมยสานกับ ความเชื่อเรื่องภูตผีและวิญญาณ พระปฐมวราชสุริยวงศ์ เจ้าเมืองคนแรกได้สร้าง “วัดหลวง” ไว้เมื่อ พ.ศ. 2334 เป็นศูนย์กลางการประกอบศาสนกิจและดูแลปกครองคณะสงฆ์ พระพรหมวราชสุริยวงศ์ (ท้าวทิดพรหม)เจ้าเมืองคนที่สองได้สร้าง “วัดป่าหลวงมณีโชติศรีสวัสดิ์” หรือ “วัดมहांวัน” เพื่อเป็น สำนักวิปัสสนากรรมฐานเมื่อ พ.ศ. 2335 ต่อมาท่านเจ้าหอแก้วผู้เป็นหลักคำมรณภาพแล้ว พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระอริยวงศาจารย์ (ส่วย) ได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ไปดำรงตำแหน่งหลักคำเมืองอุบลราชธานี สถิตที่วัดป่าน้อย (วัดมณี วัน) เพื่อดูแลกิจการสงฆ์ พระอริยวงศาจารย์ได้ปรับปรุงจัดตั้งสำนักเรียนและทำนุบำรุงกิจการพระ ศาสนาเจริญได้ตามสมควร

พ.ศ. 2395 พระพรหมราชวงศา (กุดทอง) ได้อาราธนาพระพันธุโล (ติ) และพระเทวธัมม (ม้าว) พระภิกษุชาวอุบลราชธานีให้สร้างวัดเป็นสำนักที่อยู่เป็นหลักฐานขึ้นในเมืองอุบลราชธานี พระพันธุโล จึง ร่วมกับพระพรหมราชวงศา สร้างวัดขึ้นแห่งหนึ่ง ณ ริมฝั่งแม่น้ำมูลระหว่างเมืองกับบ้านปงกะแซว เมื่อ พ.ศ. 2398 แล้วเสร็จ พ.ศ. 2399 ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดสุปฏิหารามวรวิหาร” เป็นวัดฝ่าย ธรรมยุติกนิกาย วัดแรกในเมืองอุบลราชธานี

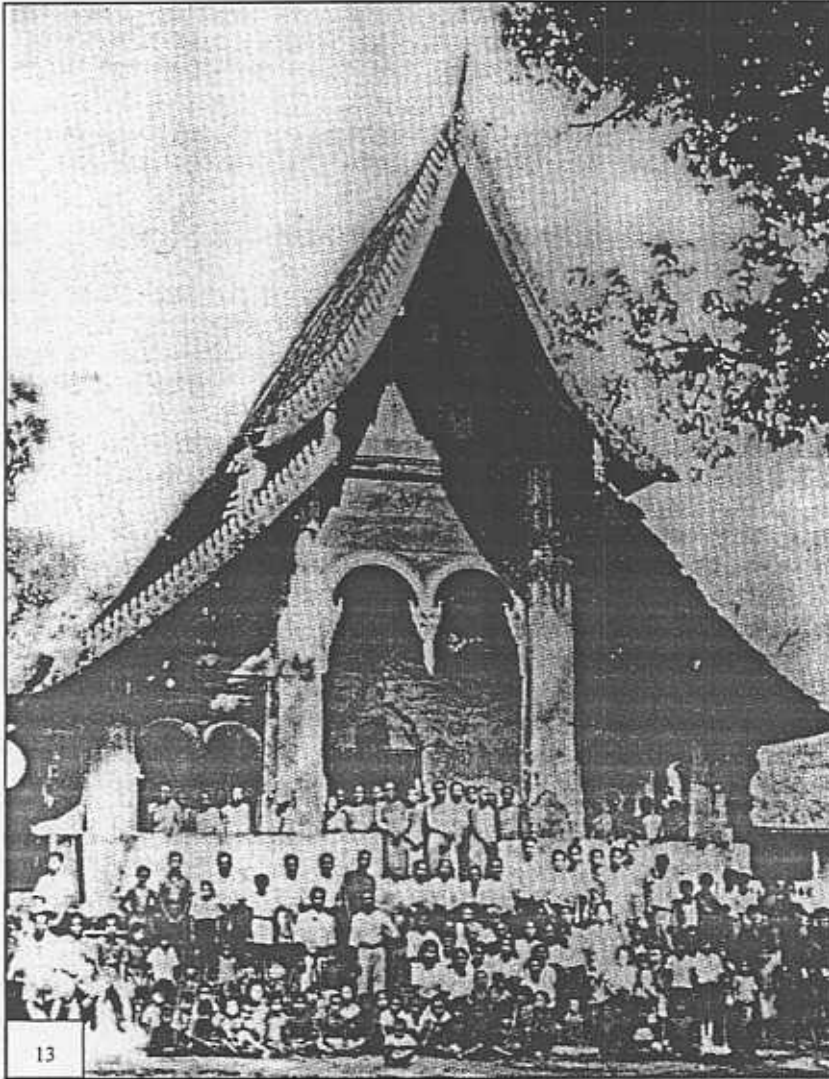
หลังจากนั้นอาณาเขตของเมืองได้สร้างวัดเพิ่มขึ้นอีก คืออุปฮาด (โท) สร้างวัดศรีทอง (วัดศรีอุบล รัตนาราม) เป็นวัดที่ 2 ราชบุตร (ส่วย) สร้าง “วัดสุทัศนาราม” เป็นวัดที่ 3 พระพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) เจ้าเมืองอุบลราชธานี ได้สร้าง “วัดชัยมงคล” เป็นวัดที่ 4 นอกจากนั้นยังได้สร้างวัดนอก เมืองอีกหลายแห่ง เช่น วัดสระแก้ว เมืองพิบูลมังสาหาร และ วัดหอก่อง เมืองมหาชนะชัย รวมเป็น 8 วัด ภายหลังพระพันธุโลถึงแก่กรรมภาพ พระเทวธัมม (ม้าว) ได้รับพระราชทานเป็นพระอุปัชฌาย์ต่อมาได้ สร้างวัดเพิ่มอีก 5 แห่ง ระยะเวลาที่มีภิกษุและสามเณรจากหัวเมืองข้างเคียงและที่อาศัยอยู่ห่างไกล อาทิ เมืองอุดรธานี ได้มาบวชเรียนในเมืองอุบลราชธานี ทำให้การปกครองของคณะสงฆ์มิได้แยกเป็นธรรมยุติ และมหานิกายดังเช่นปัจจุบัน ต่างมีความสามัคคีปรองดองกัน

เมื่อพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรเสด็จมาดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการหัวเมืองลาวกาวเมื่อ พ.ศ. 2434 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระอริยภักดี (อ่อน ธัมมรักขิต) ออก มาเป็นเจ้าคณะใหญ่เมืองอุบลราชธานีเป็นรูปแรก สำนักอยู่ที่วัดศรีทอง และ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูวิจิตรธรรมภาณี) เป็นเจ้าคณะเมืองนครจำปาศักดิ์

กิจการที่ท่านเจ้าพระครูอริยกิจได้ปฏิบัติคือ การควบคุมดูแลคณะสงฆ์ทั่วไปในหัวเมืองมณฑลลาวท้าว ส่วนแขวงเมืองอุบลนั้น ท่านได้วางระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จัดการเป็นหมวดหมู่ ทำบัญชีสงฆ์ส่งกระทรวงและห้ามลัทธิธรรมเนียมบางประการที่ขัดต่อระเบียบแห่งพระธรรมวินัย ส่วนการศึกษาปริยัติธรรมนั้น ท่านได้ตั้งการส่งสอนมีกุลบุตรเข้ามาเล่าเรียนเป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อท่านมรณภาพลงกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ ได้ทูลขอพระสมณศักดิ์ที่สามารถทางพระปริยัติธรรมมาปกครองคณะสงฆ์มณฑลอีสาน เพราะเห็นว่ามณฑลอีสานควรจะมีเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ได้แล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส โปรดให้พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) (เมื่อครั้งเป็นดำรงสมณศักดิ์เป็นพระญาณรักขิต) มาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระญาณรักขิตครองวัดบรมนิวาสและให้พระศาสนดิลก (อ้วน ดิลกโส) ครั้นยังเป็นเปรียญ ทำหน้าที่แทนเจ้าคณะมณฑลอยู่ 1 ปี แล้วจึงทรงโปรดฯ ให้ดำรงตำแหน่งคณะมณฑลอีสาน พระศาสนดิลกได้ปรับปรุงงานด้านการศาสนาให้เป็นระเบียบหลายประการด้วยกัน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การปกครองคณะสงฆ์ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมให้เปลี่ยนแปลงเป็นแบบมหาเถรสมาคม และได้ปรับปรุงแก้ไขอีก 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2484 และ 2505 กิจการพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุบลราชธานีได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับจนกระทั่งทุกวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานีจัดให้มีการทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนา ส่งเสริมการบริหารพระสังฆการ และส่งเสริมการจัดการศึกษาในการศาสนา ปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานีมีวัดและสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไป มีวัด จำนวน 1,417 แห่ง และสำนักสงฆ์ 878 แห่ง

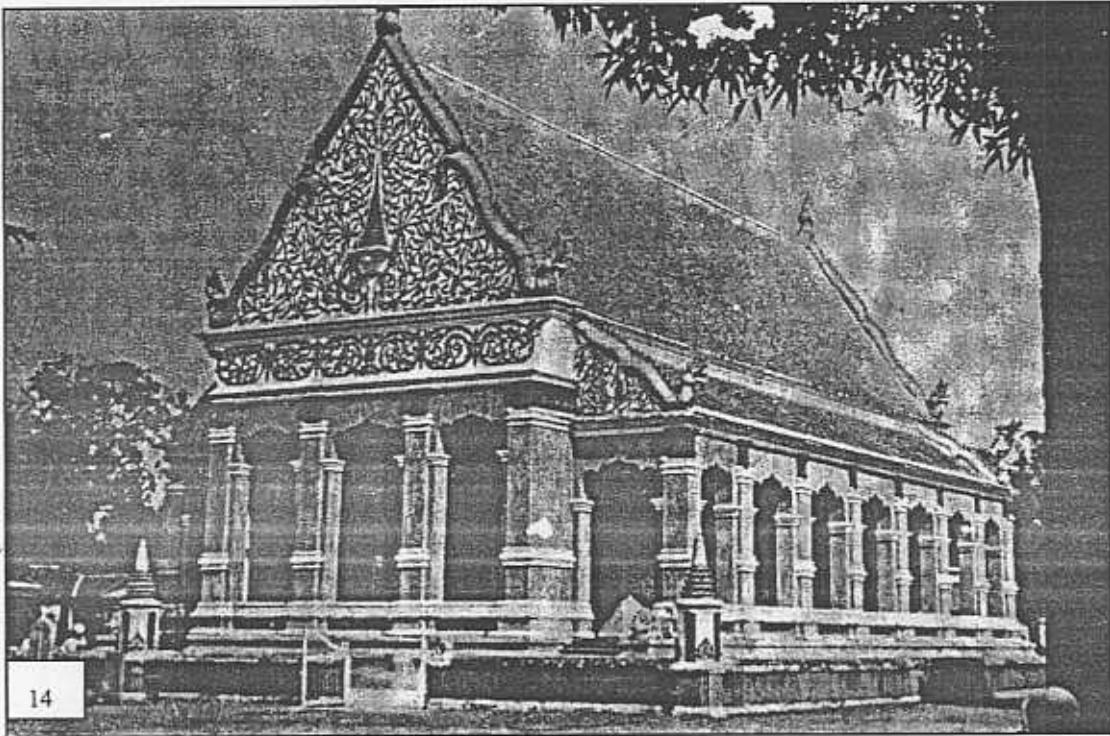
วัดหลวง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2334 โดยพระปฐมวราชสุริยวงศ์ (คำมุง) อยู่ใกล้กับโองหลวง ในอดีตมีความสำคัญคือเป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา สถาปัตยกรรมเป็นแบบสถาปัตยกรรมที่หลวง พระบาง พระมหाराชครูท่านหอแก้วเป็นหลักคำรูปแรก

รูปที่ 13 วิหารวัดหลวง

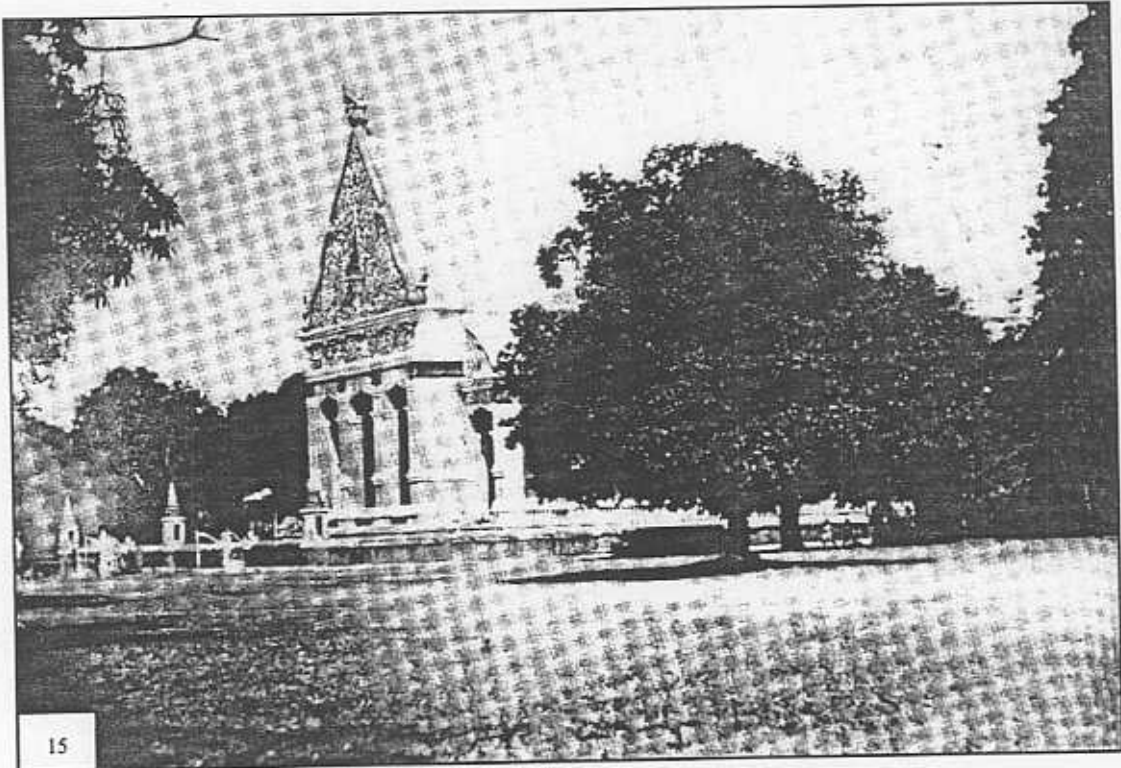
วัดสุปฏิณารามวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร เป็นวัดธรรมยุติกวัดแรกในเมืองอุบลราชธานี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 สมัยพระพรหมราชวงศา (พระอุปราชาภูทอง) เป็นเจ้าเมือง (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4)

พระอุโบสถวัดสุปฏิณารามวรวิหารหลังปัจจุบัน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2459 แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2473 หลวงสถิตย์นิมานการ (ชวน สุปียพันธ์ุ) เป็นผู้ออกแบบก่อสร้างที่ผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันออกและศิลปะตะวันตกอย่างงดงาม รูปแบบสถาปัตยกรรมจำแนกได้ 3 ส่วน คือหลังคาแบบไทย ส่วนกลางแบบยุโรป (เยอรมัน) และส่วนฐานเป็นแบบขอมโบราณ ลักษณะโดดเด่นอีกประการหนึ่งคือ ตัวอาคารไม่มีโครงเหล็ก ไม่มีหน้าต่าง แต่เป็นประตูโดยรอบ เป็นโบราณสถานทั้งงดงามแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี

14

รูปที่ 14 พระอุโบสถวัดสุปฏิณารามวรวิหาร

พระอุโบสถวัดสุปฏิหารามวรวิหาร

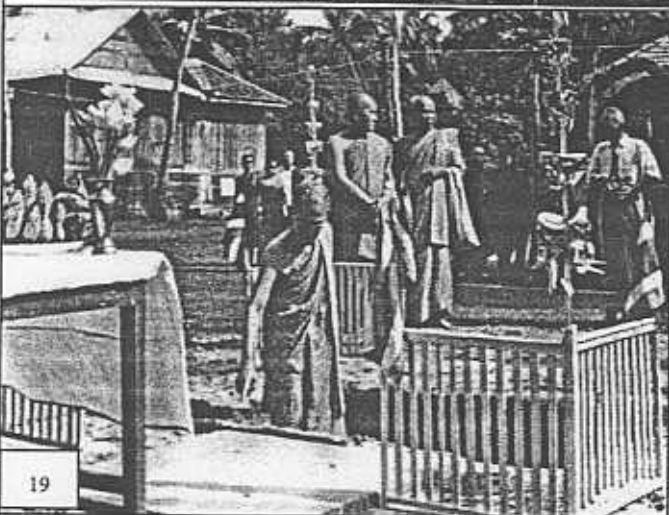
รูปที่ 15 (พ.ศ. 2472)

รูปที่ 16-17 (พ.ศ. 2484)

วัดศรีอุบลรัตนาราม เดิมชื่อ "วัดศรีทอง" เป็นวัดธรรมยุติกนิกายวัดหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2398 หลังจากสร้างวัดสุปฏิหารามวรวิหารแล้ว 2 ปี สถานที่ตั้งเดิมเป็นสวนของท่านอุปฮาด(โท) (ตันตระภูต ณ อุบล) บิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) กรมการเมืองอุบลราชธานี ในอดีตวัดนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของบรรดาเหล่าข้าราชการในสมัยการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นวัดที่ประกอบพิธีทำน้ำมูรธาภิเษกในสมัยรัชกาลที่ 6, 7 และ 9 ภายในวัดมีโบราณวัตถุมีค่าหลายอย่าง คือ พระแก้วบุษราคัม, พระทิพยเนตร เป็นต้น

รูปที่ 18 อุโบสถวัดศรีอุบล-
รัตนารามหลังเก่า
(ก่อน พ.ศ. 2508)

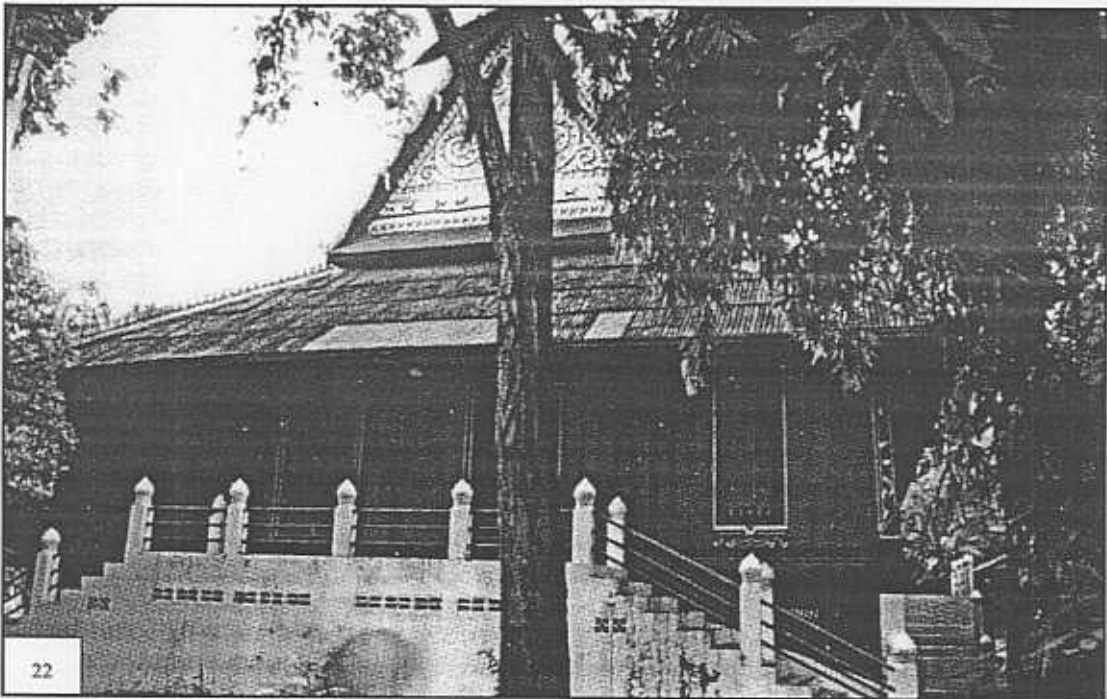
รูปที่ 19 วังคิลาฤกษ์
อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม
(3 มิถุนายน พ.ศ. 2508)

รูปที่ 20 อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม
หลังปัจจุบัน
สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511

รูปที่ 21 ศาลาการเปรียญหลังเก่า (หอแจก) วัดศรีอุบลรัตนาราม [ก่อน พ.ศ. 2514]

รูปที่ 22 ศาลาการเปรียญหลังปัจจุบัน วัดศรีอุบลรัตนาราม สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2514

๘๐ การศึกษา ๘

การศึกษาที่จังหวัดอุบลราชธานีในอดีต จะมีการเรียนการสอนในวัด พระสงฆ์เป็นครู มีการสอนมูลกัจจายน์ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2430 มีสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นเสนาบดีพระองค์แรกซึ่งสนองแนวพระบรมราโชบายในการขยายโอกาสทางการศึกษาออกสู่หัวเมืองอย่างกว้างขวาง กำหนดให้วัดเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานตามประกาศลงวันที่ 11 พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก 117

เมื่อ พ.ศ. 2434 พระยาศรีสิงห์เทพภักดี (ทัต ไกรฤกษ์) ข้าหลวงกำกับราชการเมืองอุบลราชธานีได้พยายามที่จะตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยให้แก่บุตรหลานข้าราชการและราษฎรเมืองอุบลราชธานี โดยได้ตั้งโรงเรียนขึ้น 2 แห่ง คือ “โรงเรียนอุบลวาลิกสถาน” เป็นโรงเรียนชาย ตั้งอยู่บริเวณคุ้มจวนเจ้าเมือง (พระพรหมเทวานุเคราะห์) โดยใช้หอหลังเก่า ริมถนนหลวงตรงข้ามตลาดสด (ถนนหลวง) เมืองอุบลราชธานี เป็นสถานที่สอนนักเรียน มีหมื่นโองษาและนายจิตรเป็นครูสอน เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2434 ครูทั้งสองเป็นคนติดตามพระยาศรีสิงห์เทพ (ทัต ไกรฤกษ์) และตั้ง “โรงเรียนสตรี” คนทั่วไปเรียกโรงเรียนแม่หนู อยู่ด้านตะวันออกของถนนหลวง ท่าตลาด ริมแม่น้ำมูล (ใกล้กับจวนเจ้าเมือง) มีครูสอนชื่อว่า แม่หนู ฐนังสีไทยดี ภายหลังย้ายมาตั้งที่ด้านเหนือของถนนพรหมเทพใกล้วัดเหนือเหิง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) ภายหลังย้ายมาตั้งที่หลังทุ่งศรีเมืองชื่อว่า โรงเรียนนารีอนุกุล (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี) ทั้งโรงเรียนอุบลวาลิกสถานและโรงเรียนแม่หนูมีนักเรียนไม่มากนัก ขาดแคลนทั้งหนังสือ อุปกรณ์ และงบประมาณ และการศึกษาชะงักงันลงเมื่อเกิดวิกฤตสยาม ร.ศ. 112

พ.ศ. 2440 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ทรงเริ่มปรับปรุงพัฒนาการศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีอย่างจริงจัง ฝ่ายพุทธจักรได้เกิดนักปราชญ์เป็นพระสงฆ์รูปแรกที่วางรากฐานการศึกษาของชาวอุบลราชธานีทั้งทางโลกและทางธรรม คือ “พระอุบาลีคุณูปมาจารย์” (จันทร์ สิริจันโท) ซึ่งเป็นชาวบ้านหนองไหล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้อุปสมบทที่วัดศรีทอง ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพมหานครจนสอบได้เปรียญธรรมสี่ประโยค แล้วจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยและบาลี ณ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2440 เรียกว่า “โรงเรียนอุบลวิทยาคม” ซึ่งเป็นแบบอย่างและรากฐานการศึกษาของวัด และการศึกษาของประชาชนทั่วไปของชาวอีสาน ต่อมาสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส) ลูกศิษย์คนสำคัญของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้โรงเรียนอุบลวิทยาคมเจริญก้าวหน้าทั้งการสอนหนังสือไทยและภาษาบาลีควบคู่กัน ทำให้บุตรหลานชาวอุบลราชธานีได้รับการศึกษากันทั่วหน้า ขณะเดียวกันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราโชบายขยายโอกาสการศึกษา จัดการเรียนการสอน

หนังสือภาษาไทยให้กว้างขวางทั่วราชอาณาจักร พระอุบาลีคุณูปมาจารย์นักปราชญ์รูปแรกชาวอุบลราชธานีได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษาทั่วมณฑลอีสาน มีบทบาทสำคัญในการขยายการศึกษาไปทั่วจังหวัดอุบลราชธานีและภาคอีสานทั้งหมด

จังหวัดอุบลราชธานีจึงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างมากมาย เพื่อรับใช้สังคมและประเทศชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้ชื่อว่าเป็น “เมืองนักปราชญ์” ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาของจังหวัดอุบลราชธานีมีความเท่าเทียมกับจังหวัดอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน หรืออาจจะมากกว่าในบางสาขาวิชา แม้ว่าในปัจจุบันการศึกษาทางโลกจะก้าวหน้าไปไกลกว่าทางธรรมมาก แต่การศึกษาทางธรรมในจังหวัดอุบลราชธานียังคงรักษาเอกลักษณ์อันยิ่งใหญ่ในอดีตไว้อย่างมั่นคง แต่รูปแบบและเนื้อหาอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย

ปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานี มีสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา 1,344 แห่ง ระดับอาชีวศึกษา 11 แห่ง ระดับอุดมศึกษา 4 แห่ง นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยพยาบาล 1 แห่ง และมหาวิทยาลัยสงฆ์ 1 แห่ง

โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2458 โดยกรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก ซึ่งมาตรวจราชการที่มณฑลอุบลราชธานี เป็นประธานประกอบพิธีเปิดและได้ประทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนตัวอย่างประจำมณฑลอุบลราชธานีเบ็ญจะมะมหาราช”

23

รูปที่ 23 อาคารเรียนหลังที่ 2 ของโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2478 ด้วยงบประมาณ 40,000 บาท ออกแบบโดย “พระสาโรจน์รัตนนิมมาน” สถาปนิกประจำกระทรวงศึกษาธิการ อาคารนี้ได้เปิดใช้เป็นอาคารเรียนจนถึงปี พ.ศ. 2518 โรงเรียนจึงย้ายไปอยู่ที่ท่าวังหิน

โรงเรียนฮั่วเจียวกงฮัก เป็นโรงเรียนจีนแห่งเดียวในจังหวัดอุบลราชธานี สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2470 เดิมชื่อโรงเรียนเจียหมง ตั้งอยู่ศาลเจ้าพุทธกั๋ง ถ.พรหมราช จนกระทั่งปี พ.ศ. 2474 จึงได้ย้ายมาทำการที่ ถ.เขื่อนธานี และ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "โรงเรียนฮั่วเจียวกงฮัก"

รูปที่ 24 ประตูทางเข้า
โรงเรียนฮั่วเจียวกงฮัก
[พ.ศ. 2509]

รูปที่ 25 อาคารเรียน
โรงเรียนฮั่วเจียวกงฮัก
[พ.ศ. 2510]

โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2487 ที่ครูสัมมนาจารย์ เปิดสอนเฉพาะชั้นอนุบาลปีที่ 1 สังกัดกองฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา เมื่อมีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สถานที่โรงเรียนคับแคบลง ไม่สามารถขยายต่อเติมอาคารเรียนได้ ทางราชการจึงอนุญาตให้ใช้สนามเด็กเล่นของจังหวัดซึ่งอยู่ระหว่างทุ่งศรีเมืองกับวัดทุ่งศรีเมือง ส่วนทางทิศใต้ติดกับโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด (โรงเรียนนารี - นฤกุลเดิม) อาคารเรียนสร้างด้วยงบประมาณ 5,000,000 บาท แล้วย้ายมาทำการเรียนการสอนเมื่อ พ.ศ. 2496 และในปี พ.ศ. 2517 โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดได้ย้ายไปที่ถนนแจ้งสนิท กรมสามัญศึกษาจึงให้รวมที่ดินและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดเป็นสมบัติของโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

รูปที่ 28-28 อาคารเรียนโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานีในอดีต

โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี เดิมชื่อ "โรงเรียนสัทธิปัญญาสงเคราะห์" เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ภายใต้การดูแลของมิสซังคาทอลิกอุบลราชธานี มีบาทหลวงบุญมา สลับเชื้อ เป็นครูคนแรก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 มิสซังคาทอลิกอุบลราชธานีโดยมุขนายกในสมัยนั้น คือ พระสังฆราชเกลาดิอุสบาเย ได้เชิญให้ภารดาคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย เข้ามาบริหาร และได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี"

รูปที่ 29 ผู้บริหารโรงเรียนในยุคเริ่มแรก

รูปที่ 30-31 อาคารเรียนในยุคเริ่มแรก

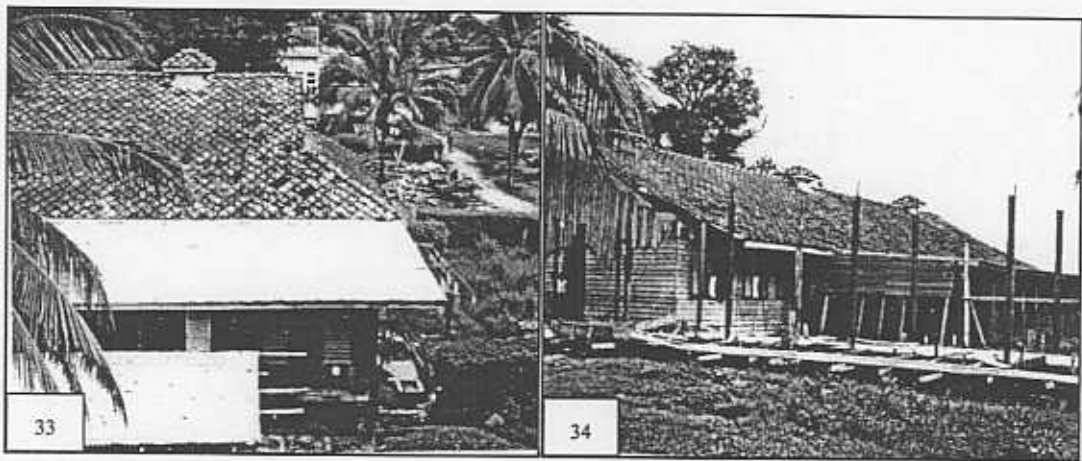
รูปที่ 32 รถโรงเรียน

๘) การสาธารณสุข ๘

การสาธารณสุขของเมืองอุบลราชธานีในอดีตนั้นมีเพียงสุขศาลาห้องเล็ก ๆ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล (ตรงกับที่ตั้งสถานกาชาดที่ 7) เมืองอุบลราชธานีนั้นมีเนื้อที่กว้างใหญ่ไพศาล สถานพยาบาลแห่งนั้นไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ป่วยมารักษาได้ พ.ต.อ.พระขจัดหารุณกรรม (เงิน หนูนุกัตติ, พ.ศ. 2478-2478) ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้นจึงได้หาวิธีที่จะได้สถานที่และเงินมาก่อสร้างโรงพยาบาลที่ทันสมัยเป็นการถาวร สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เจ็บไข้ได้มากขึ้น จึงได้ก่อสร้างโรงพยาบาลอุบลราชธานีขึ้นในปี พ.ศ.2478 โดยหม่อมเจ้าอุปถัมภ์ ชุมพล ได้ประทานที่ดินของพระองค์แปลงหนึ่งที่สวนโนนดง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของสถานีตำรวจ อันเป็นที่ตั้งโรงพยาบาลปัจจุบันอยู่ห่างจากตัวเมือง 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 27 ไร่ ให้ทางราชการ โดยมีเงื่อนไขว่าทางจังหวัดจะต้องใช้สถานที่ที่ประทานให้สำหรับโรงพยาบาลประจำจังหวัดบริการผู้ป่วยเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ พลตรีพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ผู้เป็นบิดา ผู้เคยดำรงตำแหน่งข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสานมาช้านาน การก่อสร้างนี้กระทรวงมหาดไทยได้ตกลงกับกระทรวงการคลังให้ส่งจ่ายเงินส่งเสริมเทศบาลมาตั้งจ่ายในการก่อสร้างโรงพยาบาลเป็นเงิน 81,000 บาท อุปกรณ์เครื่องใช้ 8,000 บาท ค่าเวชภัณฑ์ 8,000 บาท การก่อสร้างได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนสามารถเปิดดำเนินการได้ในปี พ.ศ.2479 มีอาคารเริ่มแรก 15 หลัง ในจำนวนนี้มีอาคารรับผู้ป่วย 3 หลัง จำนวน 75 เตียง ในปี พ.ศ.2480 พระปทุมเทวาภิบาล ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในสมัยนั้นได้ติดต่อขอเงินสภากาชาดไทยมาสร้างถึงพักน้ำท่อส่งน้ำจ่ายตามอาคารต่างๆ และสร้างทางเดินเชื่อมระหว่างอาคารคนไข้สร้างอาคารคอนกรีต ขนาด 100 เตียง พ.ศ.2534ได้เริ่มสร้างตึกอุบัติเหตุ-วิซิต เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 5 ชั้น ค่าก่อสร้าง 54 ล้านบาท (งบประมาณหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง 30 ล้านบาท และงบประมาณหมวดบำรุงรักษา 14 ล้านบาท งบบริจาค 14 ล้านบาท) จังหวัดอุบลราชธานีได้ขอพระราชทานทราบการขุดขุดขุด สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดอาคารตึกอุบัติเหตุ-วิซิต ณ วันที่ 21 ธันวาคม 2537

โรงพยาบาลแห่งนี้เปิดทำการเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2479 รวมเวลาทำการ 82 ปี และในปี พ.ศ.2511 ได้เปลี่ยนชื่อโรงพยาบาลนี้เป็น “โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์อุบลราชธานี”

ปัจจุบัน การดำเนินการด้านสาธารณสุขของจังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการในรูปแบบผสมผสาน คือ มุ่งเน้นด้านการรักษาพยาบาล การสุขาภิบาล สิ่งแวดล้อม การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพพร้อมกันไปกับการสาธารณสุขมูลฐาน มีสถานพยาบาลที่เปิดให้บริการ เป็นโรงพยาบาลของรัฐ 22 แห่ง สถานีอนามัย 309 แห่ง สำนักงานบริการสาธารณสุขชุมชน 5 แห่ง สถานบริการสาธารณสุขเฉพาะโรค 2 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 3 แห่ง

รูปที่ 33-35 โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ในยุคเริ่มต้นที่เปิดให้บริการ

36

รูปที่ 36 บุคลากรทางการแพทย์
ของโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

37

รูปที่ 37 ภาพถ่ายทางอากาศ
โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
[ก่อน พ.ศ. 2520]

38

รูปที่ 38 ภาพถ่ายทางอากาศ โรง
เรียนผู้ช่วยพยาบาลหรือวิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สรรพ
สิทธิ-ประสงค์ [ก่อน พ.ศ. 2520]

๘ การคมนาคม ๘

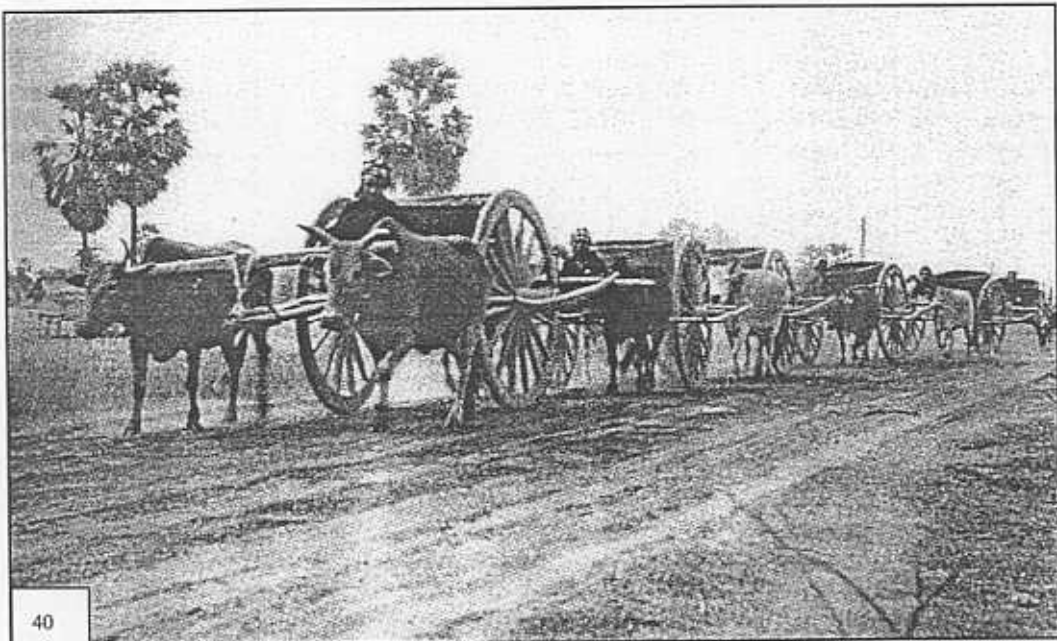
ในการสร้างเมืองอุบลราชธานีของพระปฐมวราชสุริยวงศ์นั้น ใช้เวลาในการสร้าง 2 ปีจึงแล้วเสร็จ ได้มีการสร้างถนนสายแรกคือถนนเขื่อนธานี โดยการผูกดินเป็นเขื่อน และสร้างเชิงหินดินรอบเมืองด้านเหนือ แนวถนนเขื่อนธานีมีประตูเข้าเมือง 4 ประตู ทำค้ายศูประตูเมืองด้วยเสาไม้แก่นรอบเมือง 3 ด้าน ประตูทั้งสี่ตั้งอยู่สี่แยกถนนหลวง สี่แยกถนนอุปราษ สี่แยกถนนราชบุตร สี่แยกถนนราชวงศ์ ตัดกับถนนเขื่อนธานีตลอดสาย ถนนหนทางในเมืองจะเป็นระเบียบ ในอดีตการคมนาคมโดยทางบกส่วนใหญ่จะใช้เกวียน ทางน้ำจะใช้เรือ เพราะยังไม่มีรถอย่างทุกวันนี้ รถม้า รถลากมีครั้งแรกในสมัยที่กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์มาประทับที่เมืองอุบลราชธานี นับจากนั้นมามีการตัดถนนหนทางอย่างเป็นสัดส่วนและเรียบร้อย มีการนำเอาชื่อเจ้านายของเมืองอุบลราชธานีมาใส่เป็นชื่อถนน เช่น ถนนพรหมเทพ หมายถึง เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ ถนนพรหมราช หมายถึง พระพรหมราชวงศ์เจ้าเมืองอุบลราชธานี ถนนเขื่อนธานี หมายถึง ถนนตามแนวกำแพงดินของเมือง ถนนพิชิตรังสรรค์ หมายถึง เสด็จในกรมหลวงพิชิตปรีชากรที่เป็นข้าหลวงต่างพระองค์องค์แรก ถนนสรรพสิทธิก็เช่นกัน ระยะแรกถนนเหล่านี้เป็นถนนลูกรัง

จังหวัดอุบลราชธานีนั้นมีแม่น้ำมูลไหลผ่านตัวเมือง การเดินทางข้ามฟากระหว่างวารินชำราบกับเมืองอุบลราชธานีนั้น แต่ก่อนอาศัยเรือ เรือยนต์ ไม่มีสะพานข้ามเช่นปัจจุบัน การขนส่งของหนักก็ต้องลงแพไม้ไผ่มีคนถ่อข้าม การเดินทางไปกลับอำเภอพิบูลมังสาหารใช้เส้นทางที่ทำเรือซึ่งมี 2 ท่า คือท่าขุนพงษ์ (ท่าตลาดหลวงเก่า) และท่ากวางตุ้ง (ท่าวัดหลวง) ในปี พ.ศ.2496 จึงได้มีการสร้างสะพานเพื่ออำนวยความสะดวกในการข้ามไปมาระหว่างอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ ชื่อ “สะพานเสรีประชาธิปไตย” เป็นสะพานคอนกรีตที่ยาวที่สุดในภาคอีสาน และยังได้สร้างสะพานข้ามลำน้ำอีกหลายแห่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางและเป็นสาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ที่สำคัญมีการสร้างทางรถไฟไปสู่ภาคอีสานสายแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ สายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา และได้ขยายไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน รถไฟที่เปิดเดินถึงอุบลราชธานีสำเร็จเสร็จสิ้นทั้งเส้นทางเมื่อ พ.ศ. 2473 ยังผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจการค้าในภูมิภาคนี้เป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดความสะดวกในการขนส่งสินค้าจากเมืองต่าง ๆ มายังกรุงเทพฯ

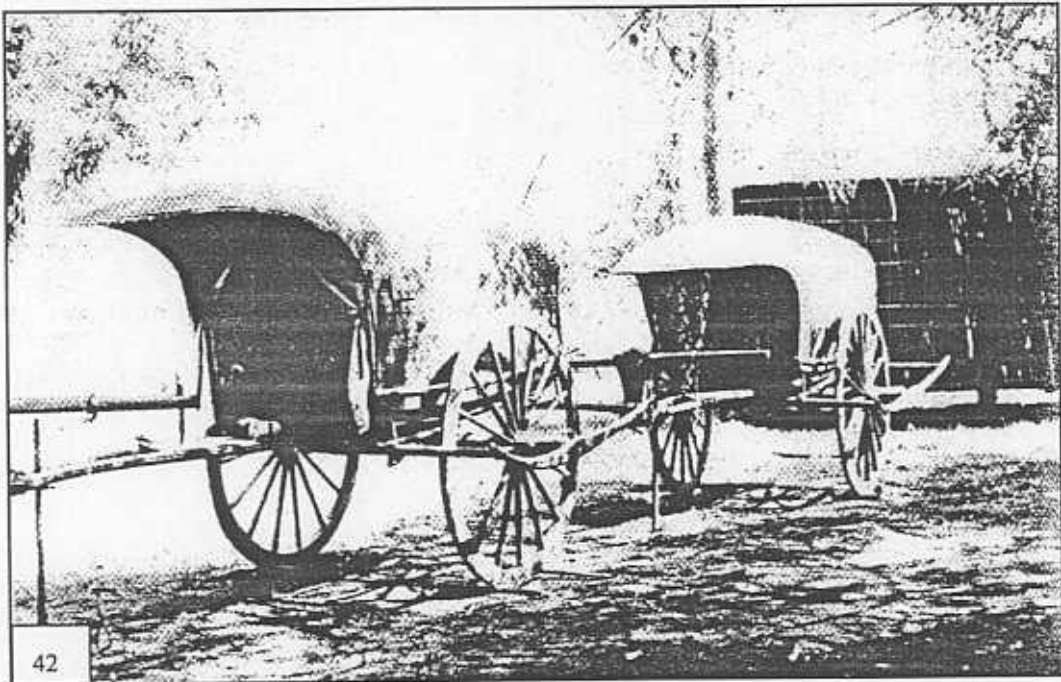
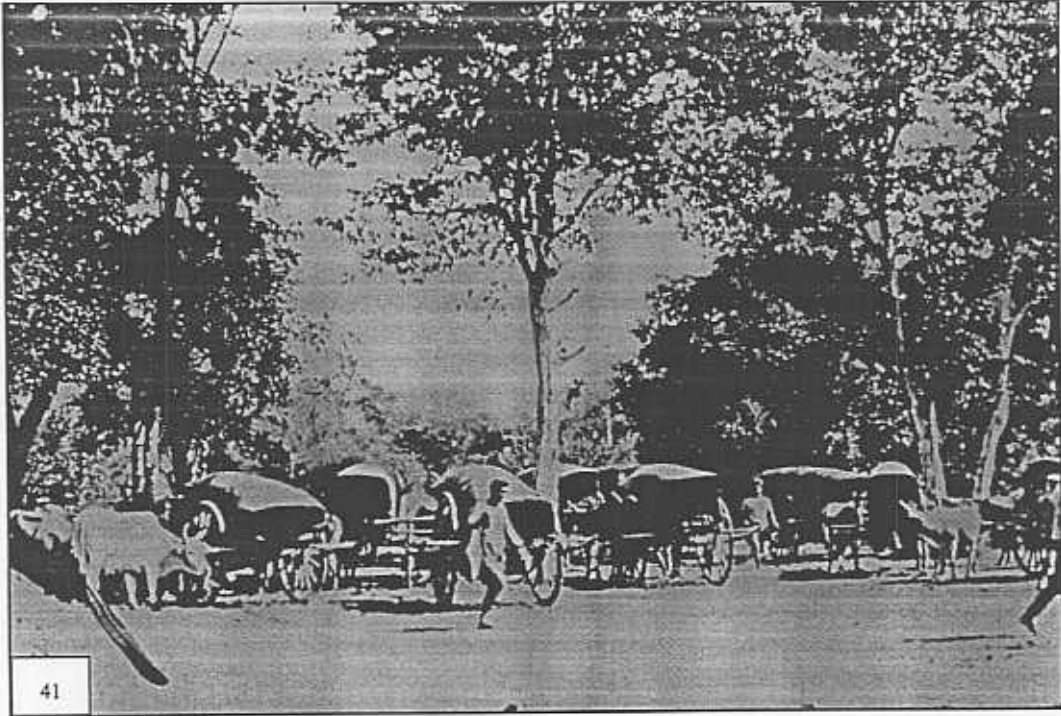
การคมนาคมทางบก

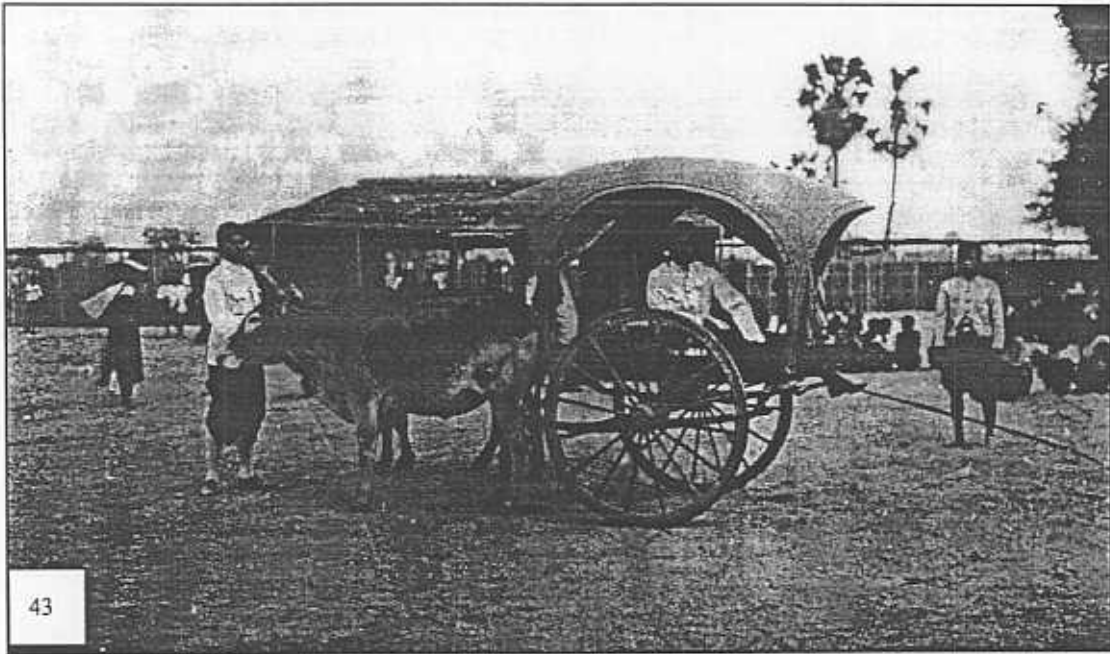
รูปที่ 39 เส้นทางคมนาคมจากส่วนกลางไปยังหัวเมืองอีสาน เวลานั้นมีลักษณะทุรกันดาร การเสด็จตรวจราชการของเจ้านาย จึงมักเดินทางด้วยกองคาราวานเกวียน

รูปที่ 40 แม้จะมีการพัฒนาสร้างถนนหนทางเพื่อการคมนาคมที่สะดวกขึ้นบ้างแล้ว ในอดีตเกวียนก็ยังมีความสำคัญใช้เป็นพาหนะในการเดินทางของชาวบ้าน

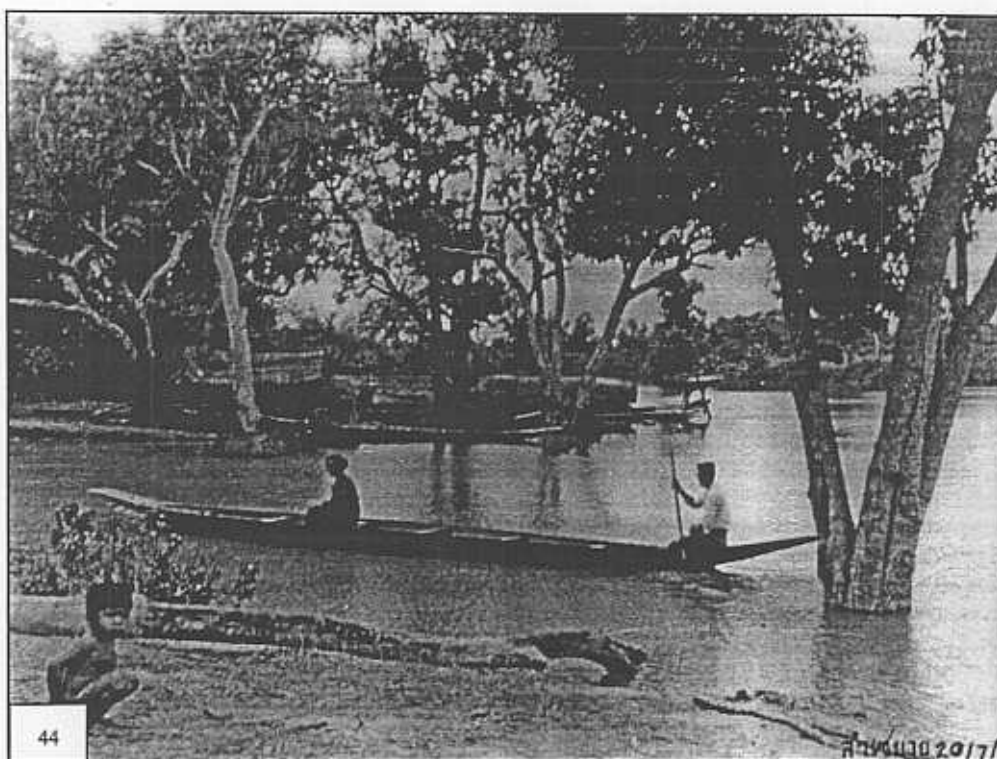

รูปที่ 41-42 การเดินทางโดยใช้ระแแห เป็นพาหนะสำคัญสำหรับการเดินทาง
ในอดีตใช้กันโดยทั่วไปในหัวเมืองมณฑลอีสาน

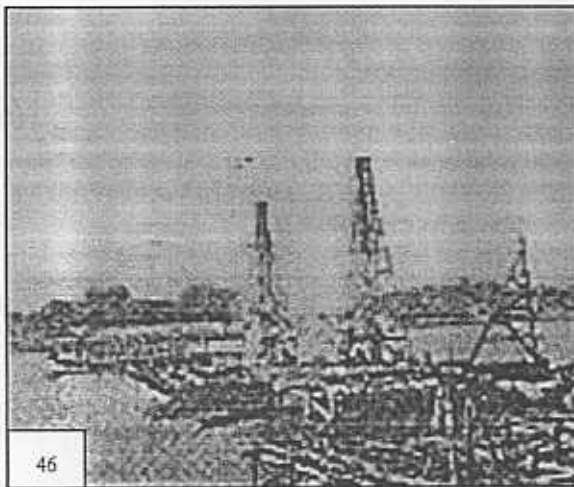
รูปที่ 43 สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทับในรถแห่
เมื่อคราวเสด็จตรวจราชการมณฑลอีสาน จังหวัดอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2449]

การคมนาคมทางน้ำ

รูปที่ 44-45 การเดินทางทางน้ำ
โดยใช้เรือขะล่ำ

สะพานเสรีประชาธิปไตย เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2498 ด้วยงบประมาณก่อสร้างแปดล้านบาทเศษ โดยกรมโยธาเทศบาล (กรมโยธาธิการในปัจจุบัน) เป็นหน่วยงานออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง สะพานมีความกว้าง 9 เมตร ยาว 450 เมตร นับเป็นสะพานที่ยาวที่สุดในสมัยนั้น วิศวกรผู้ควบคุมการสร้างสะพานนี้คือ คุณประสิทธิ์ สุทัศน์กุล บริษัทกำจอร์ก่อสร้าง สะพานนี้ได้ถูกใช้งานมานานถึง 38 ปี จึงมีการรื้อถอนแล้วสร้างสะพานใหม่ขึ้น ในปี พ.ศ. 2535 ณ สถานที่เดิม และใช้ชื่อสะพานเหมือนเดิม คู่ขนานกับสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการสัญจรไปมาระหว่างอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ

46

47

ศิลปวัฒนธรรม 2196

รูปที่ 46-47 การสร้างสะพานเสรีประชาธิปไตย ทำให้ชาวเมืองอุบลราชธานี ตื่นเต้นมากที่จะได้สะพานใหม่ จึงนำภาพการก่อสร้างมาทำเป็น ส.ค.ส. ประจำปี พ.ศ. 2498

48

49

รูปที่ 48-49 สะพานเสรีประชาธิปไตย สะพานที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางระหว่าง
อำเภอเมืองและอำเภวารินจำราชของชาวอุบลราชธานีมาตั้งแต่ พ.ศ.2496-2535

สะพานโดม มีชื่อเป็นทางการว่า “สะพานกาวิละ” เป็นสะพานแบบใหม่สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กที่ไม่มีเสากลางเป็นแห่งแรกของเมืองอุบลราชธานี สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามลำโดมน้อยจากอำเภอวารินชำราบไปอำเภอพิบูลมังสาหาร

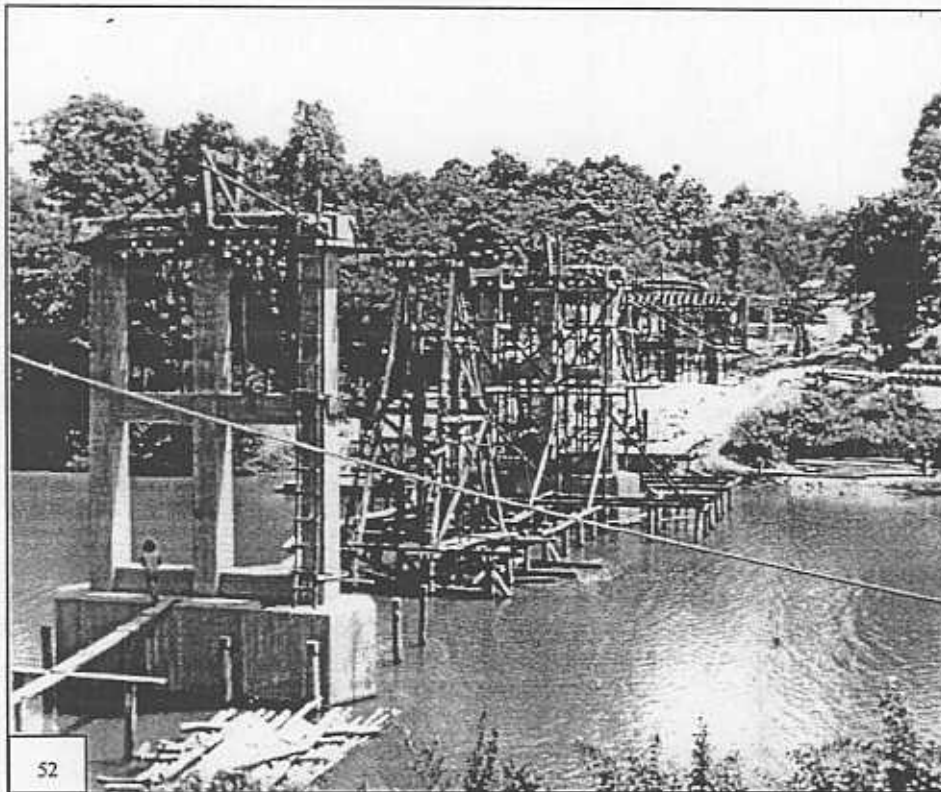

50

รูปที่ 50-51 สะพานโดม
[พ.ศ. 2488]

51

52

53

รูปที่ 52-53 สะพานข้ามท่าหวี สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
ที่จะเดินทางไป อ.เขื่องใน และ จ.ยโสธร

๙๐ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และประเพณี ๙๑

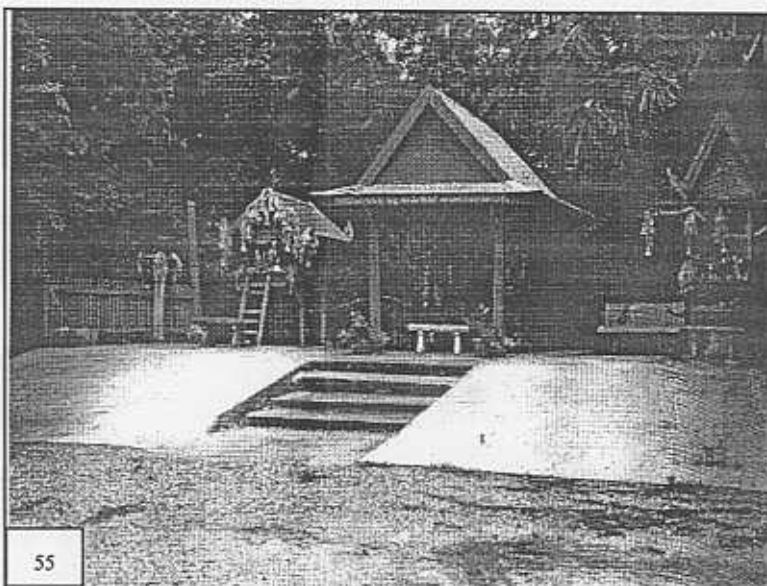
วิถีชีวิต ชาวอุบลราชธานีส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ นี วิญญาณ และธรรมชาติอย่างผสมผสานกลมกลืนเช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป ประเพณีวัฒนธรรมที่ปรากฏ ทั้งในส่วนที่เป็นความคิด พิธีกรรมและวัตถุ ลัทธิความเชื่อ ส่วนใหญ่ยังเป็นไปตามฮีตและคองดั้งเดิม ซึ่งมีฮีตสิบสอง คองสิบสี่เป็นหลัก ในปัจจุบันแม้การปฏิบัติตามฮีตและคองได้เปลี่ยนแปลงไปมากตามแรงกระทบของวัฒนธรรมภายนอก แต่ยังสามารถนับได้ว่าเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ชาวอุบลราชธานีโดยเฉพาะชาวชนบทยังคงรักษาและปฏิบัติตามฮีตคองอย่างเหนียวแน่น ซึ่งเป็นจุดเด่นของชาวอุบลราชธานีโดยส่วนรวม ความยิ่งใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานีในอดีตและปัจจุบันมิได้อยู่ที่ความมั่นคงทางด้านทรัพยากรและเศรษฐกิจ แต่หากอยู่ที่รากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ที่มีคุณค่ามหาศาลสำหรับชาวอุบลราชธานีที่จะต้องช่วยกันทำนุบำรุง ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อลูกหลานชาวอุบลราชธานีสืบไป

54

รูปที่ 54 ชาวอีสานมีความเชื่อว่าผีปอบเป็นวิญญาณของบรรพชน ชุมชนจะพร้อมใจกันสร้างศาลปอบเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยให้ปอบช่วยคุ้มครองชาวบ้าน สัตว์เลี้ยง พืชผลที่ผลิต

รูปที่ 55 ศาลเจ้าปู่หลุบ
หรือ ศาลพระวอพระตา
ปัจจุบันตั้งอยู่ใน จ.หนอง
บัวลำภู สถานที่ศักดิ์สิทธิ์
ของท้องถิ่นตั้งแต่อุตรธานี
(หนองบัวลำภู) ต่อเนื่อง
มาถึงอุบลราชธานี ด้วย
ความเคารพนับถือว่าเจ้า
พระวอ-พระตา คือบรรพ
บุรุษของคนไต-ลาวที่มา
ตั้งรกรากอยู่ฝั่งไทย

55

56

รูปที่ 56 พระสงฆ์นั่งเทศนาได้ร่มไม้ในหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่า
ชาวอีสานยึดมั่นในจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม

ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นประเพณีวันเข้าพรรษาที่ปฏิบัติตามฮีตที่มีชื่อเสียงของชาวอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชาและสังฆบูชา เดิมชาวอุบลราชธานีไม่มีการหล่อเทียน แห่เทียน เช่นในปัจจุบัน ชาวบ้านจะฟั่นเทียนไปถวายหรือหาน้ำมันเครื่องไทยทาน และผ้าอาบน้ำไปถวายพระเท่านั้น ประเพณีการแห่เทียนเริ่มทำในสมัยกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เสด็จมาเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสานที่เมืองอุบลราชธานี การแห่เทียนแต่เดิมไม่ได้ใหญ่โตเช่นปัจจุบัน เพียงแต่ชาวบ้านร่วมกันบริจาคเทียนแล้วนำเทียนมาติดกับลำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ตามรอยต่อหากกระดาชังโก้ (กระดาชสีเงินสีทอง) ตัดเป็นฟืนปลาติดปิดรอยต่อ เสร็จแล้วนำต้นเทียนไปมัดติดกับขี้น้ำมันก๊าด

ฐานของต้นเทียนใช้ไม้ตีเป็นแผ่นเรียบ หรือทำสูงขึ้นเป็นชั้นๆติดกระดาช เสร็จแล้วมีการแห่นำไปถวายวัด พานะที่ใช้ นิยมใช้เกวียนหรือล้อเลื่อนที่ใช้วัวหรือคนลากจูง ถ้าเป็นวัวก็มักจะมีการตกแต่งรอบเขา คอ ขื่อเท้า ด้วยกระดาชสี เกราะ กลอง กรับ และการฟ้อนรำด้วยความสนุกสนาน

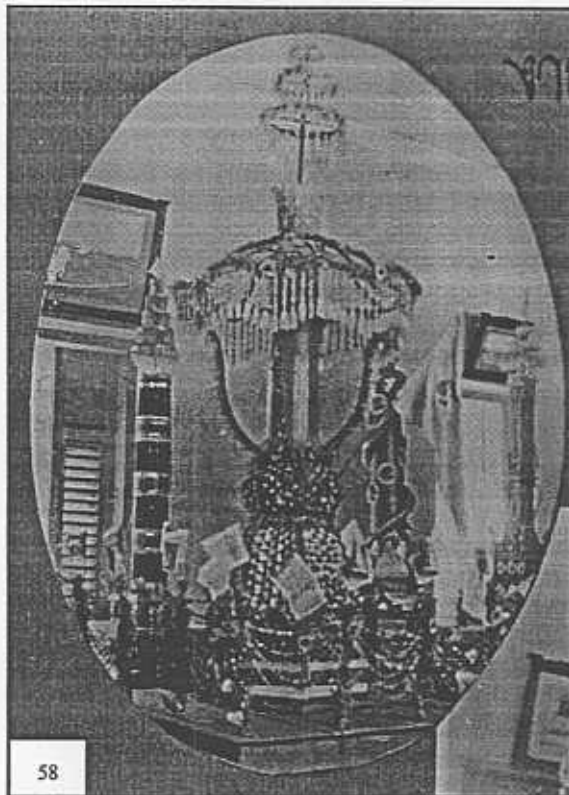
การทำเทียนได้พัฒนาเป็นลำดับและประดัฐานต้นเทียนให้สวยงาม จนกระทั่งผู้คนเริ่มเห็นความสำคัญในการทำและแห่เทียนพรรษาทางจังหวัดจึงได้ส่งเสริมให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 การทำต้นเทียนนั้นมีทั้งแบบติดพิมพ์และแบบแกะสลัก

ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นประเพณีที่ดีได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน สมควรได้รับการอนุรักษ์และสืบสานไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้ตลอดไป

57

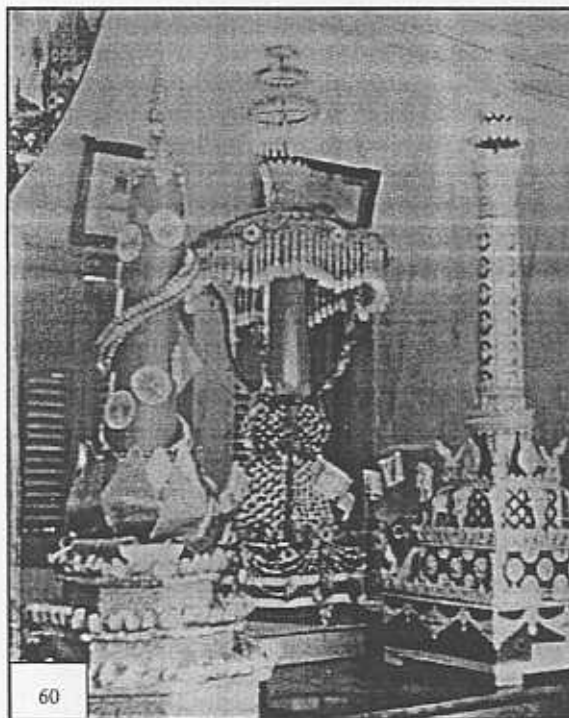
รูปที่ 57 ประเพณีแห่เทียนพรรษาในอดีต

58

59

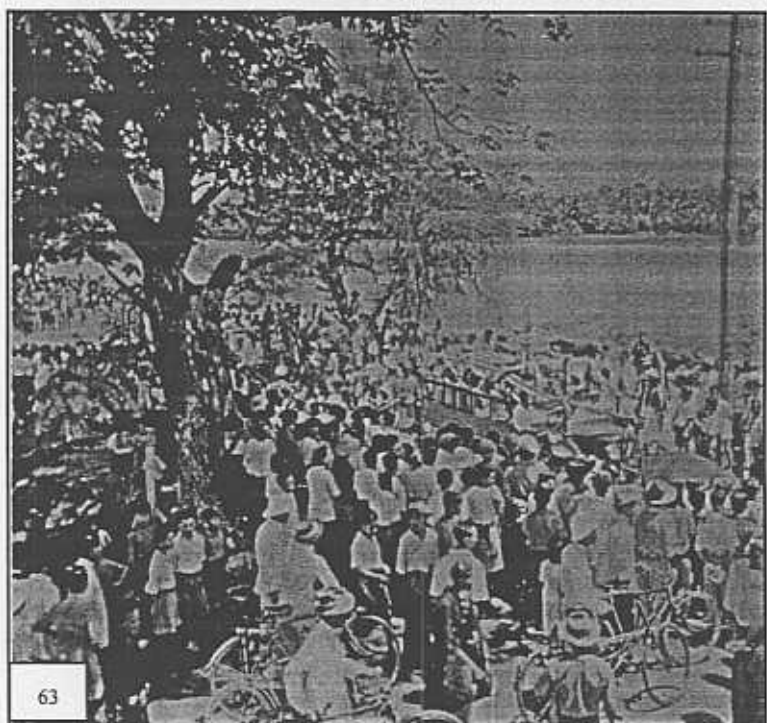
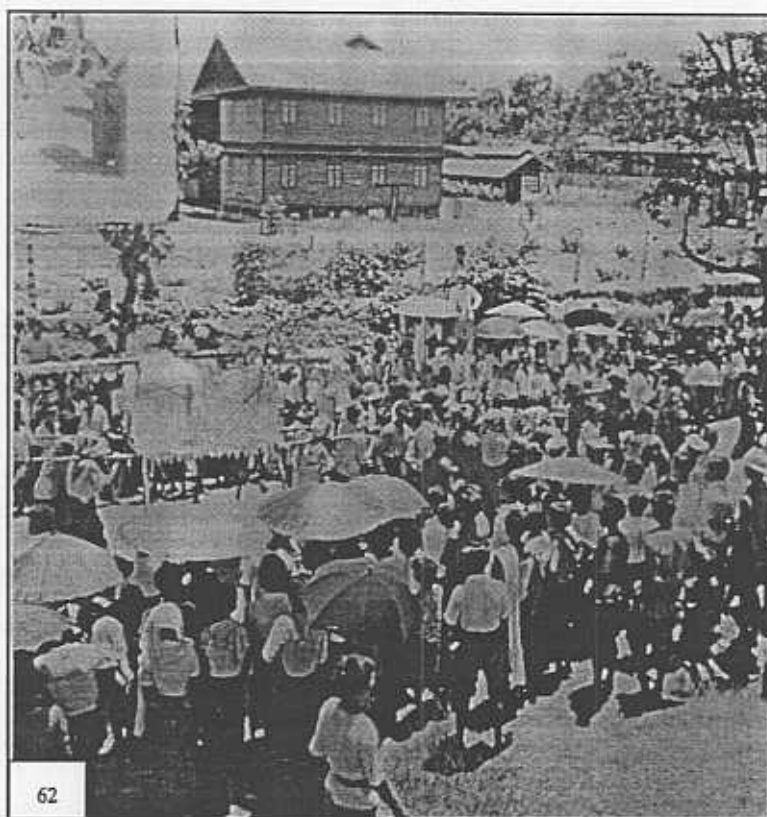

60

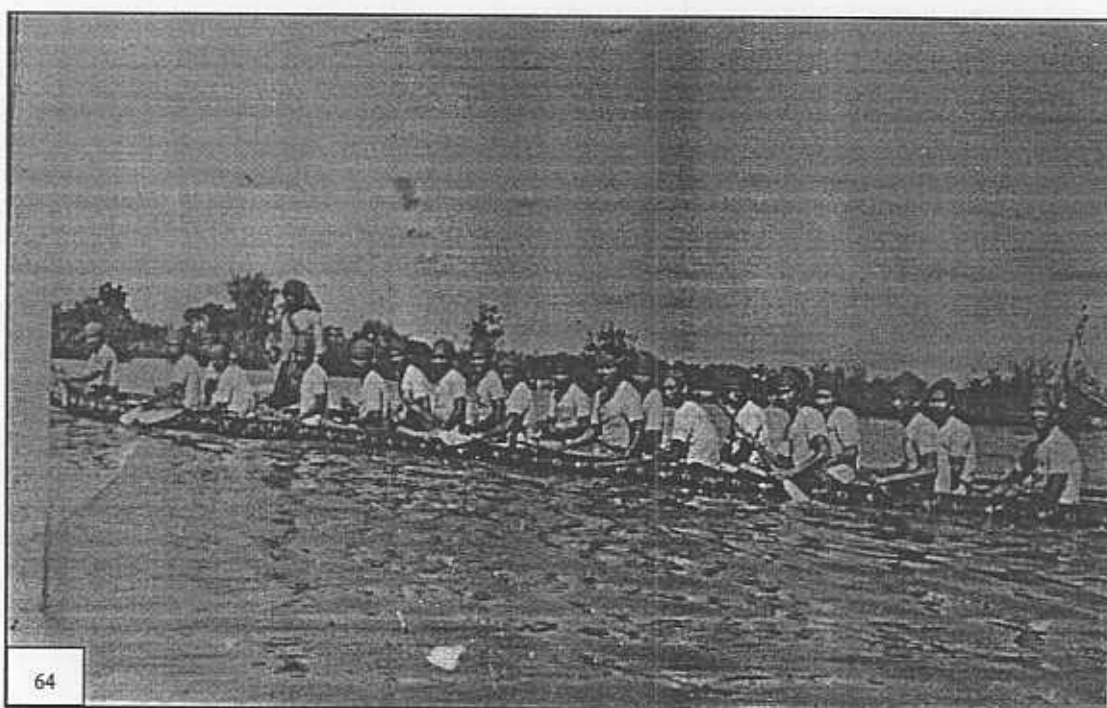
61

รูปที่ 58-61 การประดับตกแต่งเทียนพรรษา
ในอดีต

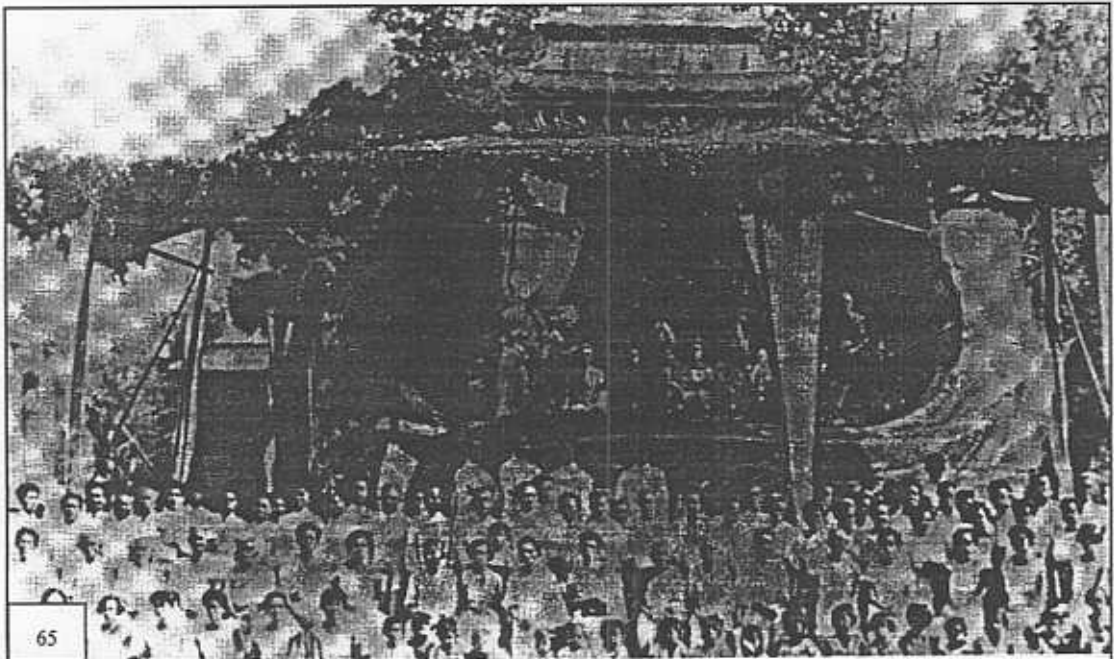
รูปที่ ๖2-๖3 ประเพณีแห่เทียนพรรษาในอดีต

ประเพณีสงกรานต์ (แข่งเรือ) เป็นประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดมาแต่โบราณของเมืองอุบลราชธานี โดยทั่วไปแล้วหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แม่น้ำมักจะมีการสงกรานต์ โดยกำหนดเอาเดือน 11 หลังการทำบุญออกพรรษาแล้วไปจนถึงเดือนสิบสอง เรือที่นำมาแข่งนั้นส่วนมากเป็นเรือยาว มีฝีพายประมาณ 20-50 คน ระยะทางในการแข่งขันนั้นแล้วแต่ความเหมาะสม เป็นประเพณีที่สนุกสนาน ทำให้ผู้คนได้พบปะกันระหว่างหมู่บ้าน

รูปที่ 64 ประเพณีสงกรานต์ในลำน้ำมูล [พ.ศ. 2502]

พิธีทำศพแบบนกหัสดีลิงค์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีหรืออาญาสี่ ถือเป็นราชสกุลที่มาจากเมืองเชียงรุ่งแสนหวีฟ้า เมื่อท่านเหล่านี้ถึงแก่กรรมแล้ว ตามขนบประเพณีให้เชิญศพขึ้นเมรุรูปนกหัสดีลิงค์หรือนกสัถ์โดลิงค์ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของเจ้านายเมืองเชียงรุ่งแสนหวีฟ้า แล้วชักลากออกไปบำเพ็ญกุศลที่ทุ่งศรีเมืองเป็นเวลา 3 วัน การทำศพแบบนี้จะจำกัดเฉพาะกลุ่มเจ้านายเมืองอุบลราชธานีเท่านั้น มาภายหลังเมื่อกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ปกครองเมืองอุบลราชธานีให้ยกเลิกประเพณีการเผาศพที่ทุ่งศรีเมือง และอนุญาตให้พระเถระที่มีคุณธรรมเมื่อมรณภาพให้จัดประเพณีการทำศพแบบนกหัสดีลิงค์ได้ด้วย โดยเริ่มจากท่านธรรมบาลมยุห หลัคำเมือง เจ้าอาวาสวัดมณีวนาราม และนับเป็นพิธีศพแบบนกหัสดีลิงค์เป็นครั้งสุดท้ายที่ได้รับเกียรติให้เผาศพที่ทุ่งศรีเมือง หลังจากนั้นไม่มีการเผาศพที่ทุ่งศรีเมืองอีกเลย

รูปที่ 85 เมรุนกหัสดีลิงค์งานศพพระอุบลการประชานิตย์ (ท้าวพรหมวงศานนท์) ปลัดเมือง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2471 ณ วัดสุปฏิณาราม

รูปที่ 88 คุณยายสุกัญ ผู้เป็นเคนทรงเจ้านางสีดา กำลังทำพิธีผ่านนกหัสดีลิงค์

ตำนานการทำศพแบบนกหัสติลิงค์

กล่าวว่า นครแห่งหนึ่งชื่อนครเข็ญรังดักศิลา พระเจ้าแผ่นดินถึงแก่สวรรคต พระมเหสีนำพระบรมศพแห่แหนไปถวายพระเพลิงนอกเมือง นกหัสติลิงค์บินจากป่าหิมพานต์มาเห็นเข้าจึงได้โฉบลงแย่งพระศพ พระมเหสีให้หาคนที่จะสู้กับนกแอ่นเอาพระศพคืน ในที่สุดมีหญิงสาวผู้หนึ่งชื่อนางสีดา เป็นบุตรของมหาราชครู อาสาต่อสู้กับนกหัสติลิงค์ เจ้านางสีดามีวิธียิงศรเป็นเยี่ยม ได้ใช้ศรยิงถูกนกใหญ่ตกลงมาถึงแก่ความตาย พระมเหสีจึงให้ประกอบพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพร้อมกับนกใหญ่ กลายเป็นธรรมเนียมเจ้านายเชื้อสายอุบลว่า เมื่อถึงแก่อนิจกรรมแล้วให้ทำเมรุนกแบบหอนกแล้วเชิญศพขึ้นตั้งข้างลากออกไปก่อนบำเพ็ญกุศลครบถ้วน 3 วัน จึงเผา ก่อนเผาต้องมีพิธีฆ่านกแล้วเผาทั้งศพทั้งนก

รูปที่ 87 เมรุนกหัสติลิงค์งานศพ
ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญ
รอด) ที่วัดทุ่งศรีเมือง (พ.ศ. 2486)

การเชิญศพขึ้นสู่หลังนกและจัดกระบวนแห่

ในพิธีญาติพี่น้องจะแต่งตัวนุ่งขาวห่มขาว เมื่อพร้อมกันแล้วญาติผู้ใหญ่ที่เป็นประธานจะนำขันธ์ห้า ประกอบด้วยเทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ ขอบหมากพ แล้วนำศพสู่เมรุนก เมื่อตั้งศพเรียบร้อยแล้ว นิมนต์พระเถระทั้งสี่ขึ้นนั่งบนที่นั่งหลังนกเพื่ออ่านคัมภีร์บนนกนั้นด้วย กระบวนแห่ศพจะนำเชือกหนึ่งอย่างติดูกมัดกับฐานนกซึ่งทำเป็นตะเข้ใหญ่ 3 เส้น แล้วจัดคนเข้าแถวตามเส้นเชือกนั้นเป็น 3 แถว กระบวนสุดท้ายคือต้นแถวจะมีคนหามหีบใหญ่ให้สญญานนำหน้า แถวถัดมาก็จะเป็นกระบวนพิณพาทย์เครื่องประกอบแห่ มีคนถือธงสามหางและธงข่อยธงชัย กระบวนหอก กระบวนดาบ กระบวนช้าง กระบวนเครื่องยศของผู้

ดาบ แล้วจึงถึงกระบวนชักลากด้วยเชือกสามสายดังกล่าว เมื่อได้สัญญาแล้วก็จะพร้อมกันดึงนกลงเคลื่อนที่แห่ไปตามถนนจนถึงวัด กระบวนท้ายคือกระบวนผู้ที่จะใช้ท่อนไม้มัดตะเข็บนกลใหญ่หากติดขัด ในกระบวนแห่คนใหญ่จะมีคนมาร่วมกระบวนมาก เรียกว่าพร้อมทั้งบ้านทั้งเมืองเลยทีเดียว เพราะถือว่าเป็นการแสดงความสามารถแก่ผู้ตายในครั้งสุดท้าย แม้แต่เจ้านายที่เป็นญาติกันที่อยู่เมืองอื่นก็มาร่วมงานด้วย

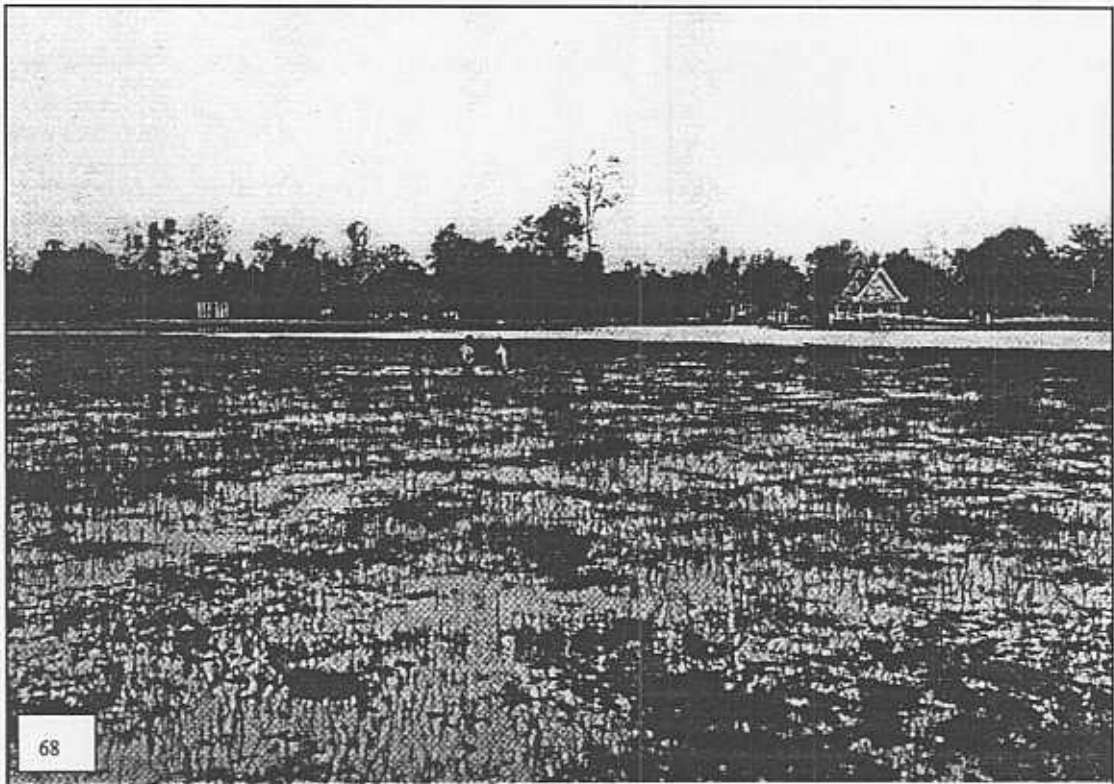
พิธีผ่านก

เจ้าภาพมอบให้ผู้มีเชื้อสายเจ้านายคือ อัญญาชาย 2 คน หญิง 2 คน เชิญผู้ผ่านกไปผ่านก เมื่อคนทรงได้รับเชิญแล้วจะเข้าประทับทรงเชิญเจ้านางสีตามารับเชิญ และเรียกคำบูชาครูก่อนทำพิธีผ่านก เรียกว่า คายหน้า

เมื่อคนทรงทำพิธีบวงสรวงในตอนเช้าก่อนเที่ยงแล้ว ก็จะเข้าประทับทรง แล้วทรงเครื่อง สวมหมวก ถือศร แล้วก็ร่ายรำไปขึ้นเสลี่ยงเข้ากระบวนแห่ไปบริเวณงานศพที่มีนกลใหญ่ตั้งอยู่ โดยมีคนขึ้นสัปทนแดงให้ มีทหารถือหอกจ้าวแห่ตามไปพร้อมตน พร้อมกลั้ว อ้อย และบริวารตามไปเป็นแถว เมื่อไปถึงบริเวณงาน กระบวนนางทรงผ่านกก็จะแห่ไปรอบ ๆ นก และทำท่าล้อหลอกนกล ฝ่ายนกลเมื่อเห็นคู่ต่อสู้ไปถึงก็จะยกวงร้องเสียงดังและกลองตากระหือ แกว่งหู หันหน้าเข้าไปใส่คนผ่านกประหนึ่งต่อสู้กัน ฝ่ายข้างนางทรงผู้ผ่านก พอได้ทีก็จะยิงศรใส่คนสามลูกดอก เมื่อศรปักอกนกล คนอยู่ข้างในร่างนกลก็จะเหวี่ยงออกมาตามรูลูกศร ประหนึ่งเลือกนกลออก เมื่อนกลถูกศรก็จะดิ้นรนกระวนกระวายจนเจ็บบไป งงตก ตาหลับ เป็นสัญญาณว่านกลตาย ข้างนกลก็จะนำข้าววามมัดส่วนหัวนกล แล้วหันหน้านกเข้าไปทางศพที่ตั้งอยู่ ก็เป็นอันเสร็จพิธีผ่านก แล้วเตรียมการเผาศพ ก่อนมีพิธีผ่านก เจ้าภาพจะจัดพิธีทอดผ้าทางศาสนาเสียก่อน

หลังจากเผานกและเมรุแล้ว คิณนั้นจะมีมหรสพสมโภชอัฐิไปด้วย รุ่งเช้าเก็บอัฐิและเดินสามหาบนำอัฐิไปก่อธาตุบรรจุต่อไป เป็นอันเสร็จพิธีทำศพแบบนกลหัตถ์ถึง

การทำมาหากิน ประชาชนทั่วไปอาศัยเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยการทำนาแล้วเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อเก็บไว้กินตลอดปี ปลูग्ผักสวนครัวไว้ให้พอเลี้ยงครอบครัว ในอดีตแทบไม่มีการซื้อขายกันเลยมีแต่แลกเปลี่ยนสินค้าและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ละบ้านจะทอผ้าทำเป็นเครื่องนุ่งห่มและไว้ใช้สอยเงินตราที่ใช้เป็นเงินฮ้อย เงินฮาง เงินลาด จนปัจจุบันใช้เป็นเงินเหรียญและธนบัตร

68

รูปที่ ๘๘ การทำนา หัวเมืองในมณฑลอีสาน

รูปที่ ๖๖ อาชีพประมง ลุ่มแม่น้ำหัวเมืองในเขตอีสาน

รูปที่ 70 ปัจจุบันการทำประมงยังเป็นอาชีพของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ โดยเฉพาะในลำน้ำมูลที่เปรียบเสมือนสายเลือดของชาวอุบลราชธานี

71

72

รูปที่ 71-72 การทำเครื่องจักสาน โดย
เฉพาะกระติบข้าว เครื่องจักสานที่อยู่คู่
กับวิถีชีวิตชาวอีสานมานาน

73

รูปที่ 73-74 การทำเครื่องปั้นดินเผา
ภูมิปัญญาเพื่อยังชีพของชาวอีสาน

74

สภาพบ้านเมือง บ้านเมืองในสมัยก่อนยังอยู่ในสภาพที่ลูกบ้านมีความเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ในห้องที่ การทำมาหากินไม่ต้องแก่งแย่งกันเพราะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรในดินสิ้นในน้ำ ประชาชนตั้งมั่นอยู่ในจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม จนสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เสด็จมาประทับที่เมืองอุบลราชธานี สภาพเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนไปเป็นแบบสมัยใหม่ พระกรณียกิจสำคัญที่นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่เมืองอุบลราชธานีได้แก่ จัดตั้งกองทหาร กองตำรวจภูธร ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ส่งเสริมด้านการศึกษา จัดให้มีการสอนหนังสือไทยในเมืองอุบลราชธานี มีการตัดถนนหนทางให้เป็นสัดส่วนและเป็นระเบียบ และนำเอาชื่อเจ้านายพื้นเมืองมาใส่เป็นชื่อถนน อาคารบ้านเรือนในสมัยนั้นส่วนมากจะเป็นตึกดินซึ่งเป็นตึกแบบจีนเป็นตึกสมัยแรก ต่อมาจึงมีตึกห้างคือตึกสองชั้น สิ่งเหล่านี้ได้มีพัฒนาการไปสู่ความเจริญงอกงามตามยุคสมัยมาจนถึงปัจจุบัน

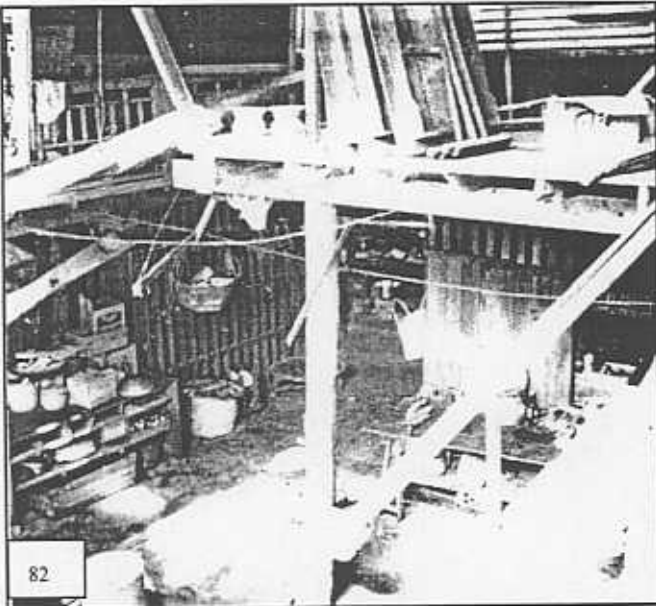

ภาพที่ 75-76 สภาพบ้านเมืองอุบลราชธานี บริเวณถนนเขียงกูร หรือกิโลศูนย์

รูปที่ 77 ภาพถ่ายทางอากาศสภาพบ้านเมือง (ก่อน พ.ศ. 2520)

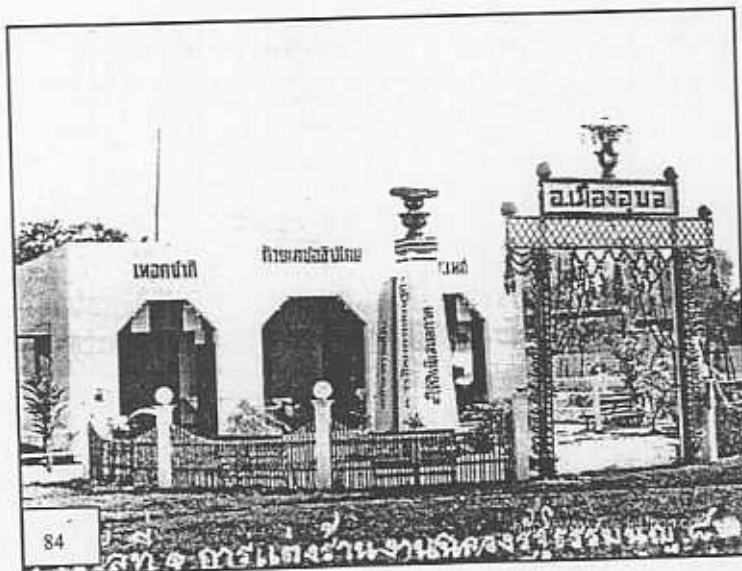

รูปที่ 81-82 โรงแรมเจียวที่
โรงแรมชั้นหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี
ในอดีต ปัจจุบันเป็นห้องอาหารเจียวที่

ทุ่งศรีเมือง เดิมชื่อว่า “นาทุ่งศรีเมือง” เป็นที่สาธารณะประโยชน์คล้ายกับสนามหลวงในกรุงเทพฯ แต่ก่อนทุ่งศรีเมืองใช้เป็นที่ประกอบพิธีศพเจ้าเมืองและอาญาสี่ ตามประเพณีทำศพแบบนกหัสดีลิงค์ เมื่อประเพณีถูกยกเลิกก็ถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานที่สำคัญ เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษา, การฝึกซ้อมเสือป่า เป็นสถานที่ชุมนุมลูกเสือแห่งชาติส่วนภูมิภาค รวมทั้งประกอบรัฐพิธี, ลานประหาร, สนามม้า, สนามมวย และที่พักผ่อนหย่อนใจของเมืองอุบลราชธานี

83

84

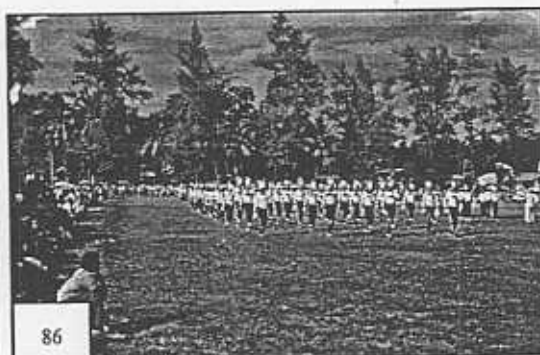
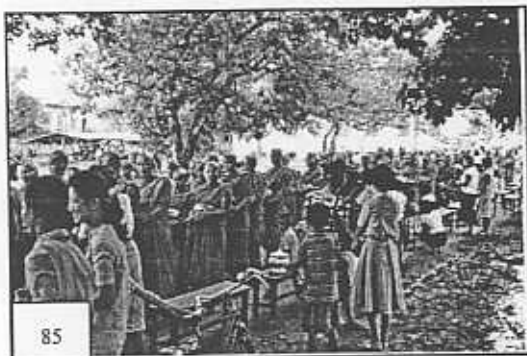
รูปที่ 83 ภาพถ่ายทางอากาศ

บริเวณทุ่งศรีเมือง

(ก่อน พ.ศ. 2500)

รูปที่ 84 ทุ่งศรีเมืองใช้เป็นสถานที่จัดงานฉลองรัฐธรรมนูญ

(พ.ศ. 2482)

รูปที่ 85-86 หุ่นเครื่องเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ

วงเวียนน้ำพุ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยได้แนวคิดจากการที่ได้เดินทางไปต่างประเทศและพบว่าการสร้างวงเวียนน้ำพุได้ตามจุดรวมเมือง จึงนำมาเป็นแบบอย่างสร้างที่เมืองไทย

การสร้างวงเวียนน้ำพุของเมืองอุบลราชธานีนั้นสร้างไว้ ณ บริเวณเชิงสะพานเสรีประชาธิปไตย ได้รูปแบบการสร้างมาจากวงเวียนน้ำพุที่สะพานมอญมาน ปัจจุบันวงเวียนน้ำพุนี้ได้ถูกรื้อถอนไปแล้ว เนื่องจากทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด

รูปที่ 87 บริเวณพื้นที่ก่อนที่จะมีการสร้างวงเวียนน้ำพุ

รูปที่ 88 ภาพถ่ายทางอากาศวงเวียนน้ำพุ
[ก่อน พ.ศ. 2520]
รูปที่ 89 วงเวียนน้ำพุ [พ.ศ. 2514]

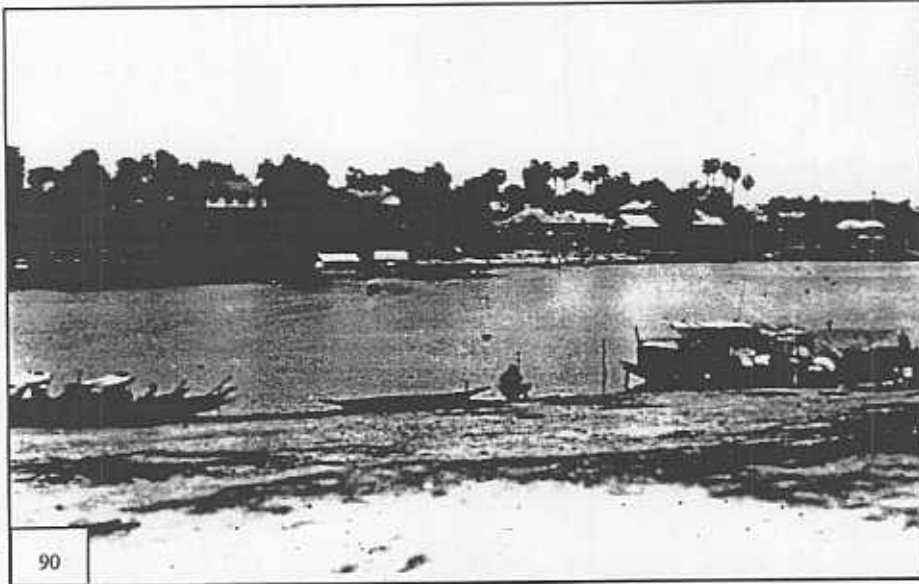

๙) มรดกทางธรรมชาติ ๑๓

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งในบริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช (Korat basin) ตรงที่ราบลุ่มริมขอบแอ่งด้านตะวันออกสุด สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำ และเป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออก มีแม่น้ำโขงเป็นแนวกั้นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความยาวประมาณ 187 กิโลเมตร มีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัดจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกแล้วไหลสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม ณ จุดที่เรียกว่า แม่น้ำสองสี มีลำน้ำน้อยใหญ่อีกหลายสายไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูลในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ มีเทือกเขาเตี้ยๆ สลับซับซ้อนหลายแห่งทางบริเวณชายแดนด้านทิศตะวันออกริมแม่น้ำโขง และชายแดนตอนใต้ ที่สำคัญคือเทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา นอกจากนั้นยังมีช่องเขาที่สำคัญที่เป็นพรมแดนซึ่งใช้เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างกัน ได้แก่ ช่องเม็ก เป็นด่านสากลที่อำเภอสิรินธร ช่องบก และช่องอานม้า เป็นด่านชั่วคราวที่อำเภอน้ำยืน

มรดกทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุบลราชธานี ได้แก่ แก่งสะพือ แก่งตนะย สะแกเจียง ผาแต้ม แม่น้ำสองสี และน้ำตกต่างๆ ฯลฯ

แม่น้ำมูล เป็นแม่น้ำที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เกิดจากเทือกเขาสัน
กำแพง ไหลผ่านพื้นที่หลายจังหวัดในภูมิภาคนี้ แต่มีเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นที่แม่น้ำไหลผ่านตัวเมือง คือ
จังหวัดอุบลราชธานี ชาวอุบลราชธานีจึงภาคภูมิใจและผูกพันกับแม่น้ำมูลเป็นอย่างมาก ทั้งการทำมาหา
กิน พักผ่อนหย่อนใจ ท่องเที่ยวและการจัดประเพณีต่างๆ แม่น้ำมูลจึงเปรียบเสมือนสายเลือดของชาว
เมืองอุบลราชธานีโดยแท้

รูปที่ ๘๐ แม่น้ำมูลที่หน้าเมืองอุบลราชธานี ถ่ายจากฝั่งขวาของแม่น้ำ (อำเภอวารินชำราบ)

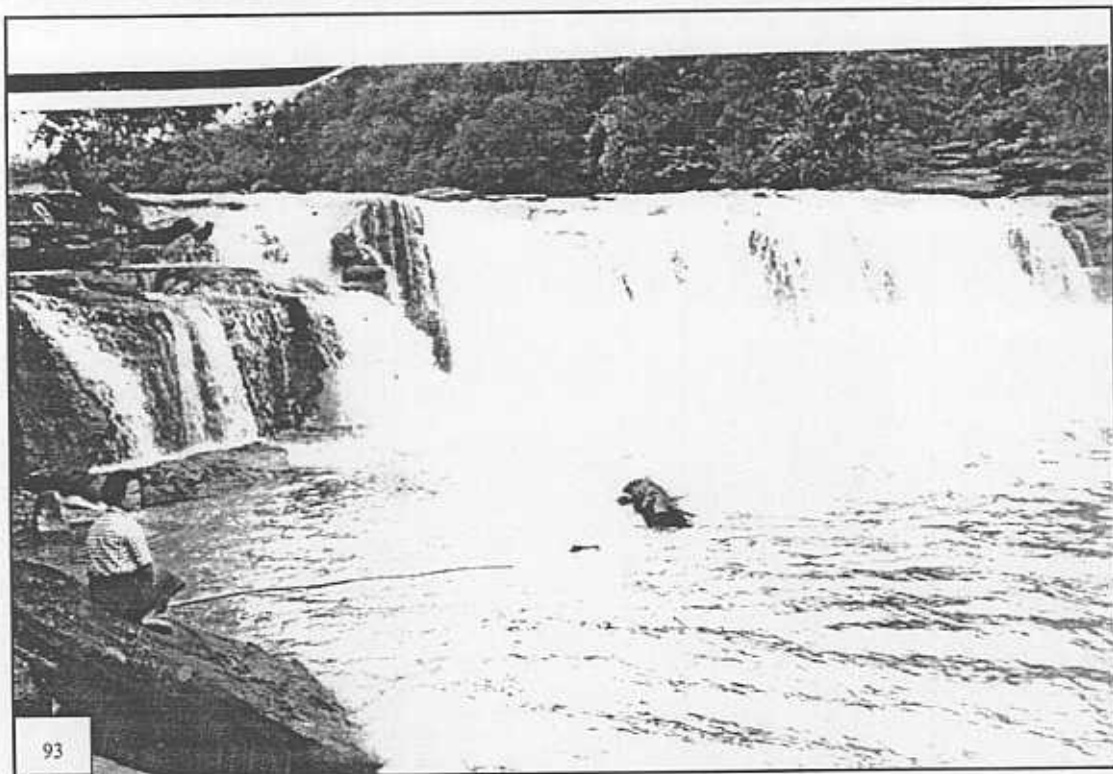
รูปที่ ๘๑ อ. หินมูลงมหา จ.อุบลราชธานี

น้ำตกแซน้อย เป็นน้ำตกที่เกิดขึ้นในลำโดมน้อย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี ปัจจุบันไม่สามารถพบน้ำตกแห่งนี้แล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะผลกระทบจากการสร้างเขื่อนสิรินธร เมื่อ พ.ศ. 2514 ทำให้น้ำท่วมบริเวณดังกล่าว

92

รูปที่ 92-93
น้ำตกแซน้อย
[ก่อน พ.ศ. 2514]

93

แก่งสะพือ มาจากคำว่า "ซำปัด" (ภาษาส่วยหรือกูย) แปลว่า ภูเขาใหญ่ เป็นแก่งหินขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นกลางลำน้ำมูล ตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงคู่กับจังหวัดอุบลราชธานีมานาน ทั้งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และที่ทำมาหากินของชาวบ้าน

94

95

96

รูปที่ 94-96 แก่งสะพือ

แก่งตะนะ เดิมชื่อ "แก่งมรณะ" เนื่องจากในอดีตเรือมักจะล่ม ณ จุดนี้บ่อยครั้ง "ตะนะ" เป็นภาษาเขมร หมายถึง ดักจับสัตว์ หรือห้าง คำว่า ตะนะ จากการเล่าขานตามความเชื่อของชาวบ้านและคนทั่วไปน่าจะมาจากคำว่า "มรณะ" เนื่องจากบริเวณแห่งนี้ มีกระแสน้ำเชี่ยวมากและมีโขดหินน้อยใหญ่ที่แหลมคมอยู่ทั่วไป ตลอดจนมีถ้ำใต้น้ำอยู่หลายแห่ง ชาวบ้านที่สัญจรทางน้ำและออกจับปลา มักจะประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตเป็นประจำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า แก่งมรณะ ถ้าสังเกตเกาะกลางแก่งตะนะ จะเห็นสิ่งก่อสร้างรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งสร้างขึ้นในช่วงฝรั่งเศสล่าอาณานิคม เพื่อใช้เป็นเครื่องชี้ร่องน้ำในการเดินเรือ

บริเวณแก่งตะนะ จะมีสายน้ำที่เชี่ยวและลึก ไต่ห่องน้ำเป็นหลุมหิน โขดหิน ขอกหิน ทั้งยังมีถ้ำใต้น้ำหลายแห่ง จึงทำให้ปลาบริเวณนี้ชุมชุม ช่วงปลายฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว กระแสน้ำจะเชี่ยวกราก ส่วนในช่วงฤดูฝน น้ำโขงจะหนุนเข้ามายังแม่น้ำมูล ทำให้แม่น้ำมูลท่วมโขดหินบริเวณแก่งตะนะ ฤดูกลทอ้งเหี่ยวได้แก่ ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม

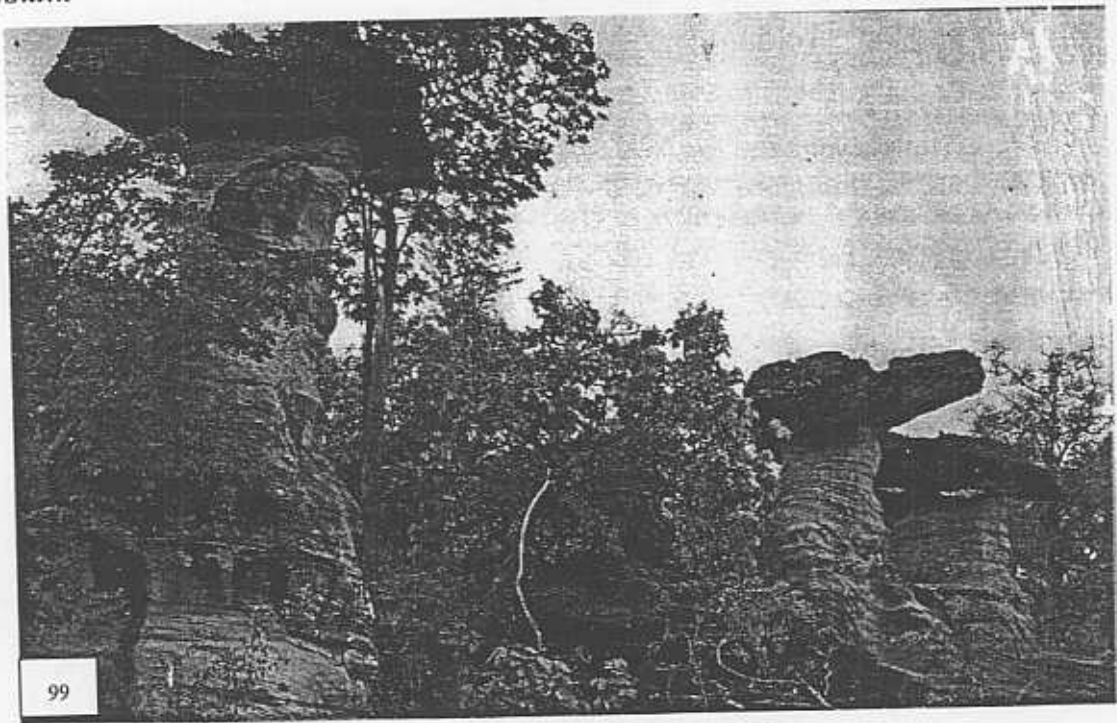
รูปที่ 97-98 แก่งตะนะ

เสาเฉลียง ลักษณะคล้ายดอกเห็ด มีจุดกำเนิดและวิวัฒนาการมาจากหินทราย 2 ยุค คือ หินทรายยุคไครโนเสาร์ (Jurassic Period) มีอายุประมาณ 180 ล้านปี และหินทรายยุคครีเตเชียส (Cretaceous Period) เกิดจากการกัดเซาะของน้ำ ลม และแสงแดด ต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานล้านปี ประกอบกับการเปลี่ยนแปลง (ยุบและยกตัว) ของเปลือกโลก และในขณะเดียวกัน ตะกอนของเนินหินทรายที่เหลือจากการชะล้างพังทลาย ก็เริ่มแข็งตัวขึ้นโดยลำดับ ซึ่งเรียกว่า ขบวนการสึกกร่อนและต้านทานทางธรรมชาติ ส่วนต้นของเสาหิน มีวิวัฒนาการมาจาก การสะสมตะกอนของหินทราย ในยุคไครโนเสาร์ โดยในยุคนี้ สภาพลมฟ้าอากาศ ไม่ค่อยเอื้ออำนวยต่อความแข็งแรงและยึดตัวของเม็ดหินทราย

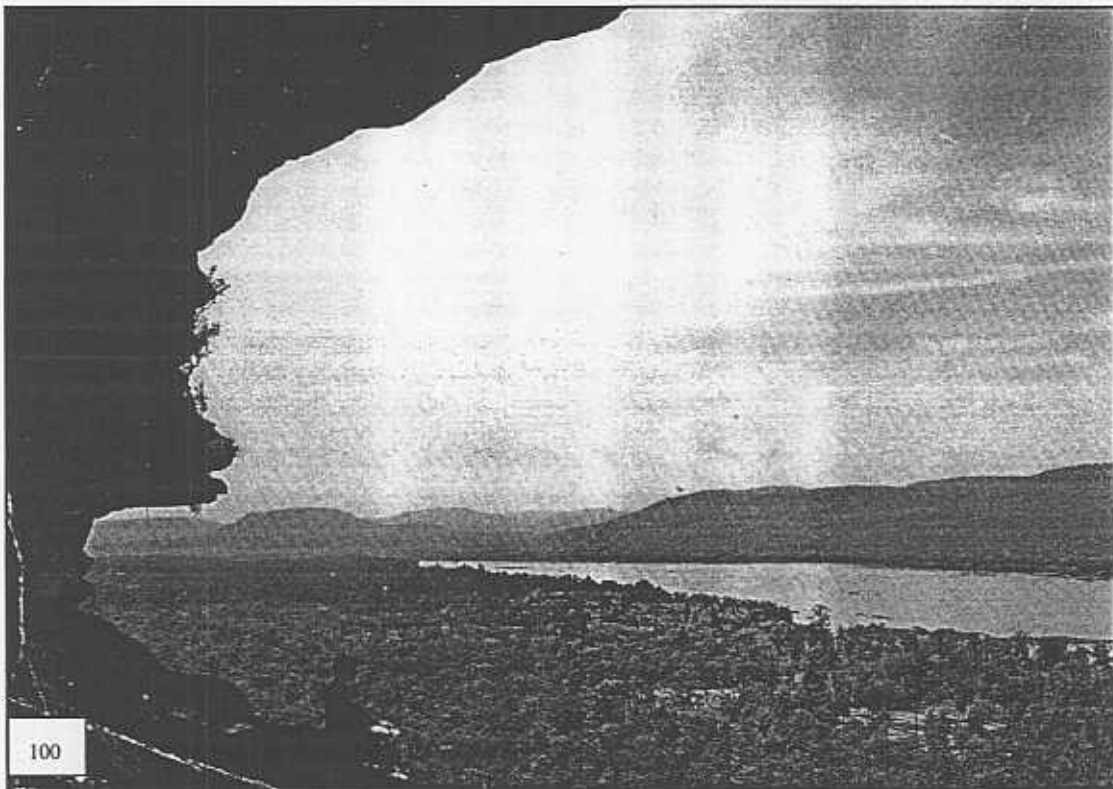
ยุคถัดมาคือ หินทรายยุคครีเตเชียส อันเป็นหินที่หยาบอยู่ส่วนบนซึ่งแข็งแรง ทนต่อการสึกกร่อนได้ดีกว่าส่วนที่เป็นเสาหินท่อนล่าง ดังนั้น เมื่อถูกกัดกร่อนทีละเล็กละน้อยนานๆ เข้า ส่วนต้นของเสาหินจึงมีลักษณะสูงชะลูดคล้ายโคนเห็ด แต่หินส่วนที่หยาบ หรือเกยทับอยู่ข้างบน จะไม่ติดเป็นเนื้อเดียวกับเสาหิน เพราะเกิดต่างยุคและต่างเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม เป็นผลให้สามารถคงรูปใกล้เคียงสภาพเดิม ซึ่งมีลักษณะเป็นก้อนหินขนาดใหญ่ ยื่นคลุมเลยส่วนที่เป็นต้นเสาหินออกไปคล้ายดอกเห็ด นับเป็นประติมากรรมทางธรรมชาติชิ้นเอกร่วมกันของหินทรายทั้ง 2 ยุค ซึ่งก่อให้เกิดเสาหินกระจายอยู่มากกว่า 10 แห่ง โดยเฉพาะบริเวณภูกระบอ มีอยู่มากมายคล้ายสวนหิน

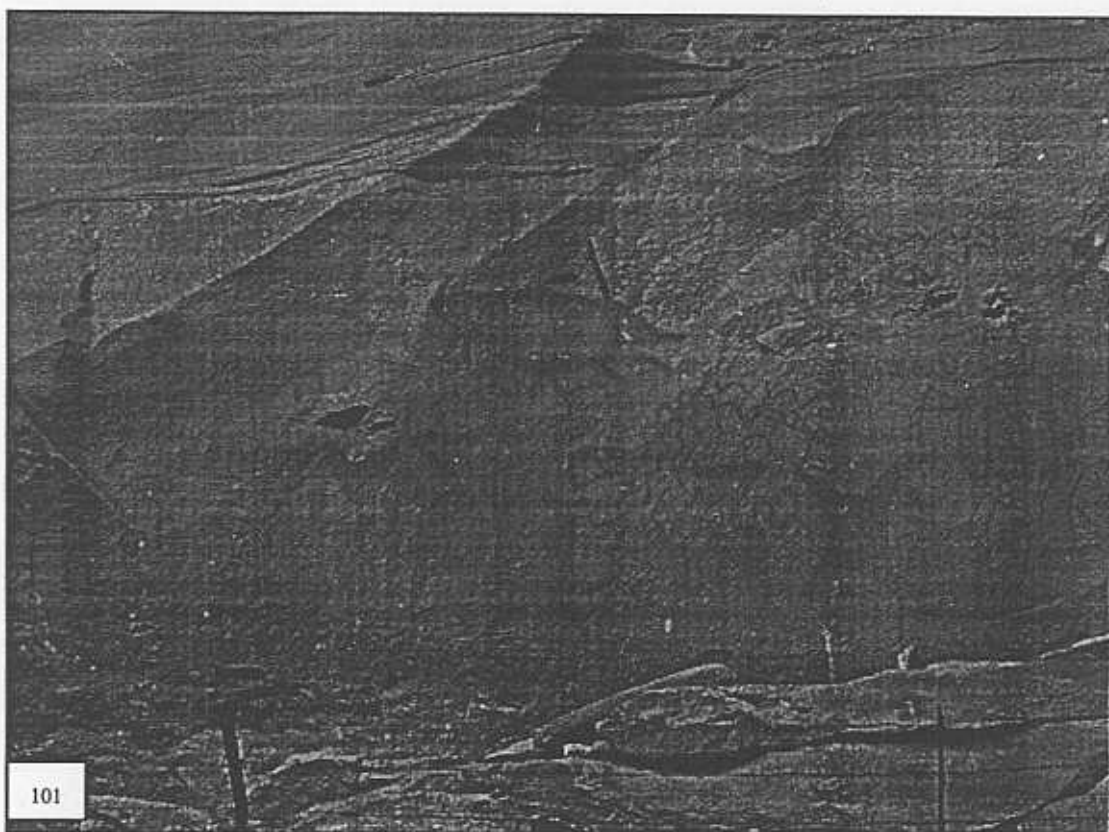
ชาวท้องถิ่นเรียกเสาหินที่คล้ายดอกเห็ดนี้ว่า "เสาเฉลียง" ซึ่งแผลงมาจากคำว่า "สะเหลียง" เป็นภาษาส่วยที่หมายถึง "เสาหิน" ลักษณะก้อนหินแต่ละก้อน มีรูปร่างแปลกตาตามจินตนาการของแต่ละคน อันเกิดจากธรรมชาติที่ใช้เวลานับล้านปี เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น หินเต่าชมจันทร์ มีรูปร่างคล้ายเต่ากำลังแหงนหน้ามองฟ้า หินโยคี น้ำหนักประมาณ 50 ตัน แต่สามารถโยกได้ด้วยคนเพียงคนเดียว เป็นต้น

รูปที่ 99 เสาเฉลียง

ผาแต้ม ตั้งอยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อ.โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 95 กิโลเมตร อยู่ในภูหินทราย เรียก "ภูผาขาม" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน ตามเส้นทางไปผาแต้มนั้นจะพบเสาเฉลียงซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่บังเอิญเกิดขึ้น เป็นเสาหินคล้ายเห็ด ที่เกิดขึ้นโดยการถูกกัดเซาะของชั้นหิน ด้วยการกระทำของน้ำที่ไหลผ่าน อีกทั้งบริเวณนี้ร้อน จึงทำให้เกิดการพังทลายของชั้นหินอย่างรุนแรง ตรงบริเวณหน้าผา ปรากฏหลักฐานและร่องรอยทางโบราณคดี ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ "ภาพเขียนสี" มีอายุราว 3,000-4,000 ปี เป็นภาพที่ถูกเขียนโดยสีปูนที่มีสีแดงเป็นส่วนใหญ่ มีสีดำเพียงเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่มักพบกระจัดกระจายอยู่ตามแนวหน้าหินผาริมโขง ได้แก่ โหล่นแต้ม ถ้ำฝ่ามือแดง ผาเจ็ก ผาเมย ผาขาม และโดยเฉพาะที่ผาแต้มมีภาพเขียนมากมายกว่า 300 ภาพ เรียงรายตามความยาวของหน้าผา ติดต่อกันราว 18 เมตร เป็นรูปภาพปลาบึก ช้าง ผู้ชาย ผู้หญิง ก้างปลา (คล้ายภาพเอ็กซเรย์) ตุ่ม (เครื่องมือจับปลา) ฝ่ามือ รวมทั้งลายเส้นรูปสามเหลี่ยมและรูปทรงขนาน นอกจากนี้ ยังมีการค้นพบ "โลงศพ" ของมนุษย์อยู่ภายในซอกหินบนภูโลง เป็นโลงศพที่ทำจากไม้ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในสภาพดี เพราะไม่ถูกแดดถูกฝน สันนิษฐานว่า เป็นของมนุษย์ในสมัยก่อน ส่วนกระดูกและสิ่งของภายในโลง ได้หายไปก่อนที่จะถูกค้นพบ

รูปที่ 100-101 บ้านต้น

น้ำตกสร้อยสวรรค์ อยู่ในเขตอำเภอโขงเจียม ภายในเขตอุทยานแห่งชาติตาแฉะ บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2112 ห่างจากอำเภอโขงเจียมประมาณ 30 กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่ไหลจากหน้าผาสูงชันสองด้าน ซึ่งเกิดจากลำห้วยสร้อยและลำแซ่ไม่ ตกลงมาบรรจบกันคล้ายสายสร้อยก่อนไหลลงสู่แม่น้ำโขง สูงประมาณ 20 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี เป็นน้ำตกที่มีคนนิยมไปเที่ยวกันมาก นอกจากนี้ บริเวณน้ำตกยังมีต้นไม้อุดมสมบูรณ์และดอกไม้ป่า ช่วยเสริมบรรยากาศความงามของน้ำตกแห่งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขง ผืนป่าและหน้าผาหินผิงลาวได้อย่างชัดเจน ถูที่น้ำที่ียวควรจะเป็นหลังฤดูฝนใหม่ๆ เพราะจะมีน้ำมาก

รูปที่ 102 น้ำตกสร้อยสวรรค์

น้ำตกแสงจันทร์ (น้ำตกรู) เป็นน้ำตกอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ที่อำเภอโขงเจียม ใช้ทางหลวงหมายเลข 2314 (โขงเจียม - ศรีเมืองใหม่) แล้วเลี้ยวขวาตามทางหลวงหมายเลข 2112 ทางไป อ.เขมราฐ ระหว่างทาง ผ่าน อุทยานแห่งชาติตาแฉะ และน้ำตกสร้อยสวรรค์ ถึงก่อนน้ำตกทุ่งนาเมือง 1 ก.ม. รถยนต์เข้าถึงได้บริเวณหน้าน้ำตก เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามมาก และพิเศษคือ สายน้ำจากลำห้วยท่าล่าง จะตกลงปล่องหินลงสู่เบื้องล่าง ซึ่งมองดูแล้ว คล้ายกับแสงจันทร์ที่เต็มดวงได้สาดส่องลงมา บริเวณโดยรอบนั้น มีโขดหินน้อยใหญ่เรียงรายกันอยู่ และมีต้นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งดูแล้วคล้ายกับสวนญี่ปุ่น บริเวณเบื้องล่างนั้นเป็นถ้ำ ซึ่งสามารถตั้งแคมป์ได้เป็นอย่างดี ถูที่ควรไปเที่ยวคือ หลังฤดูฝนอย่างเข้าฤดูหนาว

รูปที่ 103 น้ำตกแสงจันทร์

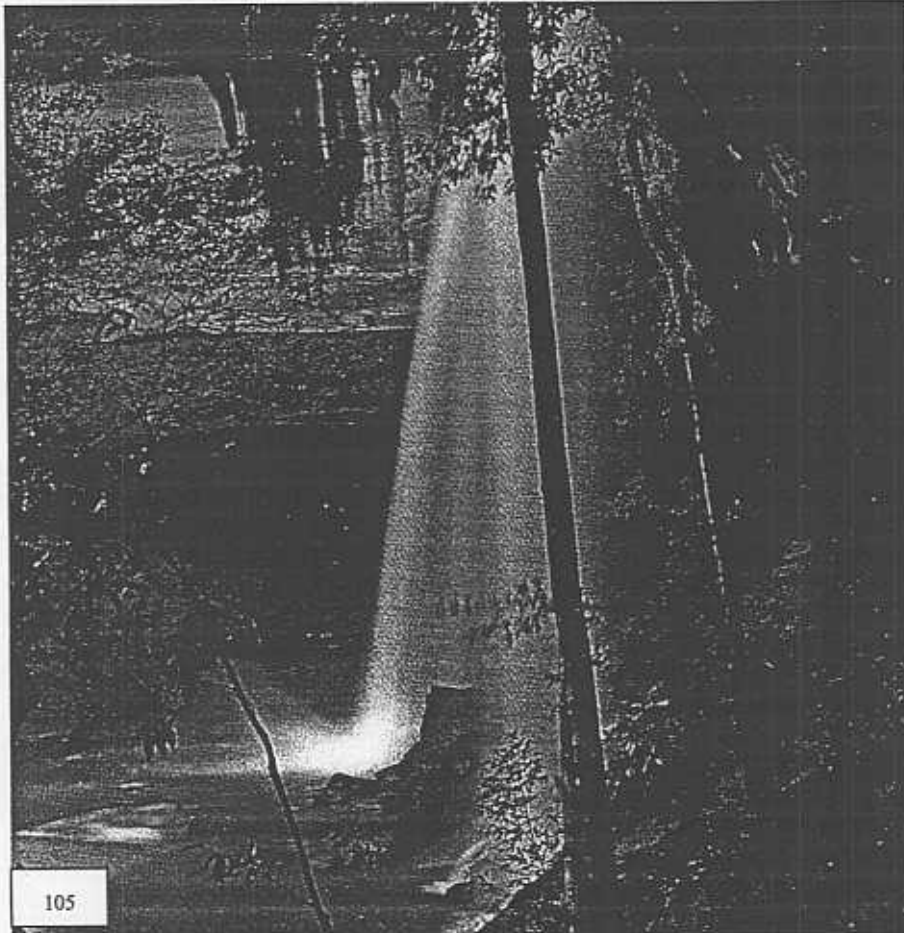
น้ำตกตาดโตน อยู่ในเขตท้องที่ตำบลคำเขื่อนแก้ว อำเภอสิรินธร เป็นน้ำตกขนาดเล็กเกิดจากลำห้วยหนองขาด ซึ่งเป็นธารน้ำสาขาลำโดมน้อย อยู่ห่างจากถนนใหญ่ ในเส้นทางสายสิรินธร-โขงเจียม (ทางหลวงหมายเลข 2173) เพียง 500 เมตร ซึ่งเส้นทางนี้ เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวใช้ผ่านไปยังอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ แม่น้ำสองสี และหมู่บ้านเวินบึก ในเขตอำเภอโขงเจียมด้วย น้ำตกตาดโตนเป็นน้ำตกที่มีความสวยงาม ตกจากชั้นหินแนวโค้งลงสู่ที่ลุ่ม เกิดเป็นแอ่งน้ำด้านบนเป็นพลาญหินกว้าง มีน้ำไหลผ่านเหมาะแก่การลงเล่นน้ำและนั่งพักผ่อน บริเวณโดยรอบเป็นป่าไม้ร่มรื่นและมีพืชพรรณไม้หลายชนิดให้ศึกษา จุดที่น่าเที่ยวควรจะเป็นหลังฤดูฝนและฤดูหนาว

104

รูปที่ 104 น้ำตกตาดโตน

น้ำตกห้วยหลวง (น้ำตกบักเคว) น้ำตกขนาดใหญ่สูงราว 30 เมตรไหลตกจากหน้าผาสูงชันลงสู่แอ่งน้ำใหญ่ และลานหินหาดทราย ด้านล่างมีบันไดทางลงจากศาลาชมทิวทัศน์สู่น้ำตกด้านล่าง

รูปที่ 105 น้ำตกห้วยหลวง

หาดวัดใต้ เป็นเกาะและหาดทรายอยู่กลางแม่น้ำมูล อยู่ใกล้บริเวณคุ้มวัดใต้เทิง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี ถ้ายืนบนสะพานเสรีประชาธิปไตยแล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออกจะมองเห็นเกาะนี้ หลังฤดูฝนเมื่อน้ำลดลงแล้วจะเห็นเป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่กลางแม่น้ำมูล บนเกาะจะมีความงดงามของธรรมชาติ ที่ร่มรื่นด้วยต้นไม้ หาดทรายขาวสะอาด และจะมีร้านอาหารไว้บริการ ชาวเมืองอุบลราชธานีนิยมไปเที่ยวพักผ่อนมาเนิ่นนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

106

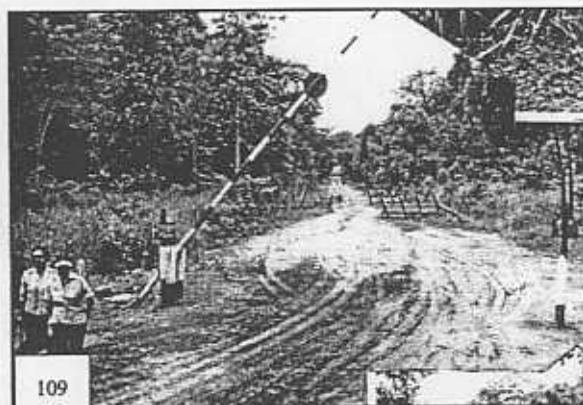
107

รูปที่ 106-107
ชาวเมืองอุบลราชธานี
ไปเที่ยวพักผ่อนที่
หาดวัดใต้ (พ.ศ. 2486)

ช่องเม็ก จุดผ่านแดนไทย - ลาว ตั้งอยู่ในเขต อ.สิรินธร เป็นจุดผ่านแดนจุดเดียวในภาคอีสานที่สามารถเดินทางไปประเทศลาวได้โดยทางพื้นดิน ในสมัยก่อนนั้นบริเวณนี้จะเป็นสถานที่เล่นการพนันที่คนไทยและคนลาวนิยมเข้าไปเล่นกัน แต่ปัจจุบัน ช่องเม็กเป็นประตูเศรษฐกิจที่สำคัญของอินโดจีน

108

109

110

รูปที่ 108-110
ด่านพรมแดนช่องเม็ก
[ประมาณ พ.ศ. 2481]

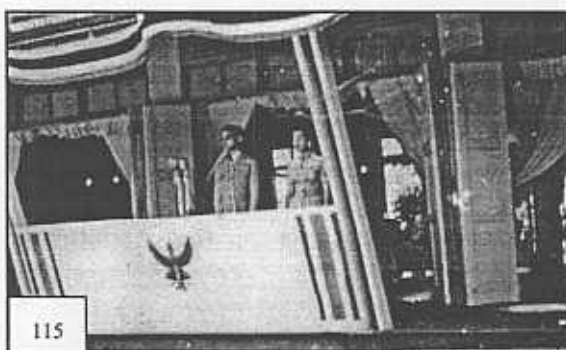
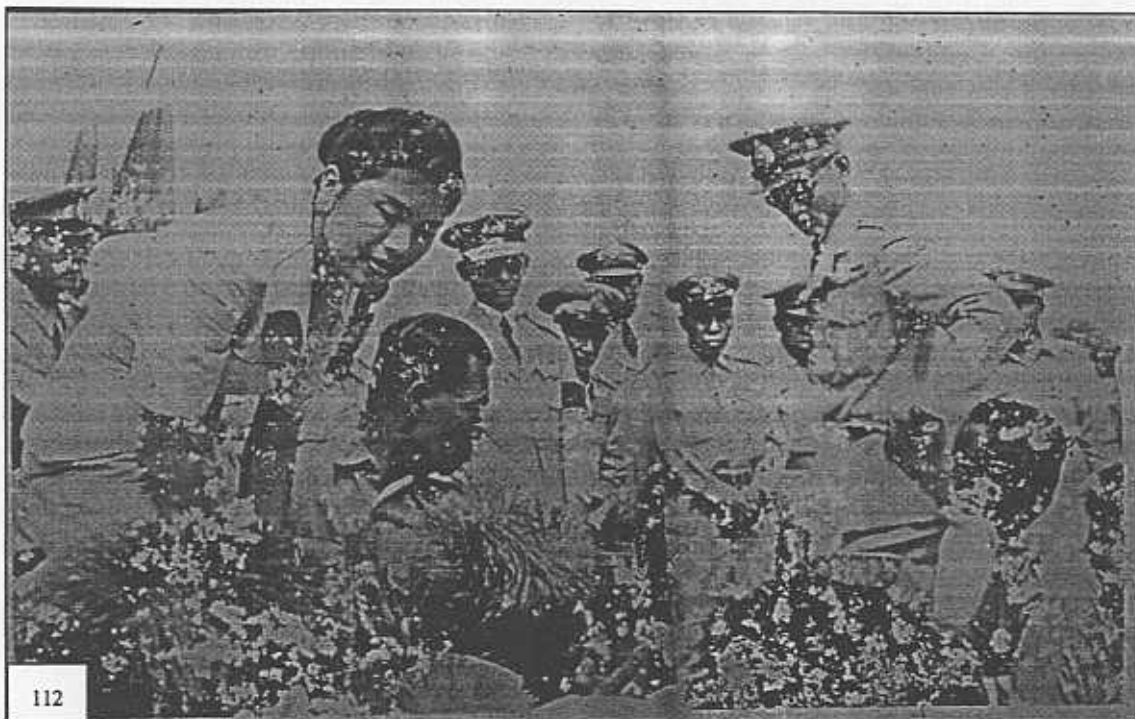

รูปที่ 111 ด่านพรมแดนช่องเม็ก ในปัจจุบัน

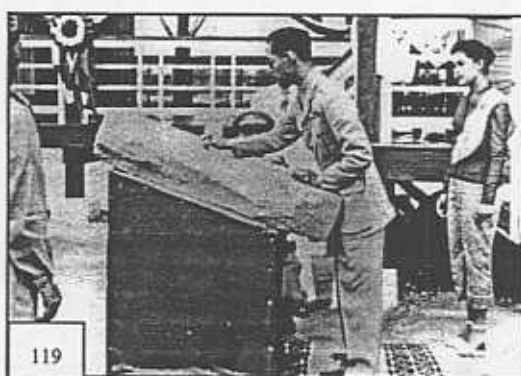
๕๐ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานี ๒ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช และพระบรมวงศานุวงศ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณูปการอย่างใหญ่หลวง ด้วยเหตุที่ไม่มีที่แห่งใดในประเทศไทยที่พระองค์ไม่เคยเสด็จพระราชดำเนิน เป็นเหตุให้พสกนิกรชาวไทยทั่วราชอาณาจักรต่างพร้อมใจกันเทิดทูน เคารพสักการะ และถวายความจงรักภักดี แต่พระองค์ท่าน ด้วยกระแสพละนาถแห่งความเมตตาธรรม ความเอื้ออาทรต่ออาณาประชาราษฎร์ทำให้พระองค์ทรงครองแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรม และทรงกอบพระราชมณเฑียรกิจเพื่อเกื้อหนุนและสงเคราะห์ประชานานัปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นเอกลักษณ์พิเศษขององค์พระประมุขของแผ่นดินพระองค์นี้อย่างแท้จริง

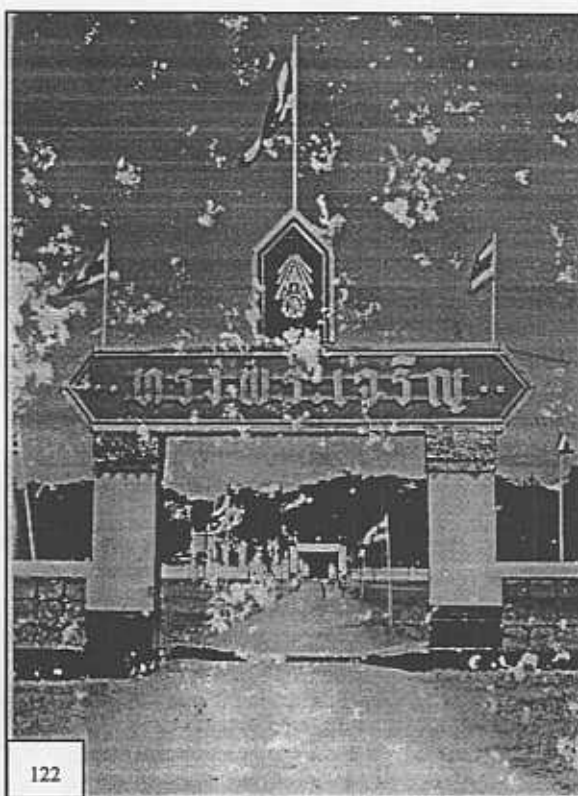
เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2498 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระมหากษัตริย์คุณเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2498 ณ อำเภอพิบูลมังสาหาร เสด็จทอดพระเนตรแก่งสะพือและวัดสุปฏิหารามวรวิหาร มีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนจำนวนมากเฝ้ารับเสด็จ และทูลเกล้าถวายพระพรพร้อมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยมีนายโพธิ์ ส่องศรี ทำหน้าที่พราหมณ์ หลังจากนั้นเสด็จพระราชดำเนิน ณ ศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่จังหวัดอุบลราชธานี (ศ.อ.ศ.อ.) ที่ว่าการอำเภอเมือง และศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ราษฎรชาวจังหวัดอุบลราชธานีร่วมกันน้อมเกล้าฯ ถวายช้างชื่อ พลายบุญเลิศ นอกจากนี้เจ้านายในราชตระกูลแห่งอาณาจักรลาว (ปัจจุบันคือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) มาร่วมรับเสด็จด้วย ทางจังหวัดได้จัดการแสดงพื้นเมืองถวายให้ทอดพระเนตร มีราษฎรทั้งชาวจีน และชาวเวียดนาม ต่างทำขุมรับเสด็จ เขียนคำถวายการต้อนรับ และคำถวายพระพรชัยมงคลเป็นภาษาชาตินั้น ๆ ทั้งสองพระองค์ประทับแรม ณ เรือนรับรองพิเศษ มณฑลทหารบกที่ 22 ค่ายสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี

รูปที่ 112-116 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานีเป็นครั้งแรก
[พฤศจิกายน พ.ศ. 2498]

รูปที่ 117-119 การเสด็จพระราชดำเนิน
เยือนลราชธานี (พ.ศ. 2498)

รูปที่ 120-122 ซุ้มรับเสด็จตามสถานที่ต่าง ๆ (พ.ศ.2498)

รูปที่ 123 ข้างพลายบุญเลิศที่ชาวเมืองอุบลราชธานี
น้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ
(พ.ศ. 2498)

วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพร้อมด้วยพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงเยี่ยมทหารมิตรประเทศ ณ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมทหารกองพลน้อยที่ 28 เครือจักรภพ ในการฝึกธนารักษ์ จังหวัดอุบลราชธานี (รูปที่ 124)

วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จพระราชดำเนินทรงยกข้อฟ้า และตัดลูกนิมิตบุญกัณฑ์สัมา ณ อุโบสถวัดศรีทอง (ปัจจุบัน คือ วัดศรีอุบลรัตนาราม) (รูปที่ 125-131)

วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระพุทธรูปบพิตรประจำจังหวัดอุบลราชธานี ทรงเยี่ยมราษฎรที่วัดศรีทองแล้วเสด็จประกอบพิธีเปิดโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ ประจำจังหวัดอุบลราชธานี

รูปที่ 127 นายวิชัย โกศลวิชัย นายกอบลาวาณิช
สมาคม ได้นำเงินทูลเกล้าถวายโดยเสด็จพระราช
กุศล ในนามพ่อค้าชาวจังหวัดอุบลราชธานี
จำนวน 82,000 บาทถ้วน [พ.ศ. 2511]

128

130

129

รูปที่ 128-129 เสด็จประกอบพิธียกข่อฟ้าอุโบสถวัดศรีทอง และรูปที่ 130 ทรงมีพระราช
ปฏิสันถารกับเจ้าอาวาส และอธิบดีกรมศาสนา (พันเอกปิ่น มุทุกันต์) (29 มีนาคม 2511)

รูปที่ 131 ทรงตัดลูกนิมิตผูกพัทธสีมาพระอุโบสถ (29 มีนาคม 2511)

วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ที่วัดศรีอุบลรัตนาราม พระราชทาน พระพุทธ วรราชบพิตรแก่จังหวัดอุบลราชธานี (รูปที่ 132-133)

วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. พุทธกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จพระดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รับมูลนิธิไว้ในพระอุปถัมภ์ของพุทธกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี (รูปที่ 134-135)

วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อนสิรินธรและโรงไฟฟ้าลำโดมน้อย อำเภอพิบูลมังสาหาร แล้วพระราชทานเครื่องกำเนิดไฟฟ้าแก่โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ และทรงเปิดโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี (รูปที่ 136)

วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงประกอบพิธีเปิดศาลหลักเมืองอุบลราชธานี ทรงเยี่ยมราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จ ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง (รูปที่ 137-139)

137

138

139

วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎร ณ โรงเรียนบ้านนาแวงและวัดโขงเจียมปูลาวาส อำเภอเขมราฐ ต่อมาวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2520 ทั้งสี่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรแล้วพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้านและเปิดค่ายลูกเสืออำเภอเขมราฐ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านนาแวง บ้านนาหินโงน และบ้านนาทราย อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถเพื่อพระราชทานเพลิงศพพระโพธิญาณเถร ณ วัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการเสด็จพระราชดำเนินครั้งสุดท้ายของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินจังหวัดอุบลราชธานีหลายครั้งนั้นเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข และได้พระราชทานโครงการตามพระราชดำริหลายโครงการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ห่างไกลให้มีความเจริญทัดเทียมกัน นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาลแก่ชาวอุบลราชธานี

๘) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ๘

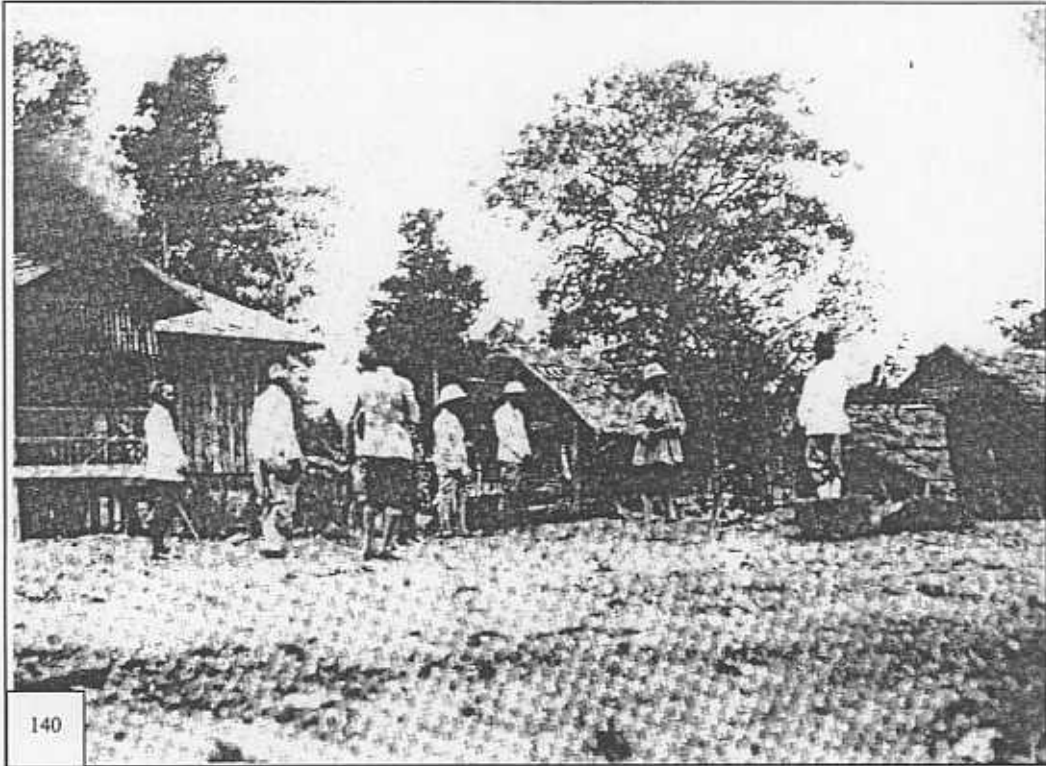
เสด็จตรวจราชการอีสาน

การปกครองในสมัยนั้น ยังปกครองตามแบบโบราณหัวเมืองเล็กขึ้นต่อหัวเมืองใหญ่ และหัวเมืองใหญ่ตรงต่อเสนาบดีเจ้ากระทรวง ซึ่งแบ่งเป็น 3 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกรมท่า การปกครองในลักษณะนี้ทำให้เกิดปัญหาในด้านการปกครองและการบังคับบัญชาทั้งนี้เพราะแต่ละเมืองตั้งอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง ทำให้การตรวจราชการและการรับทราบความทุกข์ร้อนของประชาชนเป็นไปด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะหัวเมืองชายแดนซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญในการป้องกันพระราชอาณาเขต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการปกครอง จึงทรงมีพระราชดำริให้หัวเมืองชายแดนรวมเข้าเป็นมณฑล รวม 8 มณฑล คือ มณฑลลาวเฉียง มณฑลลาวพวน มณฑลลาวท้าว มณฑลลาวกลาง มณฑลเขมร มณฑลญัตติ และทรงแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ไปปกครองแต่ละมณฑล

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระองค์แรกในปี พ.ศ.2435 ทรงริเริ่มจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรกจำนวน 4 มณฑล คือ มณฑลพิษณุโลก มณฑลปราจีนบุรี มณฑลกรุงเก่า และมณฑลนครสวรรค์ ในปี พ.ศ.2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้รวมหัวเมืองที่ขึ้นกับกระทรวงกลาโหมและกรมท่าแต่เดิมมาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยทั้งหมด ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลเพิ่มขึ้นจนถึงปี พ.ศ.2458 จึงมีมณฑลเทศาภิบาลทั่วพระราชอาณาจักร รวมทั้งสิ้น 20 มณฑล นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงแก้ไขเปลี่ยนแปลงระเบียบวิธีปฏิบัติด้านการปกครอง อาทิ การยกเลิกการปกครองแบบกินเมือง ริเริ่มให้ข้าราชการได้รับเงินเดือน การจัดให้มีสถานที่ราชการ การจดทะเบียน การปกครองท้องถิ่น ฯลฯ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระองค์แรกที่เสด็จตรวจราชการหัวเมืองด้วยทรงเห็นถึงประโยชน์อันสำคัญยิ่งที่ได้จากการตรวจราชการ ดังนั้นพระองค์จึงได้เสด็จตรวจราชการหัวเมืองโดยเสมอ แม้ว่าการคมนาคมสมัยนั้นจะลำบากยากยิ่งเพียงไร ก็มิได้ทรงทอดทิ้งแต่ทรงพระอุตสาหะเสด็จตรวจราชการมณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดร และมณฑลอีสาน เพื่อจะได้ทรงทราบถึงทุกข์สุขของประชาชน สภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การศึกษา การศาสนา การสาธารณสุขและการคมนาคม นอกจากนี้จะได้ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วยพระองค์เองแล้ว การที่เสนาบดีเสด็จตรวจราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ นี้ยังเป็นผลให้ข้าราชการผู้ได้บังคับบัญชา มีความกระตือรือร้นเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

เดือนมกราคม พ.ศ. 2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เวลานั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสหราชอาณาจักรพร้อมด้วยหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิสกุล พระธิดา พระยาเพชรดา อิกาวงส์ สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา และข้าราชการอีกหลายท่านเสด็จทอดพระเนตรเขื่อนมรุ้ง-อำเภอนางรอง-เมืองต่ำ-ศรีสะเกษ-วัดกำแพง-บ้านระเจียง-ห้วยตาเจือก-เขาพระวิหาร แล้วเสด็จต่อมายังเมืองอุบลราชธานี เสด็จกลับกรุงเทพฯ โดยขบวนรถไฟพิเศษ

๘ เหตุการณ์สำคัญในอดีต ๘

1. น้ำท่วมอุบลราชธานี
2. กรณีพิพาทเขาพระวิหาร
3. ไฟไหม้อุบลราชธานี พ.ศ. 2503 และ พ.ศ.2513

เมืองอุบลราชธานีนั้นมีแม่น้ำมูลไหลผ่านตัวเมือง จึงมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ คือ ประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนทุกปี เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นศูนย์รวมของน้ำภาคอีสาน ทั้งลำน้ำโขง ชี มูล และลำน้ำสำคัญ ๆ สายเล็กถึง 7 สาย นอกจากนี้ในระยะหลังเมื่อมีการพัฒนาบ้านเมืองขึ้นทำให้มี ปัญหาของสภาพแม่น้ำที่แคบลงการไหลของน้ำไม่สะดวกเนื่องจากทางน้ำไหลถูกทับถมหรือถูกทำลายไป จนเกิดการท่วมขังเป็นเวลานาน

142

143

รูปที่ 142-143
น้ำท่วมอุบลราชธานี
ถนนสายวาริน - หาดสวนงา
[พ.ศ. 2481]

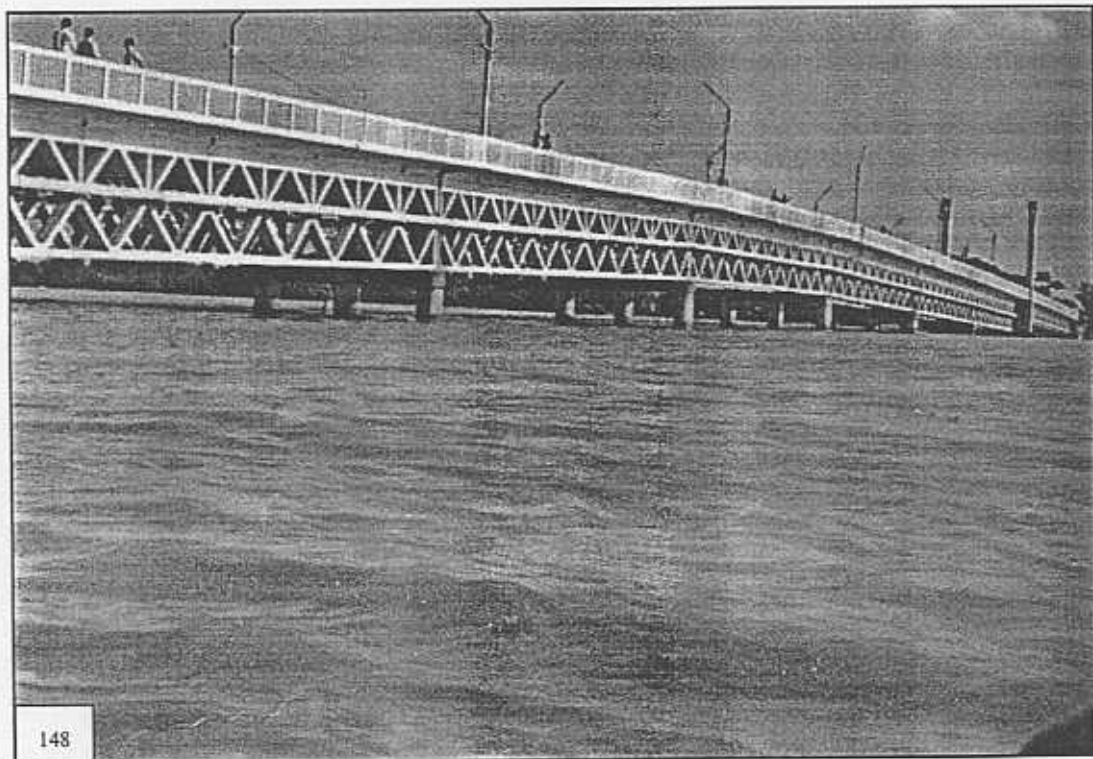

รูปที่ 144-148
น้ำท่วมอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2521]

รูปที่ 147-148
น้ำท่วมอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2521]

รูปที่ 149
น้ำท่วมอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2543]

รูปที่ 150
น้ำท่วมอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2544]

รูปที่ 151
น้ำท่วมอุบลราชธานี
[พ.ศ. 2545]

กรณีพิพาทเขาพระวิหาร

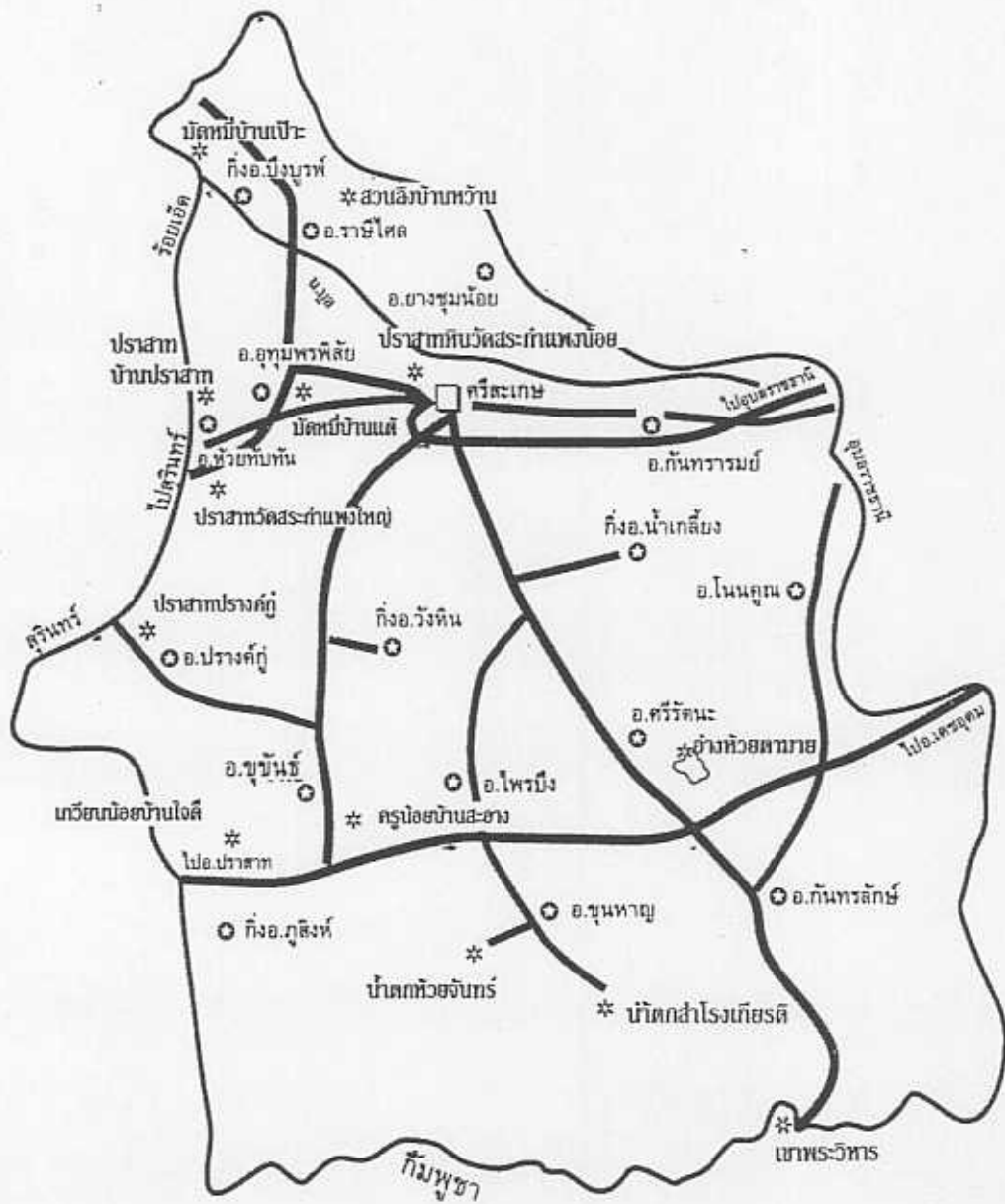
เมื่อฝรั่งเศสกับไทยทำสัญญาปักปันพรมแดนสยามและอินโดจีนของฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1907 (ตรงกับรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2450) เขาพระวิหารถูกขีดเส้นในแผนที่ให้อยู่ในกัมพูชา แต่ทางขึ้นอยู่ทางด้านประเทศไทย ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือว่าเขาพระวิหารเป็นของไทย จึงยกกองทัพทหารขึ้นไปตั้งมั่นอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2483

ปัญหาการยึดครองของไทยมาประทุในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อกัมพูชา สมัยเจ้า นโรดม สีหนุ ขึ้นฟ้องต่อศาลโลกที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2502 นั้นได้เป็นคดีกันหลายปี และ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ศาลโลกได้ตัดสินว่าเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา ด้วยคะแนนเสียงของผู้พิพากษา 8 ต่อ 3

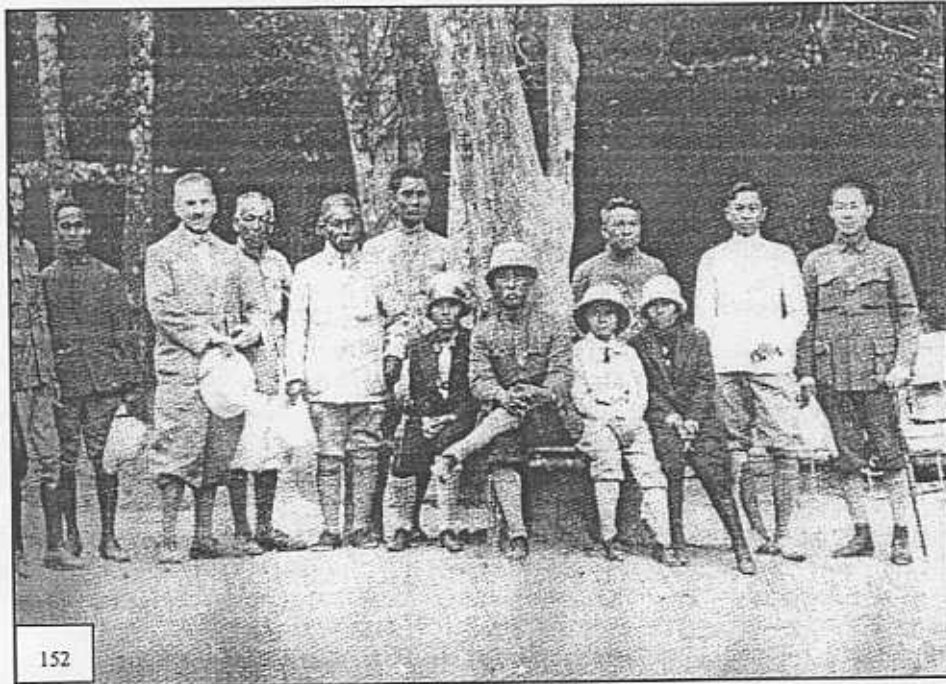
ว่าไปการพ่ายแพ้คดีเขาพระวิหารของไทยนั้นอยู่ที่ “กฎหมายปิดปาก” ทั้งนี้เพราะศาลโลกถือว่าไทยมีเวลาถึง 30 กว่าปีที่จะประท้วงการขีดเส้นพรมแดนในสมัยรัชกาลที่ 5 ศาลถือว่าบุคคลสำคัญของสยามในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เช่น สมเด็จพระยาเทววงศ์ฯ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ หรือสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย (สมัยรัชกาลที่ 5) ได้ทรงเห็นแผนที่นั้นแล้ว แต่ก็ไม่ได้ทักท้วงแต่ประการใด

ซ้ำในปี พ.ศ.2472 ในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ สมัยที่ดำรงตำแหน่งอัครราชมนตรี ก็ได้เสด็จทอดพระเนตรเขาพระวิหาร และได้ทรงขออนุญาตจากทางเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสในการเข้าชม ดังนั้นก็เท่ากับเป็นการที่ผู้ใหญ่ไทยให้การรับรองโดยปริยายแล้วว่าการขีดเส้นพรมแดนและการทำแผนที่ของฝรั่งเศสนั้น เขาพระวิหารอยู่ในกัมพูชา เมื่อไม่มีการประท้วงก็ถือว่าเป็น “กฎหมายปิดปาก” ยอมรับไปแล้ว

นับจากนั้นเป็นต้นมา ความพยายามของประชาชนชาวไทยยังฝังใจ และอยากขึ้นชมความงดงามของดินแดนแห่งนี้ยังไม่เสื่อมคลาย กลายเป็นมิตรภาพสัมพันธ์ตามแนวชายแดนและนำไปสู่การเปิดประตูเข้าสู่เขาพระวิหารมาเป็นระยะ ๆ

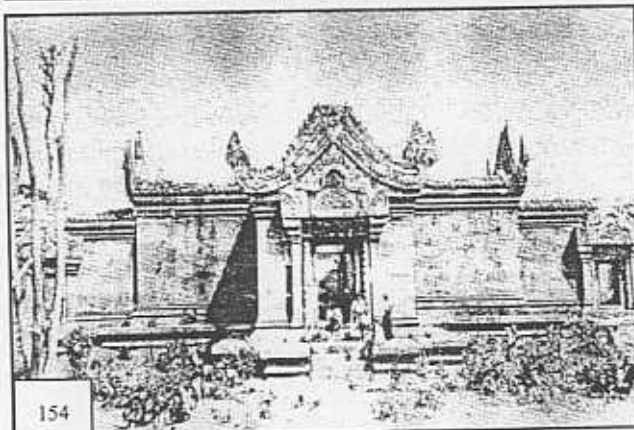
แผนที่แสดงเขตพรมแดนไทย - กัมพูชา บริเวณที่ตั้งเขาพระวิหาร

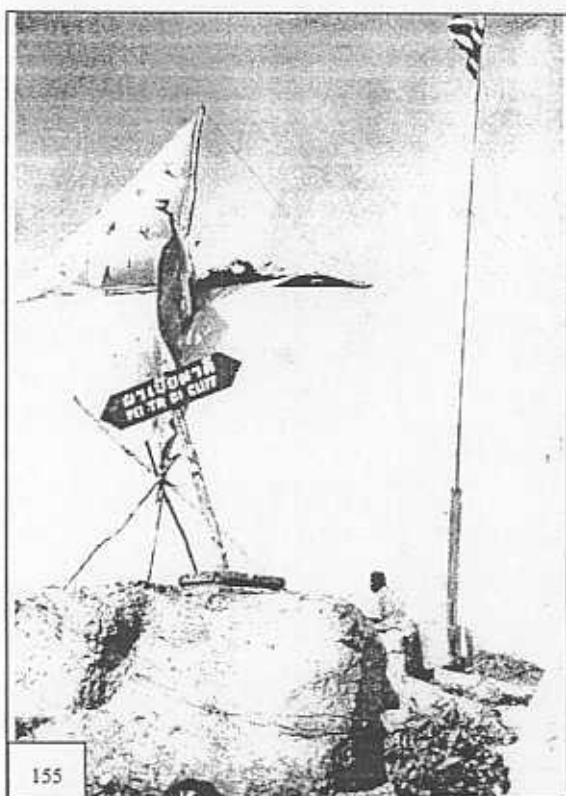

รูปที่ 152 สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ทรงเสด็จประพาสเขาพระวิหาร
[พ.ศ. 2472]

รูปที่ 153-154 ปราสาทเขาพระวิหาร
[พ.ศ. 2472]

รูปที่ 155 ในเรือซึ่งชาวฟิลิปปินส์
กับชาวเขมรรวม 4 คน ทำขึ้น แล้ว
นำไปปักไว้ที่เขาสระหวา
พระวิหาร ช่วงที่เกิดกรณีพิพาท
ระหว่างไทยกับกัมพูชา [พ.ศ.
2501]

รูปที่ 156 ส่วนหนึ่งของกรรมการสำรวจเขาสระหวาในกรณีพิพาทกับประเทศกัมพูชา
[เมื่อ พ.ศ. 2501 ถ่ายที่หน้ามาเขาสระหวา]

157

158

รูปที่ 157-158 ชาวบ้าน อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี
ร่วมกันประท้วงในกรณีพิพาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา

159

รูปที่ 159 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ขึ้นไปเที่ยวชมเขาพระวิหาร
[22 ธันวาคม 2502]

ไฟไหม้อุบลราชธานี

ในปี พ.ศ. 2503 ได้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยต้นเพลิงได้เกิดจากโรงภาพยนตร์อุบล (ปัจจุบันคือบริเวณตรงข้ามโรงแรมนิวนครหลวง) ซึ่งขณะนั้นกำลังฉายภาพยนตร์เรื่องแม่ยั่วเมือง รอบดึก เวลาประมาณ 22.00-24.00 น.ไฟได้ลุกลามไหม้ฟิล์มและลูกกลมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นช่วงฤดูหนาวมีลมแรงและบ้านเรือนสมัยนั้นเป็นบ้านไม้ครึ่งปูน ไฟได้ไหม้อาคารบ้านเรือนตั้งแต่บริเวณถนนยุทธภัณฑ์ ถนนหลวง ถนนพรหมเทพ ไปจนถึงท่ากวางดุ้ง (ปัจจุบันคือท่าน้ำร้านขายยาชัยวัตร) ซึ่งอยู่ใกล้ๆกับวัดหลวง หลังจากไฟไหม้ครั้งนั้นแล้วบริเวณดังกล่าวก็ได้รับการสร้างเป็นตลาด (ปัจจุบันคือบริเวณห้างยงสงวน ขอบปิ้งมอลล์)

และอีก 10 ปีถัดมา ใน พ.ศ.2513 ก็ได้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้อีกครั้งหนึ่ง ณ บริเวณใกล้เคียงกับบริเวณเดิม ครั้งนี้ต้นเพลิงมาจากร้านขายอาหารประเภททอด ตั้งอยู่ด้านหลังโรงภาพยนตร์อุบลซึ่งเป็นต้นเพลิงเมื่อ 10 ปีที่แล้ว โดยเพลิงได้เริ่มลุกลามใช้เวลาประมาณเกือบ 8 โมงเช้า ในฤดูหนาว เหตุการณ์ไฟไหม้ในครั้งนี้ได้ทำความเสียหายให้แก่ย่านธุรกิจของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างมาก ไฟได้ไหม้อาคารบ้านเรือนไปตั้งแต่ต้นเพลิงไปถึงถนนพรหมราช ถนนราชบุตร และถนนพรหมเทพ

ส่วนถนนพรหมเทพนั้น ไฟได้ลุกลามไหม้บ้านเรือนไปจนเกือบถึง 4 แยกวงเวียนน้ำพุ (ห้างสุกไทยสรรพสินค้า) ส่วนถนนราชบุตรความเสียหายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดน่าจะเป็นธนาคารกรุงเทพจำกัด สาขาอุบลราชธานี ซึ่งเป็นสาขาใหญ่ที่สุดในจังหวัด เหตุการณ์เพลิงไหม้ในครั้งนี้เกิดขึ้นในเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นประมาณค่าไม่ได้ ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายต้องอพยพครอบครัวไปอาศัยอยู่ที่บริเวณทุ่งศรีเมืองเป็นการชั่วคราว บางครอบครัวถึงกับต้องล้มละลาย ภูหนี่ยืมสินมาเพื่อปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน บางรายที่นับว่าโชคคืออยู่บ้างก็คือครอบครัวที่ทำประกันอัคคีภัยไว้กับบริษัทประกันชีวิตต่าง ๆ ซึ่งก็ได้รับเบี้ยประกันมาปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนของตนขึ้นใหม่ในเวลาต่อมา

รูปที่ 160-161 สภาพบริเวณภายหลังไฟไหม้อุบลราชธานี ณ ถนนยุทธภัณฑ์
ถนนหลวง ถนนพหลโยธิน ไปจนถึงท่ากว้างต้ง(พ.ศ. 2503)

รูปที่ 162-163 สภาพบริเวณภายหลังไฟไหม้เมืองราชธานี (พ.ศ. 2503)

รูปที่ 164-165 สภาพบริเวณภายหลังไฟไหม้เมืองลพบุรี (พ.ศ. 2513)

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดทำหนังสือศตวรรษสมโภช. ศตวรรษสมโภช. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2544.

คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดทำหนังสือ. พิบูลมังสาหาร 139 ปี. พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลราชธานี : พูลเพิ่มการพิมพ์, 2545.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 8 รอบ 5 ธันวาคม 2542. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. ม.ป.ท. : กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร, 2544.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. การสำรวจแนวพรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

เดิม วิชาญพจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2542.

บำเพ็ญ ณ อุบล. กอง 14 ระเบียบชีวิตคนอีสาน. อุบลราชธานี : สำนักศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษกสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2548.

บำเพ็ญ ณ อุบล. เล่าเรื่องเมืองอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลราชธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม, 2539.

บำเพ็ญ ณ อุบล. เล่าเรื่องเมืองอุบลราชธานี. พิมพ์ครั้งที่ 1. อุบลราชธานี : สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2545.

ธิดา สารยา. เมืองประวัติศาสตร์ : เมืองพิมาย เขาชะรอยวิหาร เมืองอุบล เมืองศรีสะเกษนาลัย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2538.

ธิดา สารยา. เมืองอุบล ธานีแห่งราชะ ศรีสง่าแห่งไพรพฤกษ์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2538.

ศิลปากร, กรม. คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุ จังหวัดอุบลราชธานี : เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2532.

ศิลปากร, กรม. เมืองอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2532.

ศิลปากร, กรม. อดีตอีสาน. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2531.

สถิติจังหวัดอุบลราชธานี, สำนักงาน. สมุดรายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. 2548 : อุบลราชธานี. สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2548.

สุวิชัย คุณผล. "การใช้ประโยชน์ทุ่งศรีเมือง เมื่อ 50 กว่าปีมาแล้ว", วารสารข่าวหอการค้าอุบลราชธานี. ปีที่ 16 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2544) : หน้า 9.

สุวิษ ขุนผล. "นักเรียน ม.8 เมื่อ 87 ปีก่อน", วารสารข่าวหอการค้าอุบลราชธานี. ปีที่ 18 (สิงหาคม 2546) : หน้า 9.

สุวิษ ขุนผล. "ประเพณีแห่เทียนพรรษาคือภูมิปัญญาท้องถิ่น", วารสารข่าวหอการค้าอุบลราชธานี. ปีที่ 15 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2543) : หน้า 9.

สุวิษ ขุนผล. "ประวัติเชือกถนนสายสำคัญของเมืองอุบล", วารสารข่าวหอการค้าอุบลราชธานี. ปีที่ 18 (พฤศจิกายน 2544) : หน้า 9.

สุวิษ ขุนผล. "สะพานเสรีประชาธิปไตย", วารสารข่าวหอการค้าอุบลราชธานี. ปีที่ 15 (พฤษภาคม 2543) : หน้า 9.

สำลี รักสุทธี. ยึดสิบสอง คลองสิบสี่ ประเพณีของดีอีสาน. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2544.

..... ที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะ พระวินัยโกศล (พระมหาทองคำ สุขวฑฒโน ปธ.8)

เจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม พระอารามหลวง เจ้าคณะอำเภอเมืองอุบลราชธานี (ต) ต.ในเมือง อ.เมืองอุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี วันเสาร์ที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2544. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2544.

..... ที่ระลึกเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดป้ายอาคารเรียน มูลนิธิโรงเรียนวัดศรีอุบลรัตนาราม ใน พระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี วัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 27 พฤศจิกายน 2514. กรุงเทพฯ : พับลิเคชั่น เซนเตอร์, 2514.

..... อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ นางสงวนศักดิ์ ขุนผล ณ เมรุ 1 วัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร ถนนพหลโยธิน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2545.

..... อุบลราชธานี 200 ปี. กรุงเทพฯ : ขวนพิมพ์, 2535.

ภาคผนวก

ข้อมูลภาพ

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
1	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
2	พระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7)
3-4	พระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
5	พระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
6	อำมาตย์ตรี พระวิชาภัยพจนกิจ (เล็ก สิงห์ขจิต)	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
7	พระยาศรีสิงหเทพ (หัต ไกรฤกษ์)	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
8	พระภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์)	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
9	พระยาศรีธรรมมาศ (ปัว บุนนาค)	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
10	พระยาเพชรปानी (ตัน รักขประจิตร)	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาภัยพจนกิจ
11	พระอุบลเดชประชารักษ์	หนังสือเมืองอุบลราชธานีจัดพิมพ์โดย กรมศิลปากร
12	พระอุบลศักดิ์ประชานาถ	หนังสือเมืองอุบลราชธานีจัดพิมพ์โดย กรมศิลปากร
13	อุโบสถวัดหลวง	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
14	อุโบสถวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7)

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
15	อุโบสถวัดสุปฏิหารามวรวิหาร	หนังสือเมืองอุบลราชธานี จัดพิมพ์โดย กรมศิลปากร
16-17	อุโบสถวัดสุปฏิหารามวรวิหาร	นายชวน เทียมสุวรรณ
18	อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนารามหลังเก่า	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระ วินัยโกศล (พระมหาทองคู้ สุขวadhan)
19	วางศิลาฤกษ์อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระ วินัยโกศล (พระมหาทองคู้ สุขวadhan)
20	อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนารามหลังใหม่	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระ วินัยโกศล (พระมหาทองคู้ สุขวadhan)
21	ศาลาการเปรียญวัดศรีอุบลรัตนาราม หลังเก่า	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระ วินัยโกศล (พระมหาทองคู้ สุขวadhan)
22	ศาลาการเปรียญวัดศรีอุบลรัตนาราม หลังใหม่	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระ วินัยโกศล (พระมหาทองคู้ สุขวadhan)
23	อาคารเรียนโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช	สำนักศิลปวัฒนธรรมกาญจนภิเษก
24-25	โรงเรียนอัสสัมชัญ	นางเพชรศรี จันทรโรจนานนท์ โรงเรียนอัส สัมชัญ
26-28	อาคารเรียนโรงเรียนอนุบาล อุบลราชธานี	โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
29	ผู้บริหารโรงเรียนอัสสัมชัญ อุบลราชธานี	โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
30-31	อาคารเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ อุบลราชธานี	โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
32	รถโรงเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ อุบลราชธานี	โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
33-35	โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์	โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
36	บุคลากรโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์	โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
37	ภาพถ่ายทางอากาศโรงพยาบาลสรรพ สิทธิประสงค์	ร้านเบอร์ลิน
38	ภาพถ่ายทางอากาศโรงเรียนผู้ช่วย พยาบาล	ร้านเบอร์ลิน

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
39	เส้นทางคมนาคมจากส่วนกลางไปยังหัวเมืองอีสาน	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7)
40	เกวียน	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาญพจนกิจ
41	ระแทะ	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาญพจนกิจ
42	ระแทะ	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7)
43	ระแทะ	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7)
44-45	เรือขะล่า	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
46-47	การสร้างสะพานเสรีประชาธิปไตย	www.guideubon.com
48-49	สะพานเสรีประชาธิปไตย	นางเพชรศรี จันทโรจนามานนท์
50-51	สะพานโคม	นายชวน เทียมสุวรรณ
52-53	สะพานข้ามท่าวารี	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
54	การเลี้ยงมีปู้ตา	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
55	ศาลเจ้าปู่หลุบ	หนังสือเมืองประวัติศาสตร์ของ ชิดา สาระยา
56	พระเทศนาให้ชาวบ้านฟัง	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
57	ประเพณีแห่เทียนพรรษา	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
58-61	การประดับตกแต่งเทียนพรรษาในอดีต	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
62-63	ประเพณีแห่เทียนพรรษา	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
64	ประเพณีสงกรานต์	นายสุขสันต์ แก้วบัวขาว
65	เมรุณกัณฑ์ถึงคังงานศพพระอุบลการ ประชานิตย์	หนังสือเมืองอุบลราชธานี
66	คุณยายสุกัญ ผู้เป็นคนทรงเจ้านางสีดา	หนังสือเมืองประวัติศาสตร์ ของ ชิดา สาระยา
67	เมรุณกัณฑ์ถึงคังงานศพท่านพระครู วิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด)	หนังสือเมืองประวัติศาสตร์ ของ ชิดา สาระยา
68	การทำนา หัวเมืองในมณฑลอีสาน	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัด อุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัช กาลที่ 5-7)
69-70	การทำประมง	คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัด อุบลราชธานี (เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัช กาลที่ 5-7), หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
71-72	การทำเครื่องจักสาน	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
73	ปั่นหม้อ	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
74	เครื่องปั้นดินเผา	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
75-76	บริเวณ ถ.ขยางกูร (กิโลศูนย์)	เทศบาลนครอุบลราชธานี
77	ภาพถ่ายทางอากาศสภาพบ้านเมือง	ร้านเบอร์ลิน
78	อาคารพาณิชย์บริเวณถนนพรหมราช	นายสาทิส หาญสกุล ห้องอาหารเจียวกี้
79	ถนนย่านธุรกิจ	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
80	ตลาดเมืองหิบลมสังหาร	นางนงนุช เปี่ยมสูงเนิน
81-82	โรงแรมเจียวกี้	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
83	ทุ่งศรีเมือง	ร้านเบอร์ลิน
84	งานฉลองรัฐธรรมนูญ	www.guideubon.com
85	การจัดกิจกรรมที่ทุ่งศรีเมือง	คุณสาทิศ หาญสกุล ห้องอาหารเจียวกี
86	การจัดกิจกรรมที่ทุ่งศรีเมือง	โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี
87	วงเวียนน้ำพุ	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
88	ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวงเวียนน้ำพุ	ร้านเบอร์ลิน
89	วงเวียนน้ำพุ	นางนงนุช เปี่ยมสูงเนิน
90	แม่น้ำมูลที่หน้าเมืองอุบลราชธานี	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
91	ริมแม่น้ำโขงที่อำเภอพิบูลมังสาหาร	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
92-93	น้ำตกแขน้อย	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
94	แก่งสะพือ	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
95	แก่งสะพือ	นางนงนุช เปี่ยมสูงเนิน
96	แก่งสะพือ	โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
97-98	แก่งตระน๊ะ	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
99	เสาเฉลียง	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
100-101	บาแต้ม	นายปัญญา พงษ์เหล่า
102	น้ำตกสร้อยสวรรค์	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
103	น้ำตกแสงจันทร์	นายปัญญา พงษ์เหล่า
104	น้ำตกตาดโตน	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
105	น้ำตกห้วยหลวง	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
106-107	หาดวัดใต้	นายชวน เทียมสุวรรณ
108-110	ด่านพรมแดนช่องเม็ก	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
111	ด่านพรมแดนช่องเม็ก	www.guideubon.com

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
112-115, 117	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานี	อุบลวานิชสมาคม
116, 119	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานี	ร้านเบอร์ลิน
118	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานี	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
120-122	ขบวนเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนจังหวัดอุบลราชธานี	อุบลวานิชสมาคม
123	ช้างพลายบุญเลิศ	อุบลวานิชสมาคม
124	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมทหารกองพลน้อยที่ 28	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
125-129	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จพระราชดำเนินทรงยกช่อฟ้าและตัดลูกนิมิตบุญพัทธสีมา ณ อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม	อุบลวานิชสมาคม

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
130-131	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีเสด็จพระราชดำเนินทรงยกช่อฟ้าและตัดลูกนิมิตผูกพัทธสีมา ณ อุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระวินัยโกศล (พระมหาทองคู่ สุขวาทมโน)
132-133	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวิชราลงกรณ์ฯ เสด็จพระราชดำเนินส่วนพระองค์ที่วัดศรีอุบลรัตนาราม	หนังสือที่ระลึกในงานแสดงมุทิตาสักการะพระวินัยโกศล (พระมหาทองคู่ สุขวาทมโน)
134	สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม	หนังสือที่ระลึกเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดป้ายอาคารเรียนมูลนิธิโรงเรียนวัดศรีอุบลรัตนาราม
135	สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนโรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม	โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม
136	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวิชราลงกรณ์ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาฯ เพื่อทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อนสิรินธรและโรงไฟฟ้าลำโดมน้อย	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี

หมายเลขภาพ	ชื่อภาพ	แหล่งที่มา
137-139	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร ทรงประกอบพิธีเปิดศาลหลักเมืองอุบลราชธานี	นางนงนุช เปี่ยมสูงเนิน
140-141	สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จเยือนอุบลราชธานี	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาญพจนกิจ
142-143	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2481	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
144-146	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2521	นายชวน เทียมสุวรรณ
147-148	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2521	หนังสืออุบลราชธานี 200 ปี
149	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2543	www.guideubon.com
150	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2544	www.guideubon.com
151	น้ำท่วมอุบลราชธานี พ.ศ. 2545	www.guideubon.com
152-154	สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จประพาสเขาพระวิหาร	หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ เดิม วิชาญพจนกิจ
155	เบียดาตี	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
156	กรรมการสำรวจเขาพระวิหาร	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
157-158	ชาวบ้าน อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ประทับในกรณีพิพาทเขาพระวิหาร ระหว่างไทยกับกัมพูชา	นายชวน เทียมสุวรรณ
159	นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมเขาพระวิหาร	โรงเรียนอัสสัมชัญอุบลราชธานี
160-162	ไฟไหม้อุบลราชธานี พ.ศ. 2503	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร
163	ไฟไหม้อุบลราชธานี พ.ศ. 2503	นางเพชรศรี จันทรโรจนานนท์
164-165	ไฟไหม้อุบลราชธานี พ.ศ. 2513	นายสาทิส หาญสกุล ห้องอาหารเจียวกี

โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ 2546

1. ชื่อโครงการ : โครงการจัดสร้างฐานข้อมูลโสตทัศนจดหมายเหตุอีสาน : ภาพเก่าจังหวัดอุบลราชธานี
2. ลักษณะโครงการ : เป็นโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในลักษณะการสำรวจ ศึกษา และวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูล
3. หัวหน้าโครงการ : นางสาวชนิษฐา ทุมมากรณ์
4. หน่วยงาน : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5. ผู้ร่วมรับผิดชอบโครงการ :
 1. นางสาวนิตา สมตระกูล
 2. นางสาวชัชฌา นราจันทร์
 3. นายพนม จรูญแสง
6. สถานที่ดำเนินการ : จ.อุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง
7. หลักการและเหตุผล : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ในสภาพปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่และมีคุณค่านับวันจะถูกทำลายไปตามกาลเวลาและถูกวัฒนธรรมใหม่เข้าแทรกซึมวันแล้ววันเล่า สมควรที่จะรวบรวมและรักษาไว้

หลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวความเป็นมาที่เกิดขึ้นในอดีต ได้แก่ รูปภาพ ซึ่งเป็นโสตทัศนจดหมายเหตุและสารสนเทศที่สามารถสะท้อนความคิดความเห็นภูมิปัญญาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ผู้ที่สนใจสามารถนำไปศึกษาค้นคว้าได้ ทั้งในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้งานวิจัยหรือการค้นคว้านั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในปัจจุบันหลักฐานเหล่านี้ได้กระจัดกระจายอยู่ในแหล่งต่างๆ ซึ่งทำให้ยากต่อการนำไปใช้ งานข้อมูลท้องถิ่น ฝ่ายหอสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในฐานะที่ได้รับมอบหมายให้เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบต่างๆของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงคิดจะจัดสร้างฐานข้อมูลรูปภาพขึ้น โดยรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นให้อยู่ในแหล่งเดียวกันและจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้าสามารถจะสืบค้นได้สะดวก รวดเร็ว และง่ายในรูปแบบการเผยแพร่ที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ โดยเลือกให้จังหวัดอุบลราชธานีในฐานะเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นจุดเริ่มต้นในการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินแดนแห่งอารยธรรมอันเก่าแก่และมรดกทางความคิดที่ล้ำค่าสู่สาธารณชนต่อไป

8. วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนการสอน และการวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และผู้ที่สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลภาพที่มีคุณค่าทางวิชาการ ที่รวบรวมไว้ในแหล่งเดียวกันโดยเน้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเผยแพร่ข้อมูล และใช้ระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลสู่สาธารณชน
3. เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า เผยแพร่ และให้บริการข้อมูลภาพที่เกี่ยวข้องกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสาขาต่าง ๆ
4. เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และตรงกับความต้องการมากที่สุด

9. ระยะเวลาการดำเนินการ : ระยะเวลา 1 ปี (ตุลาคม 2545 – กันยายน 2546)

10. วิธีการดำเนินการ :

1. ดำรวจและรวบรวมข้อมูลภาพจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, แหล่งข้อมูลจากสถาบัน, องค์กร, ร้านถ่ายภาพ และบุคคลต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี
2. จัดการแสดงโชว์ภาพเก่าของบุคคลและองค์กรต่างๆในจังหวัดอุบลราชธานี
3. วิเคราะห์ และประมวลข้อมูลเพื่อนำไปสู่ประเด็นการศึกษา
4. ทำสำเนารูปภาพและจัดหมวดหมู่ภาพตามประเภทของข้อมูล เช่น กลุ่มภาพประเพณี, ศิลปวัฒนธรรม, การเมืองการปกครอง, โบราณสถาน, โบราณวัตถุ, ภูมิปัญญา, อาคารสถานที่ต่างๆ เป็นต้น
5. จัดทำฐานข้อมูลโดยมุ่งเน้นให้สามารถค้นข้อมูลได้โดยพิจารณาจากการทำดัชนี (index) และคำสำคัญ (keyword)
6. เผยแพร่ ความรู้และข้อมูลทางวิชาการไปสู่สาธารณชน ในรูปของนิทรรศการ และสื่อวิชาการประเภทต่าง ๆ

11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ :

1. สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นศูนย์กลางฐานข้อมูลภาพที่เกี่ยวข้องกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสาขาต่าง ๆ และมีรูปแบบการเผยแพร่ที่ทันสมัย
3. เป็นทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น และเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้สนใจทั่วไป

4. เอื้ออำนวยให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก รวดเร็วมากขึ้น
5. ได้เผยแพร่ข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ออกสู่สาธารณชนได้กว้างขวางมากขึ้น

แผนการปฏิบัติงานโครงการจัดสร้างฐานข้อมูลสถิติชนจดหมายเหตุอีสาน : ภาพเก่าจังหวัดอุบลราชธานี

กิจกรรม	ต.ก	พ.ย	ธ.ค	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย
1.สำรวจและรวบรวมแหล่งข้อมูล	↔											
2.รวบรวมภาพและข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยการถ่ายภาพ อัด	←											
3.วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลเพื่อจัดทำหมวดหมู่							←					
4.เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำรูปเล่ม, โชมเพจ และนิทรรศการ										↔		
5.สรุปผลการดำเนินงาน											↔	

12. ประมาณการงบประมาณค่าใช้จ่าย : 70,000 บาท

ก.หมวดค่าตอบแทน

ค่าอาหารทำการนอกเวลา

- 100 บาท/วัน x 5 คน x 30 วัน

15,000 บาท

- 200 บาท/วัน x 5 คน x 10 วัน

10,000 บาท

ข.หมวดค่าใช้จ่าย

- ค่าที่พัก 2 คน x 1,000 บาท/วัน x 5 วัน

10,000 บาท

- ค่าพาหนะ 2 คน x 1,000 บาท/วัน x 2 ครั้ง

4,000 บาท

ค.หมวดค่าวัสดุ

- ค่าอัดและขยายภาพ	11,000 บาท
- ค่าวัสดุ	5,000 บาท
- ค่าติดต่อสื่อสารและประสานงาน	5,000 บาท
- ค่าจ้างเหมาและจัดทำรูปเล่ม	5,000 บาท
- ค่าจ้างเหมาทำโฮมเพจ	5,000 บาท
รวม	70,000 บาท
	(เจ็ดหมื่นบาทถ้วน)

หมายเหตุ ขอดัชนีเฉลี่ยจ่ายทุกรายการ

.....*วิภา*..... ผู้เสนอโครงการ
(นางสาวชนิษฐา ทุมมากรณ์)

หัวหน้าโครงการ

วันที่...*21*...เดือน กรกฎาคม 2545

.....*พรพรรณ*..... ผู้เห็นชอบโครงการ
(นายบรรชา บุคตาดี)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

วันที่...*21*...เดือน กรกฎาคม 2545

.....*ประไพ*..... ผู้อนุมัติโครงการ
ศาสตราจารย์ประไพ วิโทกกุล
รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ

